

Załącznik do uchwały nr XVI/103/08
Rady Gminy Grodzisko Dolne
z dnia 28 stycznia 2008r.

STRATEGIA ROZWOJU GMINY GRODZISKO DOLNE

NA LATA 2007-2015

SPIS TREŚCI

1. WPROWADZENIE.....	4
2. RAPORT O STANIE GMINY GRODZISKO DOLNE.....	7
2.1 OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY.....	7
Polożenie i podział administracyjny	7
2.1.1 Walory krajobrazowe.....	9
2.1.2 Miejsce i funkcje gminy w województwie	9
2.2 LUDNOŚĆ I ZAGADNIENIA SPOŁECZNE	11
2.2.1 Dane demograficzne	11
2.2.2 Wykształcenie.....	14
2.2.3 Pracujący i bezrobotni	15
2.3 WARUNKI SOCJALNO-BYTOWE.....	21
2.4 GOSPODARKA.....	32
2.4.1 Handel i usługi	32
2.4.2 Rolnictwo.....	34
2.4.3 Usługi na rzecz rolnictwa	37
2.5 INFRASTRUKTURA TECHNICZNA.....	38
2.5.1 Drogi i szlaki komunikacyjne	38
2.5.2 Wodociągi i kanalizacja.....	39
2.5.3 Gospodarka odpadami.....	41
2.5.4 Gazownictwo	42
2.5.5 Gospodarka energetyczna	43
2.6 KULTURA I TURYSTYKA.....	44
2.6.1 Działalność kulturalna.....	44
2.6.2 Działalność społeczna i sportowa.....	47
2.6.3 Turystyka i agroturystyka.....	48
2.7 DOCHODY GMINY I BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE	52
2.7.1 Dochody Gminy	52
2.7.2 Wydatki Gminy	54
3. CZĘŚĆ PROGRAMUJĄCO - STRATEGICZNA.....	57
3.1 Analiza SWOT (mocnych i słabych stron, szans i zagrożeń).....	57
3.2 Problemy i aspiracje społeczne wyrażone w ankietach.....	63
3.3 Misja, wizja i cele strategiczne Gminy Grodzisko Dolne.....	68
3.3.1 Misja gminy Grodzisko Dolne.....	68
3.3.2 Wizja Gminy Grodzisko Dolne.....	69

3.4	Cele i kierunki rozwoju Gminy Grodzisko Dolne	70
3.5	Zadania realizacyjne Gminy Grodzisko Dolne	73
3.6	Zarządzanie i monitoring Strategii w latach 2007 - 2015	77
3.7	Prognoza finansowa Strategii w latach 2007 - 2015	87
3.8	Powiązania Strategii Rozwoju Gminy Grodzisko Dolne ze Strategiami: powiatu, województwa, kraju.....	89
4.	WIELOLETNI PLAN INWESTYCYJNY GMINY GRODZISKO DOLNE	95
4.1	Lista zadań inwestycyjnych na lata 2007-2015.....	96
4.2	Harmonogram realizacji zadań inwestycyjnych na lata 2007-2015	101
ZAŁĄCZNIKI.....		103
	Załącznik 1. Ankieta potrzeb rozwojowych Gminy Grodzisko Dolne.....	103
	Załącznik 2. Ankieta uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych wpływających na funkcjonowanie i rozwój gminy Grodzisko Dolne	107

1. WPROWADZENIE

Podstawową przesłanką dla stworzenia opracowania była chęć przyspieszenia rozwoju gminy przez jej władze i mieszkańców. Strategia rozwoju jest swego rodzaju planem - dokumentem kompleksowym określającym podstawowe kierunki rozwoju jednostki, uwzględniającym najlepsze walory w jednostce i największe szanse w otoczeniu oraz minimalizującym lokalne słabości i zewnętrzne zagrożenia. Zawiera analizę stanu obecnego gminy w sferze społecznej, gospodarczej, rolnej, infrastruktury technicznej, środowiskowej. Analiza relacji między tymi sferami pozwala na określenie podstawowych mechanizmów rozwoju gminy, identyfikację stanu obecnego oraz szans i zagrożeń rozwoju. Wskazuje założenia rozwoju gminy, cele oraz zadania i projekty wdrożeniowe.

Tworzenie wizji rozwoju gminy jest ważnym elementem współistnienia w strukturach Unii Europejskiej. Korzystanie z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej w latach 2007 – 2013 jest niemożliwe bez umiejętności planowania perspektywicznego. Temu celowi ma służyć m.in. Strategia Rozwoju Gminy Grodzisko Dolne, niezbędna do prawidłowego funkcjonowania gminy w perspektywie najbliższych lat.

Znaczącym faktem jest to, że poniższa strategia została opracowana we współpracy z mieszkańcami Gminy Grodzisko Dolne. Rola Rzeszowskiej Agencji Rozwoju Regionalnego S.A. koncentrowała się na ułatwianiu procesu budowy *Strategii*. Wiele materiałów do *Strategii* dostarczyli mieszkańcy i władze, przedstawiając istniejące w gminie problemy oraz wyrażając swoje opinie dotyczące zmian w celu prawidłowego rozwoju gminy.

Posiadanie *Strategii* rozwoju dostarcza władzom lokalnym podstaw do racjonalnego działania w długim okresie. Ponadto uwiarygodnia władze w oczach partnerów zewnętrznych i wewnętrznych. Posiadanie *Strategii* rozwoju znacznie obniża poziom ryzyka dla potencjalnych inwestorów, co czyni gminę bardziej konkurencyjną od innych. Koniecznym wymogiem jest również posiadanie *Strategii* rozwoju przy ubieganiu się o pomocowe środki finansowe krajowe oraz zagraniczne.

Uzyskanie kredytu, bezzwrotnej dotacji z różnych źródeł jest znacznie łatwiejsze, jeśli posiada się dobrze uzasadniony i przemyślany plan działań. Celem nadrzędnym *Strategii* jest ożywienie gospodarcze gminy, prowadzące do tworzenia nowych miejsc pracy. Plan ożywienia gospodarczego gminy nigdy nie zostanie zrealizowany, jeśli samorząd oraz władze gminy nie uznają go za swój własny. Sukces w realizacji planu będzie również polegał na umiejętnym aktywizowaniu wokół niego lokalnych sił społecznych oraz poszczególnych jednostek.

„*Strategia Rozwoju Gminy Grodzisko Dolne na lata 2007 - 2015*” została przygotowana i opracowana przez Rzeszowską Agencję Rozwoju Regionalnego S.A.

w Rzeszowie. Prace zostały przeprowadzone w okresie październik 2007 r. – grudzień 2007 r. Opracowany dokument jest kontynuacją celów i zadań strategicznych dotychczas obowiązującej *Strategii* Rozwoju Gminy Grodzisko Dolne na lata 2000 – 2006". Konieczność aktualizacji *Strategii* gminy wynika przede wszystkim z jej częściowej dezaktualizacji, spowodowanej nie tylko powstałymi rozbieżnościami pomiędzy przyjętymi w poprzedniej *Strategii* celami, a faktycznymi skutkami ich realizacji, ale także pojawieniem się zupełnie nowych wyzwań rozwojowych. Proces aktualizacji pozwolił określić nowe zadania Gminy wobec szans i wyzwań, jakie niesie ze sobą przede wszystkim członkostwo Polski w Unii Europejskiej.

„*Strategię Rozwoju Gminy Grodzisko Dolne na lata 2007 – 2015*” oparto na ogólnych założeniach zawartych w następujących opracowaniach:

- „Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013”
- „Program Ochrony Środowiska dla Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2014”
- „Plan gospodarki odpadami dla województwa podkarpackiego na lata 2007-2018 i prognoza oddziaływania na środowisko”
- „Strategia rozwoju turystyki województwa podkarpackiego na lata 2007-2013”
- „Program Operacyjny – Infrastruktura i Środowisko – 2007-2013”
- „Program Operacyjny – Innowacyjna Gospodarka – 2007-2013”
- „Program Operacyjny – Kapitał Ludzki – 2007-2013”
- „Program Rozwoju Obszarów Wiejskich – 2007-2013”
- „Program Rozwój Polski Wschodniej – 2007-2013”
- „Prac przygotowawczych nad Strategią Rozwoju Powiatu Leżajskiego”.

Ponadto wykorzystane zostały publikacje, w tym:

- „Rocznik statystyczny 2006r.- Województwo Podkarpackie” - US Rzeszów 2006r.,
- Bank Danych Regionalnych: www.stat.gov.pl
- Informacje przekazane przez Urząd Gminy w Grodzisku Dolnym,
- Materiały własne,
- Internet.

Rzeszowska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. składa serdeczne podziękowania Wójtowi Gminy Grodzisko Dolne, Panu Jackowi Chmurze, Pracownikom Urzędu Gminy oraz wszystkim uczestnikom debat za udział w pracach przy opracowaniu *Strategii*.

METODYKA PROWADZENIA PROCESU OPRACOWYWANIA STRATEGII ROZWOJU GMINY GRODZISKO DOLNE

ETAP I

Proces opracowywania *Strategii* rozwoju w Gminie Grodzisko Dolne w dużej mierze bazował na aktywnym uczestnictwie mieszkańców. Przyjęto założenie, że maksymalnie będzie się angażować mieszkańców w budowę programu *Strategii* rozwoju gminy, tak by była ona tworzona przez samych zainteresowanych jej rozwojem.

ETAP II

Budowę *Strategii* rozwoju gminy rozpoczęto od zebrania danych niezbędnych do opracowania fazy diagnostycznej (analizy obecnego stanu i uwarunkowań rozwoju). Równoległe ze zbieraniem danych przeprowadziliśmy wywiady z władzami gminy, z mieszkańcami i z osobami z zewnątrz gminy, które na jej terenie lub na rzecz jej rozwoju pracują.

Etap III

Następnie rozpoczęto proces badania aktualnej sytuacji społeczno-gospodarczej gminy. Przeprowadzono badanie opinii społecznej, dotyczące przyszłości gminy poprzez ankietowanie społeczeństwa w poszczególnych miejscowościach gminy.

Etap IV

Wyniki działań z poprzednich etapów porównano z wynikami prowadzonej równoległe diagnozy obecnego stanu gminy, co z kolei pozwoliło ustalić priorytetowe kierunki rozwoju gminy. W etapie tym nakreślono główne cele strategiczne.

Podsumowanie

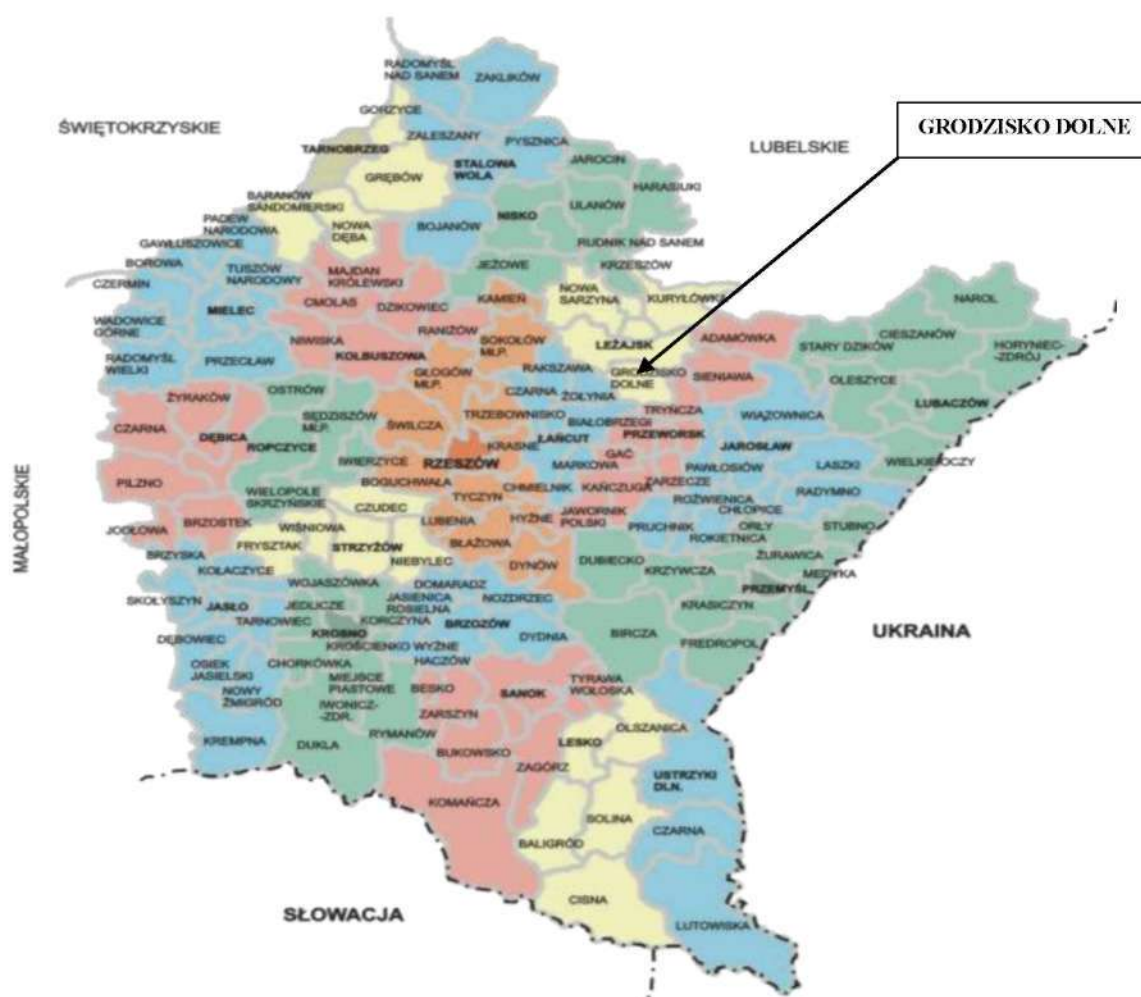
Przedstawione wcześniej działania tj. wywiady z kluczowymi osobami, ankietowanie oraz analiza i diagnoza obecnego stanu gminy stały się podstawą do określenia zasadniczych przesłanek rozwoju gminy, wizji przyszłości gminy oraz celów strategicznych. Dopiero wtedy można było określić cele operacyjne, zadania i projekty wdrożeniowe.

2. RAPORT O STANIE GMINY GRODZISKO DOLNE

2.1 OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY

Położenie i podział administracyjny

Gmina Grodzisko Dolne jest jedną z 114 gmin wiejskich województwa podkarpackiego (powiat leżajski), położoną w północno-wschodniej jego części. Powierzchnia gminy - 78,4 km²

Gmina administracyjnie podzielona jest na 10 sołectw i na dzień 28 marca 2007r. liczyła 8 328 mieszkańców. Największymi miejscowościami gminy są wsie Grodzisko Dolne i Grodzisko Górne, które razem z Wólką Grodziską stanowią zwarty kompleks zabudowy skupiający ponad 2/3 mieszkańców. W centrum tego kompleksu mają siedzibę władze gminne i instytucje administracyjne.

Z racji swego położenia Gmina Grodzisko Dolne graniczy z:

- z Gminą Żołyńia od strony zachodniej (powiat łańcucki),
- z Gminą Białobrzegi od strony południowo – zachodniej (powiat łańcucki),
- od strony południowo – wschodniej z gminą Tryńcza (powiat przeworski),
- od strony północnej z gminą i miastem Leżajsk.

Na terenie Grodziska Dolnego brak jest zakładów przemysłowych. Stosunkowo słabo rozwija się indywidualna działalność gospodarcza. Wpływa to w znacznym stopniu na sytuację materialną mieszkańców oraz budżet gminy. Dochody budżetu gminnego w przeliczeniu na mieszkańca sytuują gminę znacznie poniżej średniej wojewódzkiej (dochód podatkowy gminy w przeliczeniu na jednego mieszkańca gminy, tzw. wskaźnik G na 2007 rok; gmina – 339,87, województwo 480,71).

Gmina Grodzisko Dolne położona jest w regionie Kotliny Sandomierskiej. Wschodnia część leży w subregionie zwanym Doliną Dolnego Sanu i posiada krajobraz naturalny terenów zalewowych. Zachodnia część znajduje się w subregionie Płaskowyżu Kolbuszowskiego o krajobrazie równin denudacyjnych-peryglacyjnych. Posiada specyficzny pagórkowaty krajobraz pochodzenia polodowcowego. Samo Grodzisko leży w pradolinie wytworzonej przez spływające wody lodowców. Część powierzchni gminy wchodzi w skład Zmysłowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu, którego najważniejszą częścią jest rezerwat przyrody Zmysłówka, utworzony w 1953 roku dla ochrony modrzewia polskiego. Na terenie gminy znajduje się zbiornik wodny „Czyste” o powierzchni ok. 8,05 ha.

Tab. 1. Podział administracyjny Gminy Grodzisko Dolne

Sołectwo / wieś	Ludność	Powierzchnia (ha)
Chodaczów	561	382
Laszczyń	390	388
Grodzisko Dolne	2294	2 309
Grodzisko Górne	2289	1 551
Grodzisko Nowe	844	738
Wólka Grodziska	780	629
Opaleniska	296	162
Podlesie	268	250
Zmysłówka	606	1 510

Źródło: Urząd Gminy Grodzisko Dolne 2007

2.1.1 Walory krajobrazowe

Czwartą część powierzchni gminy zajmuje Zmysłowski Obszar Chronionego Krajobrazu. Godne uwagi jest również uroczysko „Górka”, stanowiące duże skupisko modrzewia oraz długie morenowe wzgórze, zwane „Wałami Chmielnickiego”, ze wzniesieniem Księża Góra (216 m.n.p.m.)

Grodzisko ma bogatą przeszłość historyczną. Osadnictwo istniało już w epoce brązu, a we wczesnym średniowieczu znajdował się tu prawdopodobnie gród warowny. W 1613 roku Grodzisko Dolne stało się miejscowością targową, zaś w 1740 uzyskało prawa miejskie miasta prywatnego od Jerzego Ignacego Lubomirskiego, pisarza polskiego koronnego. Po I wojnie światowej Grodzisko stało się ponownie wsią. Najstarszym zabytkiem Grodziska jest kościół parafialny p.w. św. Barbary. Pierwotny pod opieką benedyktynów, był wzmiankowany już w 1408 roku. Kolejny drewniany został w 1626 roku spalony przez Tatarów. Obecny murowany, rozpoczęto budować w 1720 roku. Na terenie całej gminy znajduje się wiele XIX-wiecznych, zabytkowych kapliczek o bardzo interesującej architekturze.

2.1.2 Miejsce i funkcje gminy w województwie

Na tle 159 gmin województwa podkarpackiego, pod względem obszaru, Grodzisko Dolne jest gminą średnią. Powierzchnia 7 840 ha stanowi około 0,5% powierzchni województwa.

Tab. 2. Podstawowe dane o gminie Grodzisko Dolne na tle województwa podkarpackiego i powiatu leżajskiego

Wyszczególnienie	Powierzchnia ogółem w km ²	Ludność		Bezrobocie (stan na 31.12.2006)	Zmiana do roku poprzedniego 2005=100
		ogółem	w tym kobiety		
Grodzisko Dolne	78,4	8 343	4 185	526	94,3
powiat	584	69 276	34 214	5 110	99,73
województwo	17 846	2 098 263	1 026 282	145 246	89,02

Źródło: Urząd Gminy Grodzisko Dolne 2007, PUP Leżajsk 2007

Z uwagi na strukturę agrarną Gmina Grodzisko Dolne jest gminą typowo rolniczą, gdyż ponad 96% obszaru jej powierzchni to indywidualne gospodarstwa rolne.

Gmina należy do obszarów o niskim poziomie zanieczyszczenia środowiska. Tereny gminy posiadają również wysokie walory przyrodniczo-krajobrazowe.

Bardzo dobrze rozwinięta sieć dróg gminnych i powiatowych oraz funkcjonujące linie autobusowe oraz kolejowa umożliwiają dobrą komunikację z okolicznymi miastami tj. Leżajskiem, Łańcutem, Przeworskiem i Rzeszowem. Bezpośrednie związki funkcjonalne odnoszą się do Leżajska, który stanowi dla gminy usługowy ośrodek ponadlokalny. W skali województwa Gmina Grodzisko Dolne nie pełni znaczących funkcji, jednak nie odbiega od podobnych do niej gmin rolniczych.

2.2 LUDNOŚĆ I ZAGADNIENIA SPOŁECZNE

2.2.1 Dane demograficzne

Pod względem zaludnienia gmina należy do jednostek o średniej liczbie mieszkańców. Zamieszkuje w niej **8 328** osób, w tym: 4 143 mężczyzn i 4 185 kobiet (stan na koniec marca 2007r.). Liczba mieszkańców jest zbliżona do średniej wojewódzkiej mieszkańców gmin wiejskich (8410). Liczba kobiet na 100 mężczyzn kształtuje się na poziomie 101 (w województwie 95,7, w powiecie 97,6).

Tab. 3. Liczba ludności, struktura mieszkańców wg płci, wieku, miejsca zamieszkania

Lp.	Wieś	Liczba mieszkańców ogółem	Wiek przedprodukcyjny		Wiek produkcyjny		Wiek poprodukcyjny	
			M	K	M	K	M	K
1.	Chodaczów	561	62	64	180	154	33	68
2.	Laszczyny	390	48	54	120	108	21	39
3.	Grodzisko Dolne	2294	265	238	774	655	127	235
4.	Grodzisko Górne	2289	245	275	752	622	131	264
5.	Grodzisko Nowe	844	117	105	259	240	46	77
6.	Wólka Grodziska	780	80	80	241	215	60	104
7.	Opaleniska	296	35	25	102	79	15	40
8.	Podlesie	268	37	26	86	67	13	39
9.	Zmysłówka	606	62	82	197	165	35	65
Ogółem		8328	951	949	2711	2305	481	931

Źródło: Urząd Gminy Grodzisko Dolne 2007

Gęstość zaludnienia na koniec 2006 r wynosiła **106,22** osób/km², co jest powyżej średniej wśród innych gmin wiejskich województwa podkarpackiego.

Liczba zawieranych małżeństw to informacja czy osoby młode zamierzają łączyć się w przyszłości z danym obszarem. W związku z tym pozytywnym zjawiskiem jest obserwowany wzrost liczby nowo zawieranych małżeństw. Wskaźnik ten w Gminie Grodzisko Dolne wynosi 6,4 (województwo 5,6; powiat 5,9) Jest to zapewne spowodowane zawieraniem małżeństw przez osoby z tzw. wyżu demograficznego lat 80-ych. Znajduje to także odzwierciedlenie we wzroście liczby urodzeń mimo wcześniejszej tendencji spadkowej.

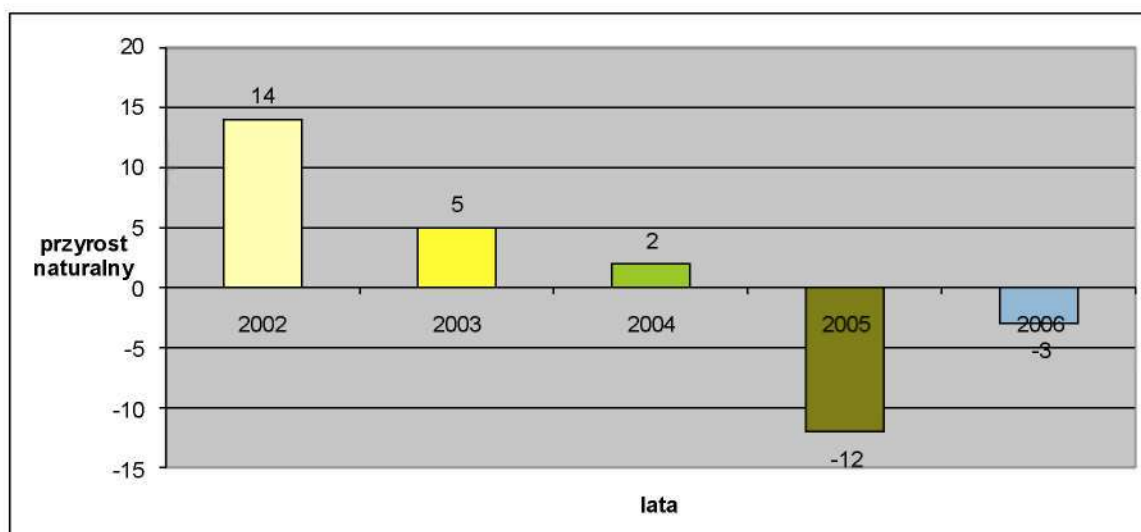
Tab. 4. Ruch naturalny ludności w Gminie Grodzisko Dolne w latach 2002 – 2006

Lata	Liczba mieszkańców w ogółem	Liczba urodzeń			Liczba zgonów			Przyrost naturalny	Małżeństwa
		ogółem	K	M	ogółem	K	M		
2002	8416	92	41	51	78	39	39	14	29
2003	8391	80	39	41	75	30	45	5	36
2004	8393	78	39	39	76	35	41	2	34
2005	8371	73	33	40	85	39	46	-12	45
2006	8343	89	44	45	92	39	53	-3	40

Źródło: Urząd Gminy 2007

W gminie notuje się ujemny przyrost naturalny, który na 1000 mieszkańców wynosi **- 0,36** i jest niższy od średniego przyrostu w województwie wynoszącego **1,1** oraz od średniego przyrostu liczonego dla podkarpackich gmin wiejskich **0,9**. W porównaniu do lat ubiegłych wykazuje tendencję spadkową, obserwowaną również w skali całego kraju. Słabszy przyrost naturalny wynika przede wszystkim z nasilającego się odpływu mieszkańców, zwłaszcza ludzi młodych, w tym kobiet w okresie rozrodczym.

Wykres 1. Przyrost naturalny ludności w Gminie Grodzisko Dolne w latach 2002 – 2006

Ruch naturalny ludności w gminie przedstawiono dynamicznie oraz w porównaniu do województwa i wybranych gmin, podobnej wielkości i o zbliżonym charakterze do Grodziska Dolnego.

Tab. 5. Ruch naturalny ludności w liczbach bezwzględnych na tle województwa i innych podobnych gmin (stan na koniec 2005 roku)

Gmina	Małżeństwa	Urodzenia	Zgony	Przyrost naturalny
Województwo	11 782 (5,6)	20 525	18 289	2 236 (1,1)
Powiat	416 (5,9)	675	560	115 (1,6)
Grodzisko Dolne	53 (6,4)	73	85	- 12 (-1,2)
Kuryłówka	26 (4,5)	48	52	- 4 (-0,4)
Białobrzegi	44 (5,5)	94	58	36 (4,5)
Raniżów	46 (6,3)	74	67	7 (1,0)

Źródło: US Rzeszów 2006

Od kilku lat daje się zaobserwować w gminie migrację ludności, w szczególności do ośrodków miejskich. Jest to zjawisko bardzo niekorzystne, szczególnie w przypadku, gdy gminę opuszczają ludzie młodzi. W 2005 saldo migracji było ujemne **-1,0** na 1000 mieszkańców. Tendencja ta pogłębiła się jeszcze w roku 2006 (**-3,23**) i jest ona zgodna z ogólną tendencją panującą w całym województwie. Z przedstawionych poniżej informacji wynika, iż są w województwie gminy wiejskie, w których obserwowany jest stały wzrost liczby mieszkańców wynikający z dodatniego salda migracji. Jest to szczególnie widoczne w gminach położonych wzdłuż planowanej autostrady A4 i innych głównych ciągów komunikacyjnych oraz położonych w bezpośrednim sąsiedztwie dużych ośrodków miejskich.

Tab. 6. Migracje ludności na tle innych podobnych gmin województwa

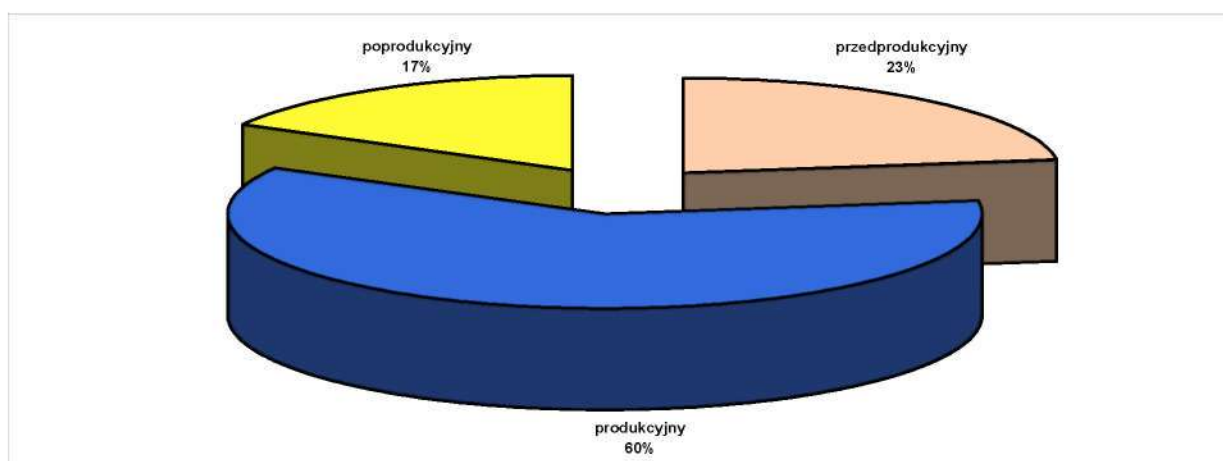
Gmina	Napływ			Odpływ			Saldo na 1000 mieszk.
	Ogółem	z miast	zagranica	Ogółem	do miast	zagranica	
Województwo	20 317	9 568	738	22 702	9 970	1 122	-1,1
Grodzisko Dolne	52	9	8	60	27	-	-1,0
Ostrów	50	22	2	50	23	3	0
Krasne	278	187	13	101	64	5	12,6
Wiśniowa	67	28	2	71	27	4	-0,5
Białobrzegi	77	26	1	59	26	2	2,2
Raniżów	38	14	3	54	29	-	-2,2

Źródło: US Rzeszów 2006

Grupa osób w okresie produkcyjnym w Gminie Grodzisko Dolne stanowi 23% ogółu populacji i jest porównywalna w skali całego regionu. Wskaźnik ten informuje o znacznym udziale grupy młodych ludzi w ogóle ludności i należy tą grupę traktować jako kapitał rozwojowy obszaru. Jednakże koniecznym jest podjęcie zdecydowanych działań zmierzających do zatrzymania właśnie tej grupy młodych osób. Sprawa jest tym bardziej istotna w sytuacji, gdy od 10 lat obserwuje się spadek liczebności tej grupy mieszkańców (1997 – 28,5%; 2002 – 26,3%; 2007 – 23%)

Stosunkowo i niepokojąco niski jest odsetek osób w wieku produkcyjnym. Jego poziom dla gminy wynosi 60%, dla powiatu leżajskiego – 61%, dla Podkarpacia 62%. Jest on niższy niż wskaźnik ogólnopolski (64,2%) i związany jest zarówno z ujemnym przyrostem naturalnych jak i ujemnym wskaźnikiem migracji.

Wykres 2. Struktura wieku mieszkańców

2.2.2 Wykształcenie

W Gminie Grodzisko Dolne najliczniejszą grupę w populacji powyżej 13 roku życia stanowią osoby z wykształceniem podstawowym 37,4%, kolejna grupa to osoby z wykształceniem zawodowym 28,3%. W gronie osób z wykształceniem średnim znajduje się 19,4% populacji powyżej 13 roku życia. Natomiast najmniejszą grupę stanowią osoby z wykształceniem wyższym (3,9% populacji powyżej 13 r.ż.) i policealnym (2,5% populacji powyżej 13 r.ż.).

Prezentowany udział poszczególnych grup w populacji wskazuje na konieczność podejmowania zdecydowanych działań zmierzających do poprawy poziomu wykształcenia na terenie Gminy. Jego poziom wyraża również tendencję odpływową obszaru, zwykle bowiem na migrację, zwłaszcza do dużych ośrodków miejskich decydują się osoby lepiej wykształcone. Porównując Gminę Grodzisko Dolne do struktury wykształcenia w powiecie leżajskim czy na Podkarpaciu należy stwierdzić, iż ludność Gminy jest słabiej

wykształcona i jest to już widoczne na etapie średniego wykształcenia (mniejszy odsetek osób z wykształceniem średnim i wyższym). Wynika to głównie z faktu, iż wskaźniki dla powiatu czy województwa „podbijane” są przez mieszkańców obszarów miejskich, a wszystkie badania wskazują, iż mieszkańcy obszarów miejskich są na ogół lepiej wykształceni (łatwiejszy dostęp do edukacji, brak konieczności pomocy rodzicom w prowadzeniu gospodarstwa, większe aspiracje społeczne, itp.).

Tabl.7 . Wykształcenie mieszkańców Gminy Grodzisko Dolne w wieku 13 lat i więcej na tle powiatu leżajskiego i województwa podkarpackiego

Wyszczególnienie	Wyższe	Poli- cealne	Średnie			Zasad- nicze (zawodo- -we)	Podsta- wowe	Niepełne podstawowe i bez wykształ- cenia szkolnego	Nieustalo- ny poziom wykształ- cenia
			Razem	Ogólne	Zawo- dowe				
w %									
Województwo	8,5	3,1	27,6	7,3	20,3	23,8	32,0	3,9	1,2
Powiat leżajski	6,5	3,4	22,6	6,4	16,2	26,9	34,6	4,3	1,6
Grodzisko Dolne	3,9	2,5	19,4	4,7	14,7	28,3	37,4	5,1	3,4

Źródło: US Rzeszów 2006

2.2.3 Pracujący i bezrobotni

Brak jest obecnie szczegółowych danych dotyczących podstawowych źródeł dochodu mieszkańców gminy. Z danych Narodowego Spisu Powszechnego z 2002 roku wynika, że podstawowym źródłem dochodu dla ponad połowy mieszkańców były niezarobkowe źródła dochodu (renty, emerytury i inne tego typu). Mimo iż gmina potocznie uznawana jest za gminę rolniczą, to z danych spisowych wynika, iż zaledwie dla 16 % mieszkańców dochody z gospodarstwa rolnego stanowią podstawowe źródło dochodu. Pozostała grupa to rodziny utrzymujące się z tzw. pracy najemnej i własnej działalności gospodarczej.

Stosunkowo niski jest także odsetek osób w wieku produkcyjnym utrzymujących się głównie z pracy najemnej. Związane jest to prawdopodobnie z brakiem na terenie gminy przemysłu, słabą siecią usług, handlu czy lokalnej turystyki itp. Liczba pełnozatrudnionych nie odzwierciedla jednak stanu faktycznego. Duża część ludności czynnej zawodowo to tzw. „dwuzawodowcy”.

Z danych spisowych wynika także, iż w Gminie Grodzisko Dolne istnieje znaczny odsetek osób w wieku produkcyjnym (ponad 18%) pracujących poza granicami kraju (głównie poza oficjalnym rynkiem pracy). Mimo braku aktualnych wyników obserwuje się pogłębianie tej tendencji przede wszystkim po wejściu Polski do UE w 2004 roku i uwolnieniu zachodnich rynków pracy.

Blisko 60% populacji mieszkańców gminy jest aktywnych zawodowo. Spośród pracujących poza rolnictwem w gminie zaledwie 4,3% mieszkańców pracuje na własny rachunek prowadząc firmę. Jest to wskaźnik niższy w porównaniu do sąsiadujących gmin. Świadczy to o niskim poziomie przedsiębiorczości w gminie. Jest to determinowane przede wszystkim brakiem lokalnego rynku, na którym mogłyby być zakładane i prowadzone nowe przedsiębiorstwa. Działalność poza najbliższą okolicą związana jest najczęściej ze znacznie większymi nakładami finansowymi, co przy obecnych warunkach materialnych przekracza możliwości znacznej części lokalnej społeczności.

Tab.8. Aktywność zawodowa mieszkańców Gminy Grodzisko Dolne w 2002r.

Wyszczególnienie	Ogółem	Aktywni zawodowo			Bierni zawodowo	Nieustalony status na rynku pracy	Współczynnik aktywności zawodowej	Wskaźnik zatrudnienia
		razem	pracujący	bezrobotni				
		osoba						
Grodzisko Dolne	6 439	3 419	2 900	519	2 536	484	57,4	48,7
Powiat	53 839	27 394	21 002	6 392	22 279	4 166	55,1	42,3
Województwo	1668108	862550	678238	184312	726321	79237	54,3	42,7

Źródło: NSP 2002

Wśród wszystkich pracujących w powiecie leżajskim, w tym także w Gminie Grodzisko Dolne dominują osoby zatrudnione w mikroprzedsiębiorstwach (ok. 40%). Wskaźnik ten jest wyższy niż w całym regionie. Wynika to przede wszystkim z mniejszej liczby pracujących w podmiotach największych. Są one bowiem zlokalizowane w zdecydowanej większości w dużych miastach, a nie na obszarach o dominującej charakterystyce wiejskiej, jak w powiecie leżajskim. Pozytywnym zjawiskiem jest fakt, jak pokazują dane z Narodowego Spisu Powszechnego z 2002 roku, że w całym powiecie leżajskim, w tym i w samej Gminie Grodzisko Dolne jest stosunkowo duży odsetek zatrudnionych w małych firmach, zatrudniających do 49 pracowników. Świadczy to między innymi o przekształcaniu się istniejących mikroprzedsiębiorstw w większe firmy,

zatrudniające dodatkowych pracowników. Jest to tendencja bardzo korzystna dla lokalnego rynku i gminy.

W końcu 2006 r. w bazie osób bezrobotnych Powiatowego Urzędu Pracy w Leżajsku (PUP) figurowały 526 osoby z terenu Gminy Grodzisko Dolne, w tym 280 kobiet, tj. 54 % ogółu zarejestrowanych (w 2002 r. kobiety stanowiły 49 % ogółu). Bezrobotni z gminy stanowili 10 % wszystkich zarejestrowanych bezrobotnych z terenu powiatu.

Tab.9. Struktura rejestrowanego bezrobocia w Gminie Grodzisko Dolne (Stan na dzień 31.12.2006)

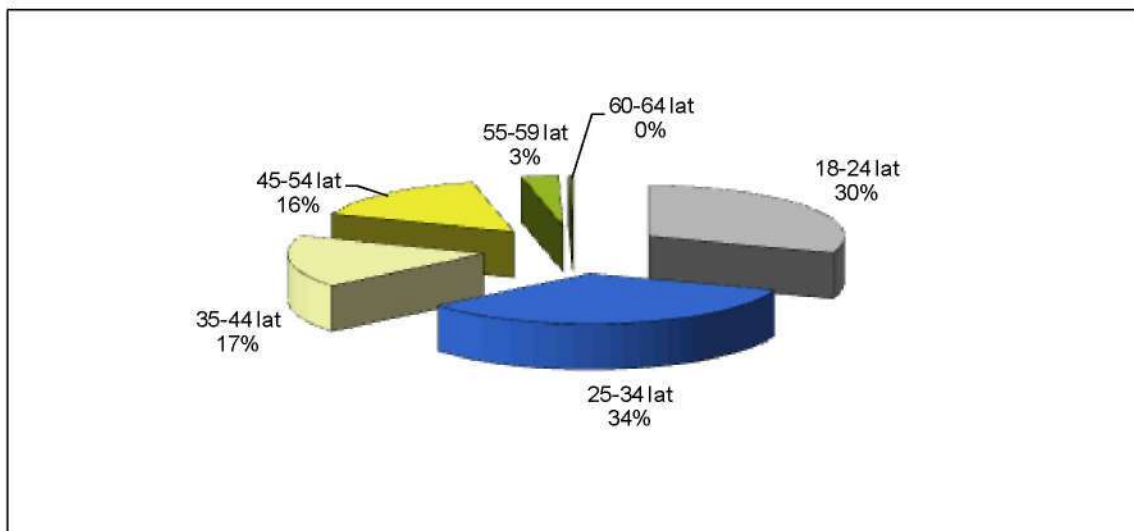
Wyszczególnienie		XII 2002		XII 2006	
		Liczba bezrobotnych		Liczba bezrobotnych	
		ogółem	kobiet	ogółem	kobiet
Wiek (w latach)	15-17 lat	0	0	0	0
	18-24	237	116	160	95
	25-34	216	113	177	102
	35-44	99	49	88	48
	45-54	48	19	83	32
	55-59	6	0	16	3
	60-64	0	xxxxx	2	xxxxx
Wykształcenie	wyższe	28	19	47	33
	polic. i śr. zaw.	147	91	107	72
	śr. ogólne.	42	31	70	54
	zasad. zawod.	253	88	176	70
	gimnazj. i poniżej	136	68	126	51
Staż pracy ogółem	do 1 roku	177	88	99	51
	1 do 5 lat	101	48	104	44
	5 do 10	53	22	52	26
	10 do 20	54	32	59	33
	20-30	14	2	23	4
	30 lat i więcej	0	0	4	0
	bez stażu	207	105	185	122
Czas pozostawania bez pracy	do 1 roku	286	121	314	164
	od 1 roku do 2 lat	116	54	73	34
	pow. 2 lat	204	122	139	82
Ogółem		606	297	526	280

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Leżajsku 2007

W ciągu 2006 roku łącznie w bazie osób bezrobotnych PUP Leżajsk pochodzących z terenu Gminy Grodzisko Dolne, zarejestrowanych było **667** osób, w tym **326** kobiet. W ogólnej liczbie rejestrujących się w ciągu roku 127 osób trafiło do urzędu po raz pierwszy. W tym czasie wyrejestrowano 650 osób. Z powodu podjęcia pracy wyrejestrowano 323 osoby, w tym 112 kobiet (w tym 25 osób zatrudniono w ramach prac interwencyjnych, a 10 osób uzyskało jednorazowe środki na podjęcie działalności gospodarczej). Na szkolenia skierowanych zostało 34 osoby (15 kobiet), na staże absolwenckie 79 osób (51 kobiet), natomiast do odbycia przygotowania zawodowego skierowano 34 osoby (26 kobiet). Pośród wszystkich wyrejestrowanych, 16 osób dobrowolnie zrezygnowało ze statusu bezrobotnego bez podania przyczyny.

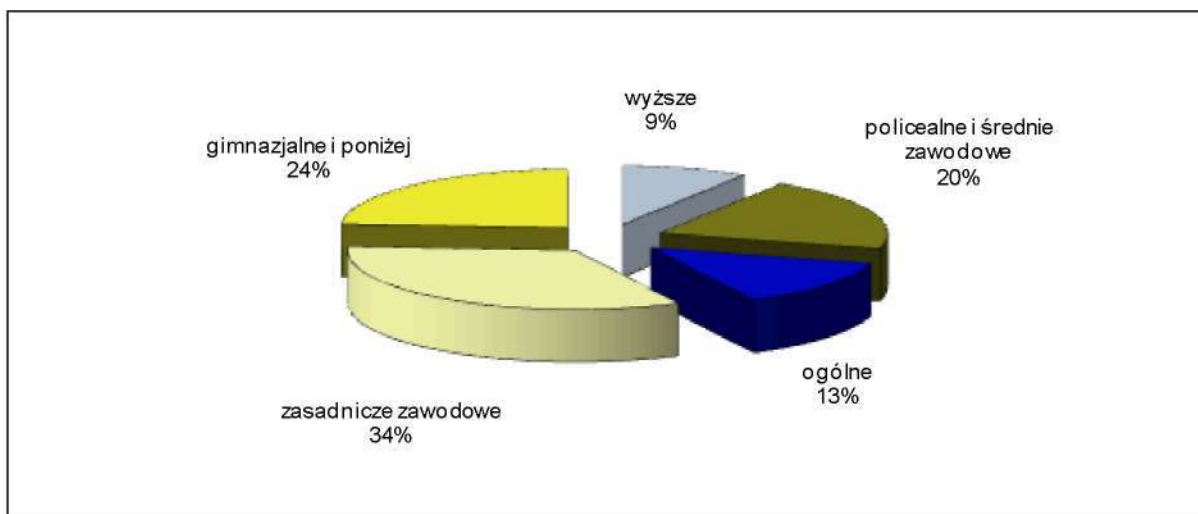
W 2006 r. do PUP wpłynęło 118 ofert pracy z terenu Gminy Grodzisko Dolne, w tym 43 oferty staży absolwenckich oraz 24 oferty przygotowania zawodowego. Dane powyższe nie odzwierciedlają faktycznego stanu w zakresie bezrobocia, nie uwzględniają bowiem bezrobocia ukrytego. W gminach wiejskich charakteryzuje się ono zbyt dużą liczbą osób pracujących w gospodarstwach rolnych w stosunku do powierzchni użytków rolnych tych gospodarstw i związanych z tym możliwościami uzyskania odpowiedniego dochodu.

Wykres 3. Struktura bezrobotnych z terenu Gminy Grodzisko Dolne według wieku

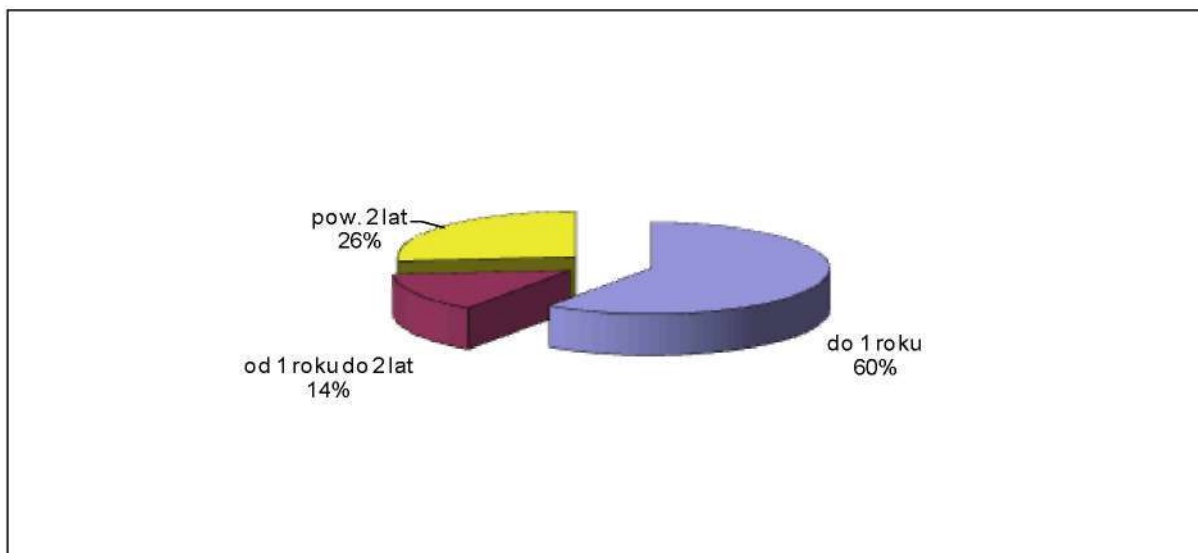
Bezrobocie dotyka przede wszystkim ludzi młodych, zarówno wiekiem jak i stażem pracy. Wśród nowo rejestrowanych bezrobotnych na koniec roku 2006 ponad 60% to osoby w wieku od 18 – 34 lat i w przeważającej liczbie są to osoby o najniższych kwalifikacjach zawodowych bądź też bez kwalifikacji.

Wykres 4. Struktura bezrobotnych z terenu Gminy Grodzisko Dolne według wykształcenia

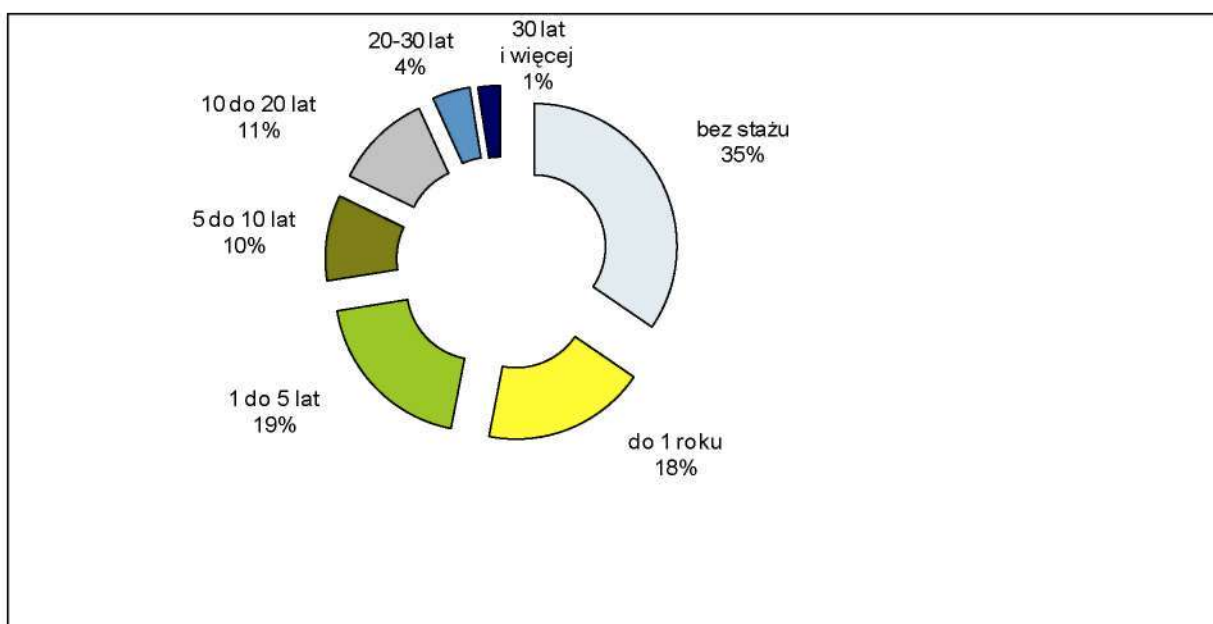
Statystyki te byłyby jeszcze wyższe wówczas, gdy w rejestrach osób bezrobotnych znalazłaby się młodzież, na którą rodzice przepisali część swoich gospodarstw i przez to nie mogą skorzystać z pomocy urzędu pracy i nie figurują w jego rejestrach (tzw. bezrobocie ukryte).

Wykres 5. Struktura bezrobotnych z terenu Gminy Grodzisko Dolne według okresu pozostawania bez pracy

Ponadto osoby pozostające w rejestrze bezrobotnych to osoby nieposiadające doświadczenia zawodowego lub posiadające je w minimalnym zakresie (niemal 55%). Uwagę należy zwrócić także na stosunkowo duży odsetek długotrwale bezrobotnych (26%, tj. niemal 140 osób).

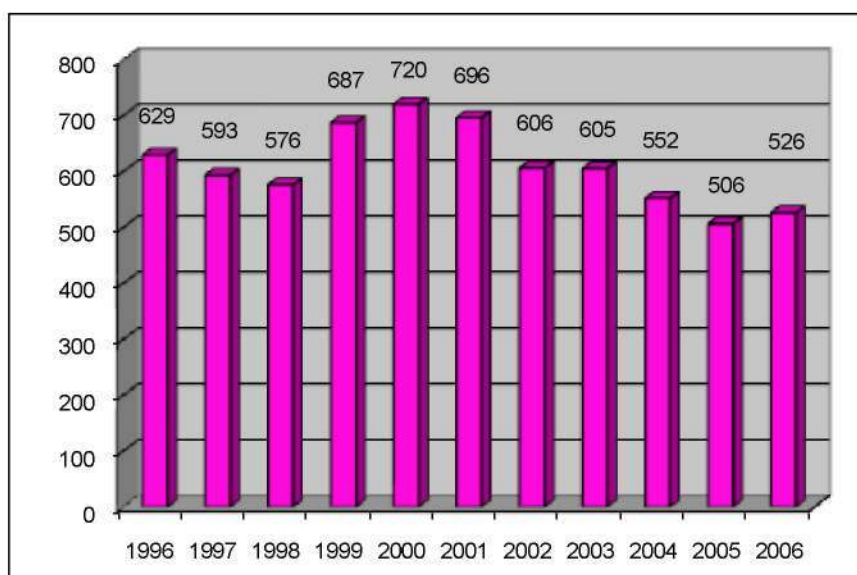
Wykres 6. Struktura bezrobotnych z terenu Gminy Grodzisko Dolne według stażu pracy

Stopa bezrobocia w powiecie leżajskim na koniec czerwca 2007 r. wyniosła 17,6% i jest wyższa zarówno od stopy wojewódzkiej (14,2%) jak i krajowej (12,4%). Jest to wskaźnik pośrednio wpływający na aktywność osób bezrobotnych, gdyż jego wysokość determinuje długość okresu pobierania zasiłku dla bezrobotnych. Od 1 stycznia 2008 r. okres pobierania zasiłku w powiecie leżajskim wynosił będzie 12 miesięcy (obecnie 6 miesięcy).

Wykres 7. Dynamika bezrobocia w latach 1996 - 2006 w gminie Grodzisko Dolne

Rok	Bezrobocie
1996	629
1997	593
1998	576
1999	687
2000	720
2001	696
2002	606
2003	605
2004	552
2005	506
2006	526

2.3 WARUNKI SOCJALNO-BYTOWE

Oświata

Na terenie gminy funkcjonują 2 Zespoły Szkół, 3 Szkoły Podstawowe o strukturze organizacyjnej klas I-III wraz z oddziałami przedszkolnymi, dla których organem prowadzącym jest Gmina Grodzisko Dolne i są to:

- I. Zespół Szkół im. Jana Pawła II w Grodzisku Dolnym, w skład którego wchodzi:
 1. Gimnazjum im. Jana Pawła II,
 2. Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II,
 3. Przedszkole Samorządowe.
- II. Zespół Szkół im. prof. Franciszka Lei w Grodzisku Górnym, w skład którego wchodzi:
 1. Gimnazjum im. prof. Franciszka Lei,
 2. Szkoła Podstawowa im. prof. Franciszka Lei,
 3. Przedszkole Samorządowe,
- III. Szkoła Podstawowa w Chodaczowie.
- IV. Szkoła Podstawowa w Laszczynach.
- V. Szkoła Podstawowa im. gen. bryg. Witolda Nowiny-Sawickiego w Opaleniskach.

Ponadto na terenie Gminy Grodzisko Dolne funkcjonuje Społeczna Szkoła Podstawowa w Wólce Grodziskiej z klasami I – VI i oddziałem przedszkolnym, dla której organem prowadzącym jest Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Wólka Grodziska.

W szkołach obecnie uczy się 936 uczniów, do przedszkoli i oddziałów przedszkolnych uczęszcza 178 dzieci, w tym 55 dzieci z Ochronki Świętego Józefa w Grodzisku Górnym prowadzonej przez Zgromadzenie Sióstr Służebniczek w Grodzisku Górnym. W pełnym wymiarze czasu pracy zatrudnionych jest 94 nauczycieli, natomiast zatrudnienie w niepełnym wymiarze wynosi 34 nauczycieli.

Liczba uczniów obecnie ma tendencję zniżkową, czego efektem jest zmniejszanie się liczby oddziałów w szkołach.

Tab. 10. Liczba uczniów w poszczególnych szkołach:

L.p.	Nazwa szkoły	Liczba dzieci				
		Rok szkolny				
		2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07
1.	Gimnazjum im. Jana Pawła II w Grodzisku Dolnym	204	229	214	227	219
2.	Gimnazjum im. prof. Franciszka Lei w Grodzisku Górnym	189	191	185	192	179

3.	Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Grodzisku Dolnym	257	244	243	223	212
4.	Szkoła Podstawowa im. prof. Franciszka Lei w Grodzisku Górnym	216	205	202	199	188
5.	Szkoła Podstawowa w Laszczynach	28	31	31	30	26
6.	Szkoła Podstawowa w Chodaczowie	38	31	28	21	17
7.	Szkoła Podstawowa im. Gen Bryg. Witolda Nowiny-Sawickiego w Opaleniskach	30	26	36	36	37
8.	Spółeczna Szkoła Podstawowa w Wólce Grodziskiej	45	72	65	59	58
RAZEM:		1007	1029	1004	987	936

Źródło: UG Grodzisko Dolne 2007

Baza lokalowa szkół jest zróżnicowana, od nowych szkół po szkoły zlokalizowane w starszych budynkach wymagających remontów i doinwestowania. Najlepszą posiadają szkoły w Grodzisku Dolnym i Górnym oraz Opaleniskach.

W ostatnich latach podjęto inwestycje, które doprowadziły do polepszenia bazy oświatowej, m.in.:

- budowa Szkoły Podstawowej w Opaleniskach,
- wymiana stolarki okiennej w Gimnazjum w Grodzisku Górnym,
- budowa kotłowni olejowej w Szkole Podstawowej w Laszczynach,
- budowa kotłowni gazowej w budynku Domu Nauczyciela w Grodzisku Górnym,
- ocieplenie i elewacja Zespołu Szkół w Grodzisku Górnym,
- wymiana stolarki okiennej w Zespole Szkół w Grodzisku Dolnym,
- budowa sali gimnastycznej przy zespole Szkół w Grodzisku Dolnym,
- przebudowa dachu i termomodernizacja budynku SP w Grodzisku Dolnym,
- budowa kotłowni olejowej w Szkole Podstawowej w Chodaczowie.

Na terenie gminy działa Gminna Biblioteka Publiczna w Grodzisku Dolnym oraz jej filie w Zmysłówce i Grodzisku Nowym.

Tab. 11. Wydatki szkół w ostatnich latach:

L.p.	ROZDZIAŁ	2003	2004	2005	2006
1.	80101 Szkoły Podstawowe	3.425.270,00	3.050.307,00	2.883.813,00	3.144.684,00
2.	80104 Przedszkola przy szkołach podstawowych	331.497,00	426.853,00	467.463,00	543.022,00
3.	80110 Gimnazja	1.698.528,00	1.885.379,00	1.870.460,00	1.901.273,00
4.	80113 Dowożenie uczniów do szkół	88.304,00	109.513,00	104.217,00	112.187,00
5.	80114 Zespoły ekonomiczno-administracyjne szkół	111.219,00	124.407,00	146.754,00	139.497,00
6.	80146 Doksztalcanie i doskonalenie nauczycieli	18.023,00	23.804,00	24.440,00	21.146,00
7.	80195 Pozostała działalność	19.574,00	150,00	0,00	0,00
	RAZEM	5.692.415,00	5.620.413,00	5.497.147,00	5.861.809,00
	SUBWENCJA	4.270.176,00	4.378.244,00	4.458.831,00	4.761.597,00
	DOFINANSOWANIE	1.422.239,00	1.242.169,00	1.038.316,00	1.100.212,00

Źródło: UG Grodzisko Dolne

Mieszkalnictwo

W Gminie Grodzisko Dolne znajduje się 2 251 mieszkań. Średnia powierzchnia użytkowa tych mieszkań wynosi 83,9m².

Tab.12. Zasoby mieszkaniowe zamieszkane na tle innych gmin województwa

Miejscowość	Liczba osób		Powierzchnia użytkowa w m ²	
	na 1 mieszkanie	na 1 izbę	1 mieszkania	na 1 osobę
Województwo	3,49	0,88	77,1	22,1
Grodzisko Dolne	3,63	0,92	83,9	23,1
Kuryłówka	3,95	0,96	92,7	23,5
Krasne	3,57	0,78	100,5	28,1
Białobrzegi	3,73	0,88	85,3	22,9
Ranizów	3,93	0,96	81,9	20,8

Źródło: US Rzeszów2006

Zasoby mieszkaniowe w Gminie Grodzisko Dolne

mieszkania	2 251
izby	8 914
powierzchnia użytkowa mieszkań (m ²)	188 753

Źródło: US Rzeszów2006

Zasoby mieszkaniowe wg form własności

Zasoby gmin (komunalne)	7
Zasoby spółdzielni mieszkaniowych	17
Zasoby zakładów pracy	6
Zasoby osób fizycznych	2 211
Zasoby pozostałych podmiotów	10
Ogółem	2 251

Źródło: US Rzeszów2006

Mieszkania wyposażone w instalacje techniczno-sanitarne

wodociąg	2 169
ustęp splukiwany	1 599
łazienka	1 658
centralne ogrzewanie	1 358
gaz sieciowy	894

Źródło: US Rzeszów2006

Mieszkania wyposażone w instalacje - w % ogółu mieszkań

wodociąg	%	96,4
łazienka	%	73,7
centralne ogrzewanie	%	60,3

Źródło: US Rzeszów2006

Mieszkania oddane do użytkowania w 2006 roku

mieszkania	8
izby	45
powierzchnia użytkowa (m ²)	1 009

Źródło: US Rzeszów2006

Służba zdrowia i pomoc społeczna

Stan usług medycznych jest wystarczający na miejscowe potrzeby. Na stałe w gminie zatrudnieni są następujący pracownicy medyczni:

- 5 lekarzy ogólnych pierwszego kontaktu,
- 2 stomatologów (1 w Grodzisku Dolnym i 1 Wólce Grodzkiej),
- 12 pielęgniarek.

Ilość pracowników medycznych na tle województwa i wybranych gmin jest na dosyć dobrym poziomie, świadczą oni jednak tylko podstawowe usługi medyczne.

Na terenie gminy funkcjonują 3 zakłady opieki zdrowotnej:

- NZOZ „Centrum Zdrowia” w Grodzisku Dolnym,
- NZOZ „Zdrowie” w Grodzisku Dolnym,
- NZOZ w Wólce Grodziskiej.

Tab. 13. Ambulatoryjna opieka zdrowotna i apteki w 2005 r. na tle innych gmin

	Ambulatoryjna opieka zdrowotna		Apteki	Liczba ludności na 1 aptekę
	Zakłady opieki zdrowotnej	Praktyki lekarskie		
Grodzisko Dolne	3	-	2	4 164
Kuryłówka	3	-	1	5 679
Krasne	4	3	-	-
Wiśniowa	2	-	2	4 245
Białobrzegi	-	1	1	8 065

Zródło: US Rzeszów2006

Ze specjalistycznej służby zdrowia mieszkańcy korzystają poza granicami gminy, w przychodniach specjalistycznych w Leżajsku i w Rzeszowie. Najbliższy punkt pogotowia ratunkowego znajduje się w Leżajsku. Pacjenci z terenu gminy hospitalizowani są w Szpitalu Powiatowym w Leżajsku oraz w Szpitalach Wojewódzkich nr 1 i 2 w Rzeszowie. Na terenie Gminy Grodzisko Dolne znajdują się 2 punkty apteczne.

Pomoc Społeczna

W ciągu kilku ostatnich lat wraz ze wzrostem szybko postępujących zmian na wspólnym europejskim rynku, rośnie liczba osób, które przy wykorzystaniu własnych środków i możliwości nie są w stanie przezwyciężyć trudnej sytuacji materialnej, w jakiej się znajdują. Taka tendencja ma również miejsce w Gminie Grodzisko Dolne. Przyjęte i wprowadzane na bieżąco rozwiązania prawne obligują zarówno budżet państwa jak i budżet gminy do zabezpieczania środków na zadania związane z realizacją ustawy o pomocy społecznej. Zadania te w gminach realizują Ośrodki Pomocy Społecznej.

Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa mająca na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są w stanie pokonać wykorzystując własne uprawnienia zasoby i możliwości. W związku z tym podstawowym zadaniem Ośrodka jest zaspokojenie na terenie gminy potrzeb życiowych osób i rodzin, umożliwienie im bytowania w warunkach odpowiadających godności człowieka oraz działanie na rzecz usamodzielnienia osób i rodzin, ich stabilizacji i integracji ze środowiskiem.

Ustawa o pomocy społecznej daje prawo do korzystania ze świadczeń pomocy społecznej każdemu, kto znalazł się w trudnej sytuacji życiowej, której nie może przezwyciężyć własnymi siłami. Pomoc ta udzielana jest osobom, których dotknęła jedna z poniższych przyczyn:

- ubóstwo,
- sieroctwo,
- bezdomność,
- bezrobocie,
- niepełnosprawność,
- długotrwała i ciężka choroba,
- przemoc w rodzinie,
- potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietność,
- bezradność w sprawach opiekuńczo - wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych,
- brak umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo – wychowawcze,
- trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy,
- trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego,
- alkoholizm i narkomania,
- zdarzenia losowe i sytuacje kryzysowe,
- klęski żywiołowe i ekologiczne.

Prawo do świadczeń pomocy społecznej przysługuje (stan na dzień 30 czerwca 2007r.):
osobie samotnie gospodarującej, której dochód nie przekracza kwoty 477 zł
osobie w rodzinie, w której dochód na osobę nie przekracza kwoty 351 zł.

Zadania własne

Z mocy powyżej wspomnianej ustawy Gmina realizuje zadania własne w postaci zasiłków celowych pokrywanych z własnego budżetu. Stosownie do zapisu art. 39 ust. 1 w celu zaspokojenia niezbędnej potrzeby bytowej przyznawany jest zasiłek celowy. Zasiłek ten przyznawany jest w szczególności na:

pokrycie części lub całości kosztów zakupu żywności, leków i leczenia, opału, odzieży, niezbędnych przedmiotów użytku domowego, drobnych remontów, a także kosztów pogrzebu;

pokrycie strat wynikających ze zdarzenia losowego,

pokrycie strat w wyniku klęski żywiołowej lub ekologicznej.

W roku 2006 przyznano 129 zasiłków celowych na kwotę 39920,13 zł. Średnia wysokość zasiłku wynosiła 309,46 zł.

W roku ubiegłym realizowano Rządowy Program „Posiłek dla potrzebujących”. Koszt programu wyniósł 156 619,38zł. Programem objęto 452 osoby, z tego 316 dzieci i młodzieży w szkołach podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych.

Innym świadczeniem kierowanym do osób będących w trudnej sytuacji materialnej był zasiłek okresowy, który w myśl art. 38 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej przysługuje w szczególności ze względu na długotrwałą chorobę, niepełnosprawność, bezrobocie, możliwość utrzymania lub nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego. Zasiłek okresowy zgodnie z art. 147 ustala się:

w przypadku osoby samotnie gospodarującej - 35% różnicy między kryterium dochodowym osoby samotnie gospodarującej a dochodem tej osoby,

w przypadku rodziny - 25 % różnicy między kryterium dochodowym rodziny a dochodem rodziny.

Na tą formę pomocy wydatkowano 49 677,10 zł; z tego dotacja celowa 49 677,10 zł, zadania własne - 0 zł. W ramach tego zasiłku liczby świadczeń wynosiła 421 dla 79 rodzin. Ponadto świadczone usługi opiekuńcze dla 5 osób wymagających tej formy pomocy. Pomoc ta polegała na zaspokajaniu podstawowych potrzeb, a zwłaszcza na paleniu w piecu, dokonywaniu zakupów itp. Usługi pomocy sąsiedzkiej płacone były na podstawie umowy – zlecenia. Łączna kwota na pokrycie usług wyniosła 18 888zł.

W ramach współpracy z OSP w Grodzisku Dolnym, GOPS zajmował się dystrybucją żywności pochodzącej z Podkarpackiego Banku Żywności w Rzeszowie. Żywność o wartości 36 395,80zł i wadze 18 780 kg w postaci mleka, ryżu, cukru, mąki pszennej, sera topionego i sera twardego przekazana została 261 rodzinom, w skład których wchodziło 913 osób.

Zadania zlecone

Zadania zlecone realizowane były z funduszy Podkarpackiego Urzędu Wojewódzkiego za pośrednictwem Wydziału Polityki Społecznej w Rzeszowie.

W ramach zadań zleconych rozeznano potrzeby i przygotowano dokumentację dla 9 osób pobierających zasiłki stałe na kwotę 25 736 zł.

Stosownie do zapisu art. 37 ust. 1 zasiłek stały przysługuje:

pełnoletniej, osobie samotnie gospodarującej, całkowicie niezdolnej do pracy z powodu wieku lub niepełnosprawności, jeżeli jej dochód jest niższy od kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej, czyli 477 zł.

pełnoletniej osobie pozostającej w rodzinie, całkowicie niezdolnej do pracy z powodu wieku lub niepełnosprawności, jeżeli jej dochód, jak również dochód na osobę w rodzinie są niższe od kryterium dochodowego na osobę w rodzinie, czyli 351 zł.

W przypadku osoby samotnie gospodarującej wysokość zasiłku stałego nie może być wyższa od 444 zł, zaś w przypadku osoby w rodzinie kwota ta nie może być niższa od 30 zł.

Udzielane były również świadczenia niematerialne w postaci tzw. pracy socjalnej. Poprzez pracę socjalną należy rozumieć wszelkiego rodzaju poradnictwo prawne, psychologiczne, ekonomiczne, jak również pomoc w załatwianiu różnorodnych spraw osobistych.

Świadczenia rodzinne

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej od 1 maja 2004 r. realizuje zadania wynikające z ustawy z dnia 28 listopada 2003 r o świadczeniach rodzinnych. (Dz. U. z 2003r. nr 228 poz. 2255 z póź. zm.) oraz od 1 września 2005 r. zadania wynikające z ustawy z dnia 22 kwietnia 2005 r. o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczce alimentacyjnej (Dz. U. 228 poz. 732 z póź. zm.).

Świadczenia rodzinne to:

zasiłek rodzinny oraz dodatki do zasiłku rodzinnego;

świadczenia opiekuńcze: zasiłek pielęgnacyjny i świadczenie pielęgnacyjne;

jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia dziecka tzw. „becikowe”.

Do zasiłku rodzinnego przysługują dodatki z tytułu urodzenia dziecka i opieki nad dzieckiem, dodatek z tytułu samotnego wychowywania dziecka, dodatek z tytułu wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej, dodatek z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego, dodatek z tytułu podjęcia przez dziecko nauki w szkole poza miejscem zamieszkania, dodatek z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego.

Tab. 14. Wydatki na zasiłki rodzinne wraz z dodatkami oraz liczbę świadczeń wypłaconych w 2006 r. przedstawia poniższa tabela.

Lp.	Wyszczególnienie	Wydatki w zł	Liczba świadczeń
1.	Zasiłki rodzinne	882 844	17 221
2.	Dodatki do zasiłków rodzinnych, w tym z tytułu:	865 323	9 921
2.1.	Urodzenia dziecka	74 000	74
2.2.	Opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowaw.	168583	434
2.3.	Samotnego wychowywania dziecka	78 900	414
2.4.	Kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego	60 030	868
2.4.1	Kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego do 5 r. ż.	9 450	178
2.4.2.	Kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego powyżej 5 r. ż.	50 580	690
2.5.	Rozpoczęcia roku szkolnego	105 530	1057
2.6.	Podjęcia przez dziecko nauki w szkole poza miejscem zamieszkania	143 110	3 120
2.6.1	Na pokrycie wydatków związanych z zamieszkaniem w miejscowości, w której znajduje się siedziba szkoły	12 420	148
2.6.2	Na pokrycie wydatków związanych z dojazdem do miejscowości, w której znajduje się szkoła	130 690	2 972
2.7.	Wychowywanie dziecka w rodzinie wielodzietnej	2 35170	3 954
2.8.	Razem	1 748 167	27 142

Źródło: GOPS Grodzisko Dolne 2007

Świadczenia opiekuńcze

Zasiłek pielęgnacyjny przyznaje się w celu częściowego pokrycia wydatków wynikających z konieczności zapewnienia osobie niepełnosprawnej opieki i pomocy innej osoby w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji. Zasiłek pielęgnacyjny do 31 sierpnia 2006 r. przysługiwał w wysokości 144 zł miesięcznie. Od 1 września 2006 r. wysokość zasiłku pielęgnacyjnego wynosi 153 zł.

Zasiłek pielęgnacyjny przysługuje:

- niepełnosprawnemu dziecku;

osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16 roku życia, jeżeli legitymuje się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności;

osobie, która ukończyła 75 lat.

Zasiłek pielęgnacyjny przysługuje także osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16 roku życia, legitymującej się orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, jeżeli niepełnosprawność powstała w wieku do ukończenia 21 roku życia.

Zasiłek pielęgnacyjny przysługuje bez względu na wysokość dochodu przypadającego na członka rodziny.

Świadczenia pielęgnacyjne

Świadczenie pielęgnacyjne z tytułu rezygnacji z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w związku z koniecznością opieki nad dzieckiem przysługuje matce lub ojcu dziecka albo opiekunowi faktycznemu dziecka, jeżeli nie podejmuje lub rezygnuje z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w celu sprawowania opieki nad dzieckiem legitymującym się orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału, na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji, albo orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności.

Świadczenie pielęgnacyjne przysługuje, jeżeli dochód rodziny w przeliczeniu na osobę nie przekracza kwoty 583 zł miesięcznie. Świadczenie pielęgnacyjne przysługuje w wysokości 420 zł.

Wydatki na świadczenia opiekuńcze oraz liczbę świadczeń wypłaconych w 2006 r. przedstawia poniższa tabela.

Tab. 15. Wydatki na świadczenia opiekuńcze oraz liczbę świadczeń wypłaconych w 2006 r.

Lp.	Wyszczególnienie	Wydatki w zł	Liczba świadczeń
1.	Zasiłki pielęgnacyjne	251604	1709
2.	Świadczenia pielęgnacyjne	59458	142
3.	Razem	311062	1851

Źródło: GOPS Grodzisko Dolne 2007

Jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia dziecka

Od 9 lutego 2006 r. w GOPS można ubiegać się o jednorazową zapomogę z tytułu urodzenia dziecka tzw. „becikowe”. Przysługuje ona matce lub ojcu albo opiekunowi prawnemu dziecka niezależnie od ich dochodów. Wniosek o wypłatę zapomogi składa się w terminie 3 miesięcy od dnia narodzin. Jednorazową zapomogę przyznaje się w wysokości 1000 zł na jedno dziecko.

W 2006 r. jednorazową zapomogę z tytułu urodzenia dziecka przyznano 96 rodzinom. Wydatki na ten cel wyniosły 96 000 zł.

Poniższa tabela przedstawia łączne wydatki poniesione na realizację świadczeń rodzinnych w 2006 r. oraz liczbę świadczeń.

Tab. 16. Łączne wydatki poniesione na realizację świadczeń rodzinnych w 2006 r. oraz liczbę świadczeń.

Lp.	Wyszczególnienie	Wydatki w zł	Liczba świadczeń
1.	Zasiłki rodzinne wraz z dodatkami	1748167	27142
2.	Zasiłki pielęgnacyjne	251604	1709
3.	Świadczenia pielęgnacyjne	59458	142
4.	Jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia dziecka	96000	96
5.	Razem	2155229	29089

Źródło: GOPS Grodzisko Dolne 2007

W 2006 r. w ramach świadczeń rodzinnych wydano 1283 decyzje. Ze świadczeń rodzinnych skorzystało 755 rodzin.

Zaliczka alimentacyjna

Zaliczka alimentacyjna wypłacana jest dziecku wychowywanemu w rodzinie niepełnej, w przypadku bezskuteczności egzekucji zasądzonych świadczeń alimentacyjnych, a także dzieciom wychowywanym przez osoby pozostające w związkach małżeńskich, w sytuacji gdy toczy się postępowanie o rozwód lub separację. Zaliczka przysługuje do ukończenia 18 roku życia lub do ukończenia 24 roku życia, jeżeli dziecko uczy się w szkole lub szkole wyższej. Dochód na osobę w rodzinie nie może przekroczyć kwoty 583 zł netto (po odliczeniu podatku i składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne).

Bezskuteczność egzekucji ma miejsce, gdy nie wyegzekwowano pełnej kwoty należności z tytułu świadczeń alimentacyjnych za okres trzech ostatnich miesięcy.

Na zaliczkę alimentacyjną w 2006 r. wydatkowano 54970 zł dla 10 rodzin. Liczba zaliczek alimentacyjnych dla osób uprawnionych wynosiła 309. W sprawach zaliczki alimentacyjnej wydano 30 decyzji.

2.4 GOSPODARKA

2.4.1 Handel i usługi

Aktualnie w ewidencji działalności gospodarczej prowadzonej przez Urząd Gminy zarejestrowanych jest 140 podmiotów gospodarczych (stan na 31.07.2007r.). W większości są to przedsiębiorstwa rodzinne – zatrudniające jedną lub dwie osoby. Do najważniejszych podmiotów gospodarczych w Gminie Grodzisko Dolne należy zaliczyć:

1. Gminna Spółdzielnia „Samopomoc Chłopska” w Grodzisku Dolnym - produkcja i sprzedaż pieczywa.
2. Spółdzielnia Usług Drogowo-Rolniczych - usługi w zakresie rolnictwa, budowy i remontu dróg i mostów.
3. Młyn gospodarczy.
4. Zakład Kowalstwa Artystycznego w Grodzisku Dolnym.
5. Firma „Dekarz” – usługi ogólnobudowlane.

Na terenie gminy istnieje 1 targowisko z przewagą sprzedaży drobnodetalicznej. Targ odbywa się raz w tygodniu (poniedziałek). Powierzchnia targowiska – 5.300 m², powierzchnia sprzedażowa – 800 m².

Zadawalająca jest struktura własnościowa przedsiębiorstw, w chwili obecnej na terenie gminy nie ma żadnych przedsiębiorstw państwowych. Część mienia jest w posiadaniu gminy, w tym szkoły i obiekty użyteczności publicznej. Pozostała część stanowi indywidualną własność. Ich ilość zwiększa się w każdym roku. W 2006 roku zarejestrowano 19 podmiotów gospodarczych:

- agent ubezpieczeniowy	2
- usługi remontowo-budowlane	4
- usługi ślusarskie	1
- usługi w zakresie handlu det.	2
- usługi gastronomiczne	1
- handel	1
- handel obwoźny	1
- działalność prod.-hand.-usług.	1
- transport	4
- mechanika samochodowa	2

W 2006 roku wyrejestrowało się 21 podmiotów gospodarczych, a 16 podmiotów dokonało zmian we wpisie do ewidencji działalności gospodarczej.

W 2007 roku (do dnia 31.07.) działalność zarejestrowało 20 podmiotów:

- usługi remontowo-budowlane 9
- produkcja drewna 2
- handel 2
- transport 1
- gastronomia 1
- geodezja 1
- stomatologia 1
- informatyka 1
- produkcja wyrobów metalowych 1

W tym okresie wyrejestrowało się 15 pomiotów, a 9 poszerzyło swoją działalność.

Od marca 2007 roku na terenie Gminy Grodzisko Dolne działa Gminna Rada Przedsiębiorców. Rada stale współpracuje z władzami gminy w zakresie podejmowania działań mających na celu tworzenie dobrego klimatu dla rozwoju przedsiębiorczości na terenie Gminy.

W tym też celu opracowana została specjalna ankieta mająca za zadanie rozpoznanie potrzeb lokalnych przedsiębiorców w następującym zakresie:

- współpracy z urzędem gminy,
- współpracy z innymi przedsiębiorcami,
- uchwalania i tworzenia lokalnego prawa dotyczącego promocji i rozwoju przedsiębiorców,
- rozwiązywania problemów związanych z bieżącym funkcjonowaniem przedsiębiorstw.

-

Ponadto ankieta miała na celu rozpoznanie kierunków rozwoju przedsiębiorczości na terenie gminy.

Z otrzymanych informacji zwrotnych wynika, iż przedsiębiorcy potrzebują informacji dotyczących możliwości pozyskania środków finansowych na rozwój swoich firm. Oczekują przede wszystkim pomocy przy sporządzaniu wniosków o dotacje ze środków UE.

Ponadto istnieje potrzeba zdobywania aktualnych informacji dotyczących formalno-prawnych aspektów prowadzenia działalności gospodarczej. Chodzi przede wszystkim o kwestie związane ze zwolnieniami podatkowymi w zamian za tworzenie nowych miejsc pracy, problem zbytu usług, poprawę infrastruktury drogowej, dostępu do Internetu, oraz promocję i reklamę lokalnych firm.

Za szczególnie atrakcyjną i dobrze rokującą na przyszłość gałęzią gospodarki uznana została turystyka, w dalszej kolejności usługi i przetwórstwo rolno-spożywcze.

2.4.2 Rolnictwo

Rolnictwo na terenie gminy stanowi jedno z głównych dodatkowych źródeł dochodu większości mieszkańców. Prowadzeniem gospodarstw rolnych zajmuje się ok. 1800 rolników. Ponad 96 % powierzchni uprawnej należy do indywidualnych gospodarstw rolnych, których średnia powierzchnia wynosi 3,2 ha.

Tab. 17. Statystyka przedstawiona jest w poniższej tabeli:

Lp	Powierzchnia gospodarstwa	Ilość
1.	od 1-2 ha	907
2.	od 2-5 ha	729
3.	od 5-7 ha	110
4.	od 7-10 ha	32
5.	od 10-15 ha	7
6.	powyżej 15 ha	4

Źródło: UG Grodzisko Dolne 2007

W strukturze bonitacyjnej przeważają gleby bielcowe w klasie III i IV, zajmują one 76% ogólnej powierzchni gruntów. W większości gospodarstw prowadzona jest produkcja wielokierunkowa z przeznaczeniem na sprzedaż, zwłaszcza roślin przemysłowych, ale również i na samozaopatrzenie koncentrująca się przeważnie na produkcji zwierzęcej.

Tab. 18. Użytkowanie gruntów na terenie gminy Grodzisko Dolne w hektarach

Powierzchnia ogólna	Użytki rolne					Lasy i grunty leśne	Pozostałe grunty i nieużytki
	Razem	Grunty orne	Sady	Łąki	Pastwiska		
7842	5478	4431	85	569	393	1820	544

Źródło: UG Grodzisko Dolne 2007

Tab. 19. Użytki rolne na terenie Gminy Grodzisko Dolne w ujęciu procentowym

Grunty orne	80,9 %
Łąki	10,4 %
Pastwiska	7,2 %
Sady	1,5 %

Źródło: UG Grodzisko Dolne 2007

W produkcji roślinnej najbardziej rozwiniętym kierunkiem jest uprawa owoców i warzyw, natomiast w produkcji zwierzęcej hodowla trzody chlewnej. Niestabilny rynek,

niskie ceny w skupie spowodowały, że na przestrzeni ostatnich lat, rolnicy znacznie pomniejszyli lub całkowicie zrezygnowali z uprawy niektórych gatunków roślin (truskawki, maliny, kalafior) pomniejszyli również hodowlę zwierząt, zwłaszcza bydła mlecznego.

Tab. 20. Zakład Przetwórstwa Owocowo-Warzywnego HORTINO w Leżajsku w 2006 roku od rolników z terenu naszej gminy skupił:

Owoce	Ilość (w tonach)	Wartość (w tysiącach zł)
Truskawka	83	131
Maliny	7	13
Porzeczka czarna	86	47
Wiśnia	1	1
Jabłka	553	105

Warzywa	Ilość w tonach	Wartość (w tysiącach zł)
Fasola szparagowa	44	39
Kalafior	420	399
Brokuł	204	228

Rolnicy do uprawy posiadanego gruntu i do zbiorów używają przeważnie własnego sprzętu w niewielkim stopniu korzystają z usług Spółdzielni Usług Drogowo-Rolnych w Grodzisku Dolnym. Odpowiednia struktura gleb, dobre warunki klimatyczne, pracowitość rolników sprzyjają osiągnięciu zadowalających plonów.

Z upraw największą powierzchnię zajmują zboża, ponad 2 000 ha, owoce i warzywa uprawia się na powierzchni około 200 ha, ziemniaki na powierzchni ponad 500 ha, na powierzchni ok. 120 ha uprawia się rośliny przemysłowe: tytoń, buraki cukrowe, rzepak.

Na przestrzeni ostatnich lat nastąpił dalszy spadek pogłowia bydła zwłaszcza krów mlecznych, obecnie stado na terenie gminy liczy ponad 1 000 sztuk. Część rolników rezygnująca z hodowli skorzystała ze sprzedaży kwot mlecznych i tutaj Urząd Gminy pomagał w znalezieniu nabywcy.

Najmniej widoczny regres zauważamy jedynie w produkcji żywca wieprzowego. Brak rynku zbytu na zboże powoduje, że zwiększa się jej produkcja a to z kolei, wywołuje zwiększenie podaży nad popytem, co niekorzystnie odbija się na cenach.

Podmiotami, które tworzą rynek zbytu dla naszych rolników są:

1. Zakład Przetwórstwa Owocowo-Warzywnego Hortino w Leżajsku.
2. Zakład Tytoniu Przemysłowego Philip Morris w Krakowie S.A
3. Gminna Spółdzielnia S.CH. w Grodzisku Dolnym

4. Młyn Gospodarczy S.C. w Grodzisku Dolnym
5. Zakład Mleczarski „RESMLECZ” S.A. w Trzebowniku,
6. Zakład Uboju i Przerobu Mięsa „MARKPOL” w Kopaniach Żołyńskich,
7. Zakład Mięsny "SMAK-EKO" Sp. z o.o. w Górnice

Mimo tej współpracy i funkcjonowania na terenie gminy powyższych podmiotów dla wielu rolników rynek uległ zamknięciu. Bariery stały się udziały i wymagania, które nie wszyscy rolnicy z przyczyn finansowych mogli spełnić.

Drastycznie zmniejszyła się liczba plantatorów tytoniu (z ponad 500 do ok. 100), buraka cukrowego (z ok.100 do ok.10). Zmniejszyły się powierzchnie upraw owoców i warzyw. Długie zwlekanie z wypłacaniem należności za sprzedane owoce i warzywa oraz niskie ceny powodują rezygnację z tego rodzaju upraw. Często zakłady wydłużają okresy płatności, rolnik w wielu przypadkach, staje się darmowym bankiem dla firm – kredytując je przez kilka miesięcy.

Trudna sytuacja jest również w produkcji mleka. W wyniku interwencji Inspekcji Weterynaryjnej zlikwidowany został punkt skupu mleka, prowadzony przez Spółkę Nowość z Trzebuski. Spółka skupując mleko z naszego terenu płaciła najkorzystniejszą cenę. Ten kierunek produkcji w najbliższym czasie, może ulec dalszej regresji, ponieważ warunkiem produkcji będzie uzyskanie certyfikatu. Z uzyskaniem certyfikatu wiążą się standardy, których wielu rolników w krótkim czasie nie będzie w stanie spełnić mianowicie: zmywalne podłogi w oborze, zmywalne ściany do wysokości 1,70 m, wymiarowe stanowiska dla krów, odpowiednie pomieszczenie na sprzęt do dojenia, płyta obornikowa i zbiornik na gnojówkę itd.

Najtrudniejszą obecnie sprawą jest zakończenie scalenia na dwóch obiektach w Grodzisku Górnym i Wólce Grodzkiej. W miesiącu wrześniu 2005r. odbyło się odczytanie decyzji zatwierdzającej projekt scalenia. Po uprawomocnieniu się decyzji rolnicy weszli w nowy stan posiadania. Okres obecny to czas zagospodarowania nowych działek, budowy dróg. Utrudnienia stwarzają wysokie miedze, głębokie wąwozy, pozostałości po starych drogach gruntowych dochodzące nawet do 3 m głębokości. Rekultywacji wymaga ponad 500 działek, usunięcia pni i zakrzaczeń oraz wyrównania wysokich uskoków. Do wykonania jest 133 km dróg i 21 km rowów odwadniających.

Szansą dla rozwoju miejscowego rolnictwa, biorąc pod uwagę jego obecną specyfikę mogą być gospodarstwa ekologiczne i związane z nimi programy rolnośrodowiskowe. Obecnie na terenie Gminy Grodzisko Dolne funkcjonuje 28 gospodarstw ekologicznych. Funkcjonują one w oparciu o utworzone na terenie powiatu leżajskiego Stowarzyszenie Ekologiczne.

2.4.3 Usługi na rzecz rolnictwa

Sfera usług okolorolniczych w gminie jest rozwinięta na średnim poziomie. Przyjmuje się, iż jest ona wystarczająca w przypadku produkcji owocowo-warzywnej i roślin przemysłowych. Wyraźnie zaobserwować można brak ubojni i masarni, który zawęża możliwości zbytu produkcji zwierzęcej. Na terenie gminy działają młyn przemysłowy, piekarnia i magazyn zbożowy. Usługi weterynaryjne prowadzone są przez jednego prywatnie praktykującego lekarza. Na terenie Urzędu Gminy mieści się biuro doradcy gminnego z Ośrodka Doradztwa Rolniczego, gdzie rolnicy mogą uzyskać kompleksową i fachową pomoc.

W związku ze wstąpieniem Polski do Unii Europejskiej pojawiły się możliwości dofinansowania dla polskiej wsi. Od 2004 roku wypłacane są środki w ramach dopłat bezpośrednich.

Poza wnioskami o opłaty obszarowe rolnicy mają możliwość składania do Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w Leżajsku wniosków: niskotowarowych, rolnośrodowiskowych, zalesieniowych i tzw. kwot cukrowych.

W budynku Urzędu Gminy otworzony został punkt konsultacyjno-doradczy. Głównym założeniem punktu jest udzielenie jak najszerszej pomocy rolnikom w wypełnianiu wniosków składanych do Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

Na terenie gminy Grodzisko Dolne działa Bank Spółdzielczy, którego klientami są głównie rolnicy.

2.5 INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

2.5.1 Drogi i szlaki komunikacyjne

Przez teren gminy Grodzisko Dolne nie przebiegają drogi krajowe i wojewódzkie. Łączna długość dróg powiatowych wynosi 49,3 km. Dodatkowo przez teren gminy przebiega 18 dróg gminnych o łącznej długości 37, 8 km i około 38 km mniej ważnych dróg dojazdowych.

Tab. 21. Sieć dróg gminnych, wg danych na rok 2007.

Wyszczególnienie				Rodzaj nawierzchni		
Lp	nr drogi	nazwa drogi	dł. km	ulepszona	twarda	gruntowa
1.	104561R	Grodzisko Dolne „Mokrzanka”	2,3	2,3	-	-
2.	104564R	Grodzisko Dolne - Chodaczów	2,7	-	0,3	2,4
3.	104562R	Grodzisko Dolne „Zagumnie”	1,2	1,2	-	-
4.	104560R	Grodzisko Dolne - Podlesie	2,1	-	-	2,1
5.	104555R	Grodzisko Górne - Dębno	4,6	-	0,9	3,7
6.	104556R	Grodzisko Górne - Zaborcze	1,1	1,1	-	-
7.	104554R	Grodzisko Górne - Zagrody	1,8	-	-	1,8
8.	104553R	Giedlarowa - Wólka Grodziska	2,0	-	-	2,0
9.	104551R	Gwizdów - Wólka Grodziska	0,5	-	0,5	-
10.	104552R	Wólka Grodziska „Majkuty”	1,1	1,1	-	-
11.	104558R	Grodzisko Górne „Na góry”	1,8	1,8	-	-
12.	104557R	Grodzisko Nowe - Dębno	3,8	2,0	-	1,8
13.	104563R	Grodzisko Nowe „Na Ługi”	0,9	0,9	-	-
14.	104565R	Chodaczów „Przez wieś”	0,6	0,6	-	-
15.	104566R	Opaleniska „Czyste”	3,5	0,6	-	2,9
16.	104567R	Opaleniska „Wesoła”	3,0	-	-	3,0
17.	104559R	Opaleniska „Budy”	2,4	0,8	1,6	-
18.	104559R	Podlesie - Opaleniska	2,4	2,4	-	-
		razem	37,8	14,8	3,3	19,7

Źródło: Urząd Gminy Grodzisko Dolne 2007

Stan dróg gminnych można określić jako zadawalający. Realizowany w ostatnich latach program remontu docelowego dróg gminnych przy jednoczesnym ograniczeniu remontów cząstkowych przynosi wymierne efekty. Budowę i remonty dróg przeprowadza się poprzez wykonanie właściwej podbudowy, odwodnienia, położenia odpowiedniej nawierzchni zamkniętej tj. masy mineralno-asfaltowej oraz powierzchniowego zamknięcia

przy użyciu emulsji asfaltowej i grysów lub samych grysów. W związku z tym drogi gminne w najbliższych latach nie wymagać będą większych nakładów finansowych na ich utrzymanie.

W gorszym stanie znajdują się drogi dojazdowe do gruntów rolnych (łączna długość ok. 90 km) oraz drogi po komasacji.

W większości dróg gminnych szczególnym zagrożeniem jest brak oznakowania, wynikający głównie z dewastacji zamontowanych znaków. W trakcie przygotowania jest projekt organizacji ruchu na drogach gminnych wraz z kompleksową wymianą znaków pionowych.

Innym bardzo ważnym elementem bezpieczeństwa na drogach gminnych są mosty i przepusty. W chwili obecnej trwają prace nad sporządzeniem ewidencji i ekspertyz mostów i przepustów pod drogami w celu określenia ich nośności i stanu technicznego. W większości są to wyeksploatowane budowle stwarzające realne zagrożenie dla bezpieczeństwa ruchu drogowego, głównie pojazdów o dużym tonażu.

Z poprawą stanu bezpieczeństwa wiąże się wykonanie poboczy i chodników wzdłuż dróg, zarówno powiatowych jak i gminnych. W większości są to drogi wąskie przebiegające wzdłuż dużych skupisk zabudowań. W takiej sytuacji brak poboczy i chodników stwarza duże zagrożenie dla pieszych.

Przez teren gminy przebiega linia kolejowa Przeworsk-Rozwadów. Istnieją również dogodnie połączenia autobusowe z pobliskimi miejscowościami realizowane przez PKS i linię prywatną „Grzesiek”.

2.5.2 Wodociągi i kanalizacja

Gmina jest niemal w 100% zwodociągowana. Siecią administruje Zakład Gospodarki Komunalnej przy Urzędzie Gminy Grodzisko Dolne. Długość sieci wodociągowej wynosi 88,8 km i 68,5 km przyłączy domowych

Tab.22. Długość linii wodociągowej

Wyszczególnienie	Długość linii (km)	Liczba przyłączy
Grodzisko Dolne	13,9	654
Grodzisko Górne	12,0	560
Wólka Grodziska	8,0	211
Grodzisko Nowe	7,0	194
Chodaczów	16,7	139
Laszczyń	12,1	93

Zmysłówka	9,7	158
Opaleniska	4,6	87
Podlesie	4,8	73
Razem	88,8	2169

Źródło: Urząd Gminy Grodzisko Dolne 2007

Łączne zużycie wody na potrzeby ludności w roku 2006 wyniosło 152,1 tys. m³, z czego zaledwie 1 000 m³ na cele produkcyjne.

Za konieczne w tym zakresie inwestycje uznaje się:

- wymianę ogrodzeń stref ochrony bezpośredniej studni głębinowej,
- konserwacja stalowego zbiornika wieżowego w miejscowości Grodzisko Górne i Zmysłówka,
- wykonanie zastępczych punktów opomiarowania poboru wody,
- wymiana węzłów sieci wodociągowej oraz sukcesywna wymiana skorodowanych przyłączy domowych.

Gmina posiada oczyszczalnię ścieków biologiczno-mechaniczną o przepustowości 400m³/na dobę. Ze zbiorczego systemu kanalizacji sanitarnej korzysta w gminie Grodzisko Dolne około 45% mieszkańców (4000 os.). W chwili obecnej w prawie 100% skanalizowane są miejscowości: Grodzisko Dolne, Grodzisko Górne oraz Wólka Grodziska. Gmina dysponuje ponad 65 km sieci kanalizacyjnej, łącznie z przykanalikami 79,4 km. Odbiornikiem ścieków oczyszczonych jest potok „Grodziszczanka”. Oczyszczalnia rocznie przyjmuje średnio 70 000 m³ ścieków.

Tab.23. Długość czynnej sieci kanalizacyjnej

Wyszczególnienie	Długość linii (km)	Liczba przyłączy/odbiorników
Grodzisko Dolne	23,9	394
Grodzisko Górne	20	323
Wólka Grodziska	19,7	127
Grodzisko Nowe	-	-
Chodaczów	-	-
Laszczyń	-	-
Zmysłówka	1,5	9
Opaleniska	-	-
Podlesie	-	-
Razem	65,1	853

Źródło: Urząd Gminy Grodzisko Dolne 2007

W najbliższych latach planowana jest dalsza rozbudowa gminnego systemu kanalizacji sanitarnej. W chwili obecnej przygotowywana jest odpowiednia dokumentacja projektowa na kanalizację wsi Grodzisko Nowe, Chodaczów i Laszczyny wraz z budową nowej oczyszczalni ścieków w Chodaczowie. Kolejnym etapem planowanego przedsięwzięcia będzie wykonanie kanalizacji miejscowości Zmysłówka, Podlesie i Opaleniska. Z powyższych danych wynika, iż 60 % gospodarstw odprowadza ścieki do szamba bądź w ogóle nie posiada kanalizacji sanitarnej (ok. 20%).

Gmina Grodzisko Dolne pobiera wodę z 7 studni głębinowych, które w pełni zaspakajają zapotrzebowanie na wodę

Tab.24. Wodociągi i kanalizacja na tle województwa i powiatu

Wyszczególnienie	Długość sieci (km)		Przyłącza do budynków		Zużycie wody w gosp. domowych	
	wodociąg i	kanalizacja	wodociąg i	kanalizacja	dm ³	na osobę
Województwo	12492,7	8786,4	267264	148800	47288,6	22,5
Powiat	534,9	154,7	12706	3246	1388,1	20,0
Grodzisko Dolne	88,8	65,1	2153	830	152,3	18,6

Źródło: US Rzeszów 2005

2.5.3 Gospodarka odpadami

System gospodarki odpadami na omawianym terenie obejmuje:

- wywóz odpadów od mieszkańców przez następujące przedsiębiorstwa: Miejski Zakład Komunalny Sp. z o.o. w Leżajsku, Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej w Wierzawicach (część wsi Grodzisko Nowe),
- transport odpadów samochodami specjalistycznymi w/w jednostek,
- dowóz odpadów zmieszanych na składowiska w Giedlarowej,
- dowóz odpadów segregowanych do sortowni surowców wtórnych przy MZK Sp. z o.o. w Leżajsku.

System selektywnej zbiórki odpadów prowadzony jest dla mieszkańców nieodpłatnie, tzn. nie ponoszą oni kosztów związanych z zakupem worków, drukiem kalendarzy, kosztem transportu, podczyszczania itp. Jest to finansowa forma zachęty do prowadzenia selekcji. Koszty selektywnej zbiórki odpadów pokrywa z własnego budżetu

gmina (zakupiła pierwszy komplet worków do segregacji) oraz MZK i PGK, które w zamian za zebrane surowce prowadzą wymianę worków do segregacji (w miarę potrzeb).

Odpady użytkowe ze zbiórki selektywnej są dowożone do dwóch sortowni surowców wtórnych zlokalizowanych w Leżajsku oraz w Wierzawicach. Mieszkańcy ponoszą koszty wywozu i składowania odpadów na wysypisku. Aktualnie podstawowym sposobem unieszkodliwiania odpadów komunalnych jest ich składowanie na składowisku w Giedlarowej.

W roku 2005 na terenie gminy Grodzisko Dolne zebrano i wywieziono na składowisko w Giedlarowej 317 ton tj. 1988 m³ odpadów komunalnych (w przeliczeniu na 1 mieszkańca 0,24 m³ /rok). Natomiast w roku 2006 zebrano i wywieziono 403 tony tj. 2530 m³ odpadów komunalnych (w przeliczeniu na 1 mieszkańca 0,30 m³ /rok).

W roku 2004 z terenu gminy zebrano 48,8 ton surowców wtórnych (tworzywa sztuczne 9,2 t, metale 2,9 t, makulatura 3,8 t, szkło 32,9 t). W roku 2005 74,6 ton (tworzywa sztuczne – 14,5 t, metale - 3,6 t, makulatura - 3,6 t, szkło – 52,9 t), natomiast w roku 2006 83,75 ton (tworzywa sztuczne – 16,22 t, metale – 2,03 t, makulatura – 6,35 t, szkło – 59,15 t). Wskazuje to na prawidłowy kierunek w gospodarowaniu odpadami na omawianym terenie.

2.5.4 Gazownictwo

Nie wszystkie miejscowości na terenie gminy są zgazyfikowane. Sieć gazowa dostępna jest w miejscowościach:

Tab. 25 Stan sieci gazowej na terenie Gminy Grodzisko Dolne

Miejscowość	Długość sieci z przyłączami (m)	Ilość przyłączy (szt.)	Ilość odbiorców (szt.)
Grodzisko Dolne	34 406	486	358
Grodzisko Górne	25 629	408	299
Grodzisko Nowe	12 499	150	113
Wólka Grodziska	13 141	219	120
Razem	85 675	1 263	890

Źródło: Zakład Gazowniczy w Rzeszowie 2007

Razem w gminie z gazu ziemnego korzysta około 40% gospodarstw domowych.

2.5.5 Gospodarka energetyczna

Zgodnie z informacjami Rzeszowskiego Zakładu Energetycznego S.A. (RZE S.A.) są dwa źródła zasilania energią elektryczną gmin powiatu leżajskiego, w tym Gminy Grodzisko Dolne: GPZ zlokalizowane przy ul. Polnej w Leżajsku oraz GPZ „Siedlanka”. Do poszczególnych miejscowości energia doprowadzona jest w systemie napowietrzno-kablowym 15 kV energii oraz poprzez sieć rozdzielczą napowietrzną i podziemną 0,4 kV. Ich stan techniczny oceniany jest jako dobry, podobnie jak stan oświetlenia ulicznego w poszczególnych miejscowościach. Zgodnie z zapewnieniami RZE S.A. istnieją rezerwy mocy, w związku z czym w wypadku lokalizacji podmiotu gospodarczego wymagającego zwiększonych dostaw energii elektrycznej istnieje możliwość rozbudowy i zapewnienia odpowiedniego poziomu przesyłu.

2.6 KULTURA I TURYSTYKA

2.6.1 Działalność kulturalna

Gmina Grodzisko Dolne już od kilkunastu lat aktywnie i z powodzeniem promuje lokalną kulturę ludową we własnym środowisku, powiecie, województwie i kraju. Główną instytucją, która podejmuje takie zadania jest Gminny Ośrodek Kultury w Grodzisku Dolnym.. Ośrodek Kultury zlokalizowany jest w jednym budynku, położonym w centrum gminy, do którego odległość z najdalej położonej miejscowości nie przekracza 7 km. Przy aktualnym stanie komunikacji pozwala to na uczestnictwo w formach działania Ośrodka Kultury zainteresowanym osobom. Zmieniająca się rzeczywistość społeczna, a zwłaszcza włączenie w zadania gminy szkół podstawowych i gimnazjalnych wymaga innego podejścia do spraw upowszechniania kultury w gminie. Edukacja kulturalna i korzystanie z dóbr kultury w gminie Grodzisko Dolne prowadzona jest w miarę jej aktualnych możliwości finansowych i organizacyjnych.

Grodzisko to miejscowość, która posiada bogatą przeszłość historyczną i także tradycje kulturalne i obyczajowe. Najbardziej znane zespoły kulturalne:

- ORKIESTRA DĘTA

W 1910 roku powstała Orkiestra Włościańska założona przez prof. Franciszka Leję (wybitnego polskiego matematyka) i miejscowego patriotę, mecenasa Stanisława Kulpę „Grodziskiego”. Orkiestra ta funkcjonuje do dziś jako Orkiestra Dęta OSP i już wkrótce będzie świętować swój 100-letni Jubileusz.

- KAPELA LUDOWA I ZESPÓŁ REGIONALNY „GRODZISZCZOKI”

Pod patronatem Ośrodka Kultury działa od 1965 roku Kapela Ludowa „Grodziszczoki” a od 1974 roku Zespół Regionalny „Grodziszczoki”. Mają one w swoim repertuarze starodawne, autentyczne obrzędy, pieśni i przyśpiewki ludowe oraz tańce z Grodziska i okolic. „Grodziszczoki” posiadają oryginalne stroje kobiece z przełomu XIX i XX wieku. Zespół ten od początku istnienia jest chlubą i reprezentantem naszego województwa, a jego dorobek artystyczny przyniósł mu wiele prestiżowych nagród w kraju i występy na arenie międzynarodowej (Słowacja, Finlandia, Francja, Niemcy, Ukraina, USA).

- ZESPÓŁ ŚPIEWACZO-OBZRĘDOWY „LESZCZYŃKA”

Powstał w 1986 roku przy Kole Gospodyń Wiejskich w Wólce Grodziskiej. Teksty widowisk i przyśpiewek powstają na bieżąco, układane są na podstawie autentycznych obrzędów i zwyczajów istniejących niegdyś na wsi.

Większe imprezy organizowane przez Ośrodek Kultury:

- PARADA STRAŻY WIELKANOCNYCH „TURKI”

Grodzisko jest kolebką kultywowania na skalę województwa i kraju unikalnego, ale ciągle żywego, obrzędu Turków. Co dwa lata w pierwszą niedzielę po Wielkanocy organizowana jest tutaj impreza o charakterze międzywojewódzkim „Parada Straży Wielkanocnych – TURKI”. W kwietniu 2007 roku odsłonięty został pomnik Turka.

– DNI GRODZISKA

Tradycyjnie w lipcu na św. Anny odbywają się „Dni Grodziska” – kilkudniowa impreza plenerowa,

– DOŻYNKI GMINNE

15 sierpnia świętujemy zawsze Dożynki Gminne.

– MIĘDZYNARODOWE MISTRZOSTWA PODKARPACIA W CELNOŚCI ŁĄDOWANIA

Od czerwca 2007 roku Gmina Grodzisko Dolne jest organizatorem tej imprezy

Ośrodek Kultury organizuje również szereg innych imprez (festyny sportowo-rekreacyjne, Gminny Konkurs Piosenki, „Mikołajki” dla dzieci, obchody Dnia Kobiet, obchody Dnia Matki, konkurs „Poeci i pisarze dzieciom, obchody święta 3 maja i Odzyskania niepodległości, konkursy plastyczne, zawody i turnieje sportowe dla dzieci młodzieży).

Ośrodek Kultury jest wydawcą miesięcznika „Gazeta z Grodziska i okolic”, która opisuje problemy nurtujące mieszkańców. Obok tego promuje bogatą przeszłość historyczną, wspaniałe tradycje i zwyczaje ludowe, a także wybitne i zasłużone osobowości związane z tym terenem.

Ośrodek Kultury jest również wydawcą dwóch broszur o grodziskich zwyczajach. Broszury te promują gminę, pokazują jej tradycje, ludzi, są również formą edukacji dla młodzieży i są to:

- „Obrzędy weselne”
- „Wielkanocne zwyczaje grodziskie – Turki”.

Gminny Ośrodek Kultury w Grodzisku Dolnym sprawuje patronat nad działalnością:

Amatorskich zespołów artystycznych:

- Orkiestra Dęta
- Zespół Regionalny „Grodziszczoki”
- Kapela Ludowa „Grodziszczoki”
- Zespół Śpiewaczo-Obrzędowy „Leszczyńska”
- Teatrzyk „Ufoludek”
- Młodzieżowa Sekcja Orkiestry Dętej
- Zespół Tańca Nowoczesnego „Prim”
- Dziecięca Grupa Taneczna „Smerfetki”

Kół i klubów zainteresowań:

- Kółko Plastyczne,
- Koła Gospodyń Wiejskich.

Na terenie gminy samodzielną jednostką kultury jest także Gminna Biblioteka Publiczna w Grodzisku Dolnym, której podlegają 2 filie w Zmysłówce i Grodzisku Nowym

Tab. 26. Placówki biblioteczne za rok 2006

Biblioteki i filie	obiekt	3
Pracownicy bibliotek	osoba	5
księgozbiór	wolumin	26.566
czytelnicy w ciągu roku	osoba	1.109
wypożyczenia księgozbioru na zewnątrz	wolumin	25.046

Źródło: UG Grodzisko Dolne 2007

Biblioteka realizuje podstawowe formy działalności każdej biblioteki, tj. gromadzenie i udostępnianie zbiorów bibliotecznych i szeroko pojętą informatyzację. Księgozbiór uzupełniany jest według zapotrzebowania czytelników, czyli o tytuły najbardziej poczytne oraz literaturę popularno-naukową dla młodzieży uczącej się i studiującej. Czytelnicy mogą wypożyczać pozycje na zewnątrz jak również korzystać z czytelni na miejscu.

Czytelnia dysponuje także „Kartoteką” zawartości czasopism” i prenumeratą niektórych fachowych czasopism. Czytelnicy korzystają także z codziennych gazet i tygodników.

Do dyspozycji jest również czytelnia internetowa z trzema stanowiskami komputerowymi. Użytkownicy korzystają z Internetu bezpłatnie.

Gmina Grodzisko Dolne może poszczycić się dużym zainteresowaniem czytelniczym – na 8 tysięcy mieszkańców gminy, ponad 1 tys. zarejestrowanych jest w bibliotece. Duży wpływ na ten fakt ma jej dobra lokalizacja w centrum miejscowości i fachowa obsługa. Wśród czytelników powyżej 15 roku życia przeważa młodzież ucząca się, dalej studenci, bezrobotni, pracownicy umysłowi i rolnicy. Najstarszy czytelnik ma 87 lat, zaś najmłodszy-przedszkolak ma 3 lata. Biblioteka oferuje również usługi takie jak: wydruki z Internetu, kserokopie i skanowanie.

2.6.2 Działalność społeczna i sportowa

Organizacje społeczne i kulturalne:

- Stowarzyszenie „Ziemia Grodziska”
- Stowarzyszenie „Turki Grodziskie”
- Stowarzyszenie „Kobiety Gminy Grodzisko Dolne”
- Stowarzyszenie „Grodziskie Jonki”

Organizacje sportowe:

- Ludowy Klub Sportowy „Grodziszczanka” (drużyna seniorów, juniorów oraz kobieca w piłce nożnej, sekcja kolarska),
- Gimnazjalno-Uczniowski Klub Sportowy przy Zespole Szkół w Grodzisku Dolnym (sekcja piłki ręcznej chłopców i dziewcząt)
- Gimnazjalno-Uczniowski Klub Sportowy w Grodzisku Górnym,
- Uczniowski Klub Sportowy „Jaskółka” przy Szkole Podstawowej w Grodzisku Górnym

Inne organizacje:

- Stowarzyszenie Misyjno-Charytatywne „Missio-Misericordiae”
- Koło Łowieckie,
- Koło Pszczelarskie,
- Koło Wędkarskie „Pstrąg”.

Ochotnicze Straże Pożarne:

- OSP Grodzisko Dolne
- OSP Grodzisko Dolne „Miasto”
- OSP Grodzisko Górne
- OSP Podlesie
- OSP Zmysłówka
- OSP Laszczyny
- OSP Chodaczów
- OSP Wólka Grodziska
- OSP w Grodzisku Nowym.

Wszystkie jednostki zgłoszone są i zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Sądowym Sądu Rejonowego w Rzeszowie. Dodatkowo trzy jednostki (OSP Grodzisko Dolne, OSP Grodzisko Górne, OSP Grodzisko Dolne „ Miasto”) włączone zostały do Krajowego Systemu Ratownictwa Gaśniczego.

Ogółem liczba członków czynnych OSP wynosi 378 osób w tym 17 kobiet. Przy OSP działa orkiestra dęta licząca 45 osób.

Parafie:

- Parafia pw. MB Nieustającej Pomocy w Chodaczowie,
- Parafia pw. św. Andrzeja Apostoła w Chałupkach Dębniańskich,
- Parafia pw. św. Barbary w Grodzisku Dolnym,
- Parafia pw. św. Maksymiliana Kolbe w Wólce Grodzkiej,
- Parafia pw. św. Józefa w Zmysłówce.

2.6.3 Turystyka i agroturystyka

Gmina Grodzisko Dolne charakteryzuje się znacznym potencjałem przyrodniczo-krajobrazowym, który podwyższa jej turystyczno-rekreacyjne walory. Najciekawsze turystycznie miejsca to:

Zbiornik wodny „Czyste”

Zbiornik wodny o powierzchni ok. 8,05 ha stanowi miejsce letniego wypoczynku okolicznych mieszkańców. Zbiornik posiada korzystne warunki do uprawiania sportów wodnych. Nad zalewem znajduje się Punkt Informacji Turystycznej. W okresie wakacyjnym działa strzeżone kąpielisko.

Rezerwat przyrody „Zmysłówka”

Czwartą część powierzchni gminy zajmuje Zmysłowski Obszar Chronionego Krajobrazu, którego najważniejszą częścią jest rezerwat przyrody Zmysłówka, obejmujący zachowany fragment pierwotnego lasu mieszanego wraz z występującymi w nim jodłą, bukiem, grabem, lipą i in. Godne uwagi są również: uroczysko "Górka", stanowiące duże skupisko modrzewia oraz długie morenowe wzgórze, zwane "Wałami Chmielnickiego" ze wzniesieniem Księża Góra (216m n.p.m).

Kościół parafialny pw. Św. Barbary

Usytuowany przy głównej drodze w Grodzisku Dolnym. Pierwszy kościół wzmiankowany w 1408 roku był pod opieką benedyktynów. Kolejny drewniany spalili Tatarzy w 1626 roku. Budowę obecnej świątyni rozpoczęto około 1720 roku z inicjatywy proboszcza Sebastiana Zawadzkiego. Budowę ukończono po 1777 roku. Rozbudowany w latach 1857-1867: przedłużono nawę ku zachodowi, rozbudowano prezbiterium ku wschodowi, po bokach którego dostawiono zakrystie. Przed 1873 rokiem dostawiono dwie kaplice transeptowe. Na początku XX wieku dobudowano kruchtę południową. Orientowany, jednonawowy, murowany z cegły, otynkowany. Fasada zachodnia trójdzielna, poprzedzona kruchtą, zwieńczona oprofilowanym szczytem z czterema rzeźbami świętych. Na jego osi w architektonicznym obramieniu rzeźba św. Barbary. W polach bocznych nisze z rzeźbami św. Piotra i Pawła. Przy elewacjach bocznych kwadratowe kaplice, do których od wschodu przylegają zakrystie. Od wschodu zamknięte trójbocznie prezbiterium z lożami kolatorskimi na piętrze. W kalenicy dachu wieżyczka na sygnaturkę.

Wyposażenie wnętrza z przełomu XIX i XX wieku. Ołtarz główny drewniany, wykonany w latach 1897-1900 przez miejscowego rzemieślnika Józefa Malacha. Znajdują się w nim:

- obrazy: Święta Rodzina i św. Barbara namalowane przez Władysława Bąkowskiego z Leżajska;
- pięć ołtarzy bocznych, z których jeden w prezbiterium w 1881 roku wykonał Karol Sokalski z Łańcuta;
- ambona z 1902 roku;
- polichromia figuralna wykonana przed 1900 rokiem przez Władysława Bąkowskiego.

Obok kościoła znajduje się dzwonnica z 1892 roku i kapliczki ufundowane w latach 20 dwudziestego wieku.

Cmentarz żydowski

Znaczący wkład w rozwój ekonomiczny Grodziska Dolnego wniosła mniejszość żydowska, która w XIX wieku liczyła 1200 osób. Było to drugie po Leżajsku skupisko Żydów w tym regionie, posiadali tutaj synagogę i kahał. W czasie II wojny światowej Niemcy wywłaszczyli ludność żydowską. Znaczna część uciekła do Rosji, kilkanaście osób przechowała miejscowa ludność, a pozostałych (125 osób) rozstrzelano i pochowano na miejscowym kirkucie. W 2006 roku dla upamiętnienia tego wydarzenia odsłonięto obelisk z tablicą w języku hebrajskim.

Kapliczki

Charakterystyczną cechą krajobrazu Grodziska i okolic są liczne XIX- wieczne i XX- wieczne, zabytkowe kapliczki i krzyże o bardzo interesującej architekturze. Naliczono ich ponad 50, niektóre o ponad stuletniej historii.

W poszczególnych częściach gminy ufundowano kilkadziesiąt kapliczek, figur i krzyży przydrożnych. W Grodzisku Dolnym obok domu nr 242, stoi murowana kapliczka z figurą Chrystusa Króla ufundowana przez Andrzeja i Annę Czerwonków w 1895 roku.

Nieco dalej obok kościoła parafialnego wzniesiono kapliczkę w kształcie sterczyny gotyckiej. W Grodzisku Górnym okazale prezentuje się kapliczka ufundowana w 1895 roku, usytuowana przy głównej drodze biegnącej w stronę Biedaczowa. Murowana z cegły, otynkowana, założona na planie kwadratu, zamknięta trójbocznie, poprzedzona podcieniem. Wewnątrz polichromia ludowa przedstawiająca świętych: Katarzynę, Jana Chrzciciela Antoniego i Klarę. W Wólce Grodziskiej wzniesiono podobną kapliczkę ozdobioną ludową polichromią. Z kolei w Grodzisku Dolnym wzniesiono czterokondygnacyjną kapliczkę pw. św. Antoniego.

Drewniane domy

Zachowało się tutaj wiele drewnianych budynków mieszkalnych konstrukcji zrębowej pochodzących z przełomu XIX i XX wieku. Charakteryzują się one ozdobnymi gankami wnekowymi.. Posiadają ozdobną stolarkę drzwiową i okienną. Poza tym można tutaj spotkać zagrody z rynkiem, w których budynek mieszkalny i gospodarczy stoją względem siebie równolegle, a od ulicy są ogrodzone przepierzeniem z desek.

Parowy

Ciekawy zakątek znajduje się na pograniczu Grodziska Górnego i Giedlarowej pocięty licznymi parowami, czyli dołami

Na terenie Gminy wytyczony jest turystyczny szlak rowerowy o łącznej długości 34 km.

Ponadto w przygotowaniu są dwie ścieżki rowerowe:

- Ścieżka historyczno - przyrodnicza.

Trasa biegnie przez malownicze tereny gminy ukształtowane przez lodowiec, ścieżkami i duktami leśnymi. Ścieżka obejmuje rezerwat "Zmysłówka", symbole wydarzeń II Wojny Światowej, cmentarz Żydowski oraz pozostałości zabudowy Żydowskiej.

- Szlak Krzyży i Kapliczek Przydrożnych

Trasa rowerowo-samochodowa biegnie przez teren całej gminy pokazując architekturę około 60 cennych kapliczek, krzyży i figur przydrożnych.

Infrastruktura turystyczna na terenie gminy jest słabo rozwinięta. W szczególności brakuje miejsc noclegowych - działają jednak dwa gospodarstwa agroturystyczne, które oferują swoje usługi przez cały rok.

W przyszłości planuje się uruchomienie bazy noclegowej dla wypoczynku kolonijnego i feryjnego przy wykorzystaniu szkół podstawowych. Atrakcyjność gminy podniosą nowotworzone szlaki turystyczne, spacerowe i rowerowe.

W ostatnich latach na terenie Gminy Grodzisko Dolne dokonano ciekawych odkryć archeologicznych. Prowadzone były liczne prace wykopaliskowe oraz badania, które potwierdziły ślady bytności człowieka z okresu neolitu i brązu.

Kampania wykopaliskowa trwała 7 lat (1996-2002). Odkryto ślady osadnictwa sprzed ponad 11 tysięcy lat, co należy do rzadkości w skali ogólnopolskiej. Jej efekty to odsłonięcie powierzchni 2746 m², odkrycie 243 obiektów i kilkudziesięciu tysięcy zabytków ruchomych.

Odkopano narzędzia wykonane z krzemienia- drapacze i przekłuwacze służące do obróbki skóry, rylce służące do obróbki kości i drewna, zbrojnik używany podczas polowań na zwierzynę oraz harpun z rogu renifera.

Duże bryły kamienne, z których robiono narzędzia, przynieszone były z odległych terenów, przez osadników kultury późnomagdaleńskiej tzw. „łowców reniferów”. Można zatem stwierdzić, że obszar ten był doskonałym miejscem nadającym się na lokalizację obozowiska. Dostęp do wody (Leszczyńka i niedaleki Wisłok) oraz zróżnicowane gleby sprzyjały przemieszczaniu i osiedlaniu się ludności na tym terenie. Obszar ten określany jest jako stanowisko 22.

Znalezione wykopaliska można obejrzeć w Muzeum Okręgowym w Rzeszowie, gdzie zorganizowano wystawę prezentującą wykopaliska stanowiska nr 22 w Grodzisku Dolnym.

Gmina nie posiada opracowanej *Strategii* Rozwoju Promocji oraz nie posiada wypracowanych i opisanych tzw. „produktów lokalnych”. Gmina posiada opracowane i zatwierdzone Logo Gminy.

2.7 DOCHODY GMINY I BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE

2.7.1 Dochody Gminy

Gmina Grodzisko Dolne nie należy do gmin zamożnych. Liczba zarejestrowanych przedsiębiorstw prywatnych nie przyczynia się do osiągania dużych dochodów z podatków wpływających do gminnej kasy. Społeczeństwo na tym terenie nie należy do zamożnych zatem podatki od osób fizycznych także nie stanowią dużego odsetku. Dochody własne gminy to 22,88 % udziału dochodu ogółem. Z analizy wynika zatem, że gmina w przeważającej skali korzysta z subwencji i dotacji celowych z Budżetu Państwa, stanowi to 75,82 % wszystkich dochodów. Udział elementów składowych w dochodach gminy przedstawia wykres nr 8, a dochody gminne na tle powiatu leżajskiego i województwa przedstawia tabela nr 21 oraz dochody gminy na 1 mieszkańca tabela nr 28.

Wykres nr 8. Udział elementów składowych w dochodach gminy w 2005 roku.

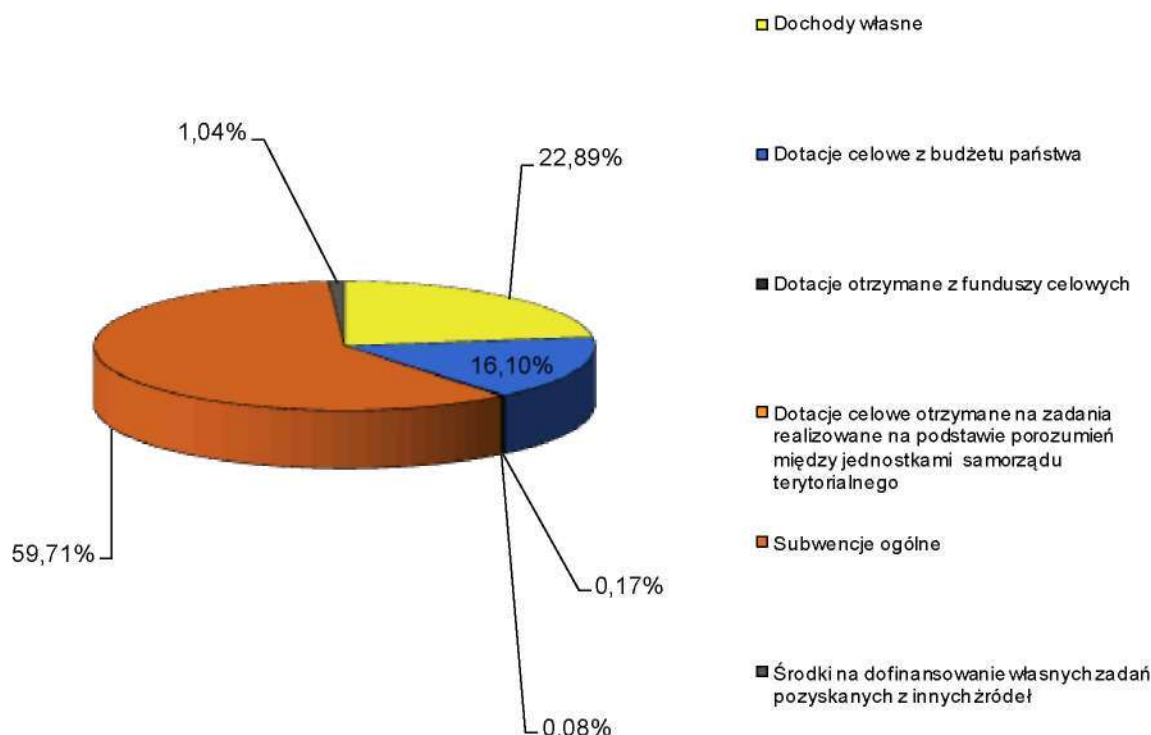

Tabela 27. Dochody budżetu gminy na tle uśrednionych dochodów gmin z terenu powiatu leżajskiego i województwa podkarpackiego: stan na dzień 31.12.2005 r.

Jednostka administracyjna	Ogółem	Dochody własne	Dotacje celowe z budżetu państwa	Dotacje otrzymane z funduszy celowych	Dotacje celowe otrzymane na zadania realizowane na podstawie porozumień między jednostkami samorządu terytorialnego	Subwencje ogólne	Środki na dofinansowanie własnych zadań pozyskanych z innych źródeł
Gmina Grodzisko Dolne	11 990,90	2 745,10	1 930,80	20,40	10,00	7 160,1	124,5
Powiat leżajski	118 314,3	44 604,4	18 659,3	113,4	32,0	47 764,2	7 141,4
Województwo podkarpackie	3 062 213,00	1 058 776,10	523 715,30	14 533,50	2 593,80	1 329 090,50	133 503,80

Źródło: Główny Urząd Statystyczny: Rocznik Statystyczny Urzędu Statystycznego w Rzeszowie – 2006

Tabela 28. Dochody gminy na mieszkańca na tle powiatu leżajskiego i województwa: stan na dzień 31.12.2005 r.

Jednostka administracyjna	Dochody ogółem w tys. zł	Dochody na 1 mieszkańca w tys. zł
Gmina Grodzisko Dolne	11 990,90	1,46
Powiat leżajski	118 314,3	1,70
Województwo podkarpackie	3 062 213,00	1,70

Źródło: Główny Urząd Statystyczny: Rocznik Statystyczny Urzędu Statystycznego w Rzeszowie – 2006

Szczegółowo na dochody gminy Grodzisko Dolne składają się:

- podatki i opłaty lokalne,
- udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa,
- dochody z majątku gminy,
- odsetki od środków na rachunkach bankowych,
- pozostałe dochody,

Gmina czerpie także dochody z takich źródeł jak:

- podatki i opłaty lokalne,
- podatek rolny od osób prawnych i fizycznych,
- podatek leśny od osób fizycznych i prawnych,
- podatek od nieruchomości od osób prawnych i fizycznych,
- podatek od środków transportowych od osób prawnych i fizycznych,
- podatek od posiadania psów,
- podatki od spadków i darowizn,
- karta podatkowa,
- opłata skarbową,
- odsetki,
- udział w podatkach budżetu państwa,
- podatek dochodowy od osób fizycznych,
- podatek dochodowy od osób prawnych,
- wpływy z opłat za zezwolenia na sprzedaż alkoholu,
- pozostałe dochody,
- dochody z majątku gminy,
- różne opłaty (wieczyste użytkowanie).

Powyższe dochody uzupełniane są o:

- subwencję oświatową,
- dotacje na zadania własne,
- dotacje pozabudżetowe,
- dotacje na zadania zlecone i realizowane na podstawie zawartych porozumień,

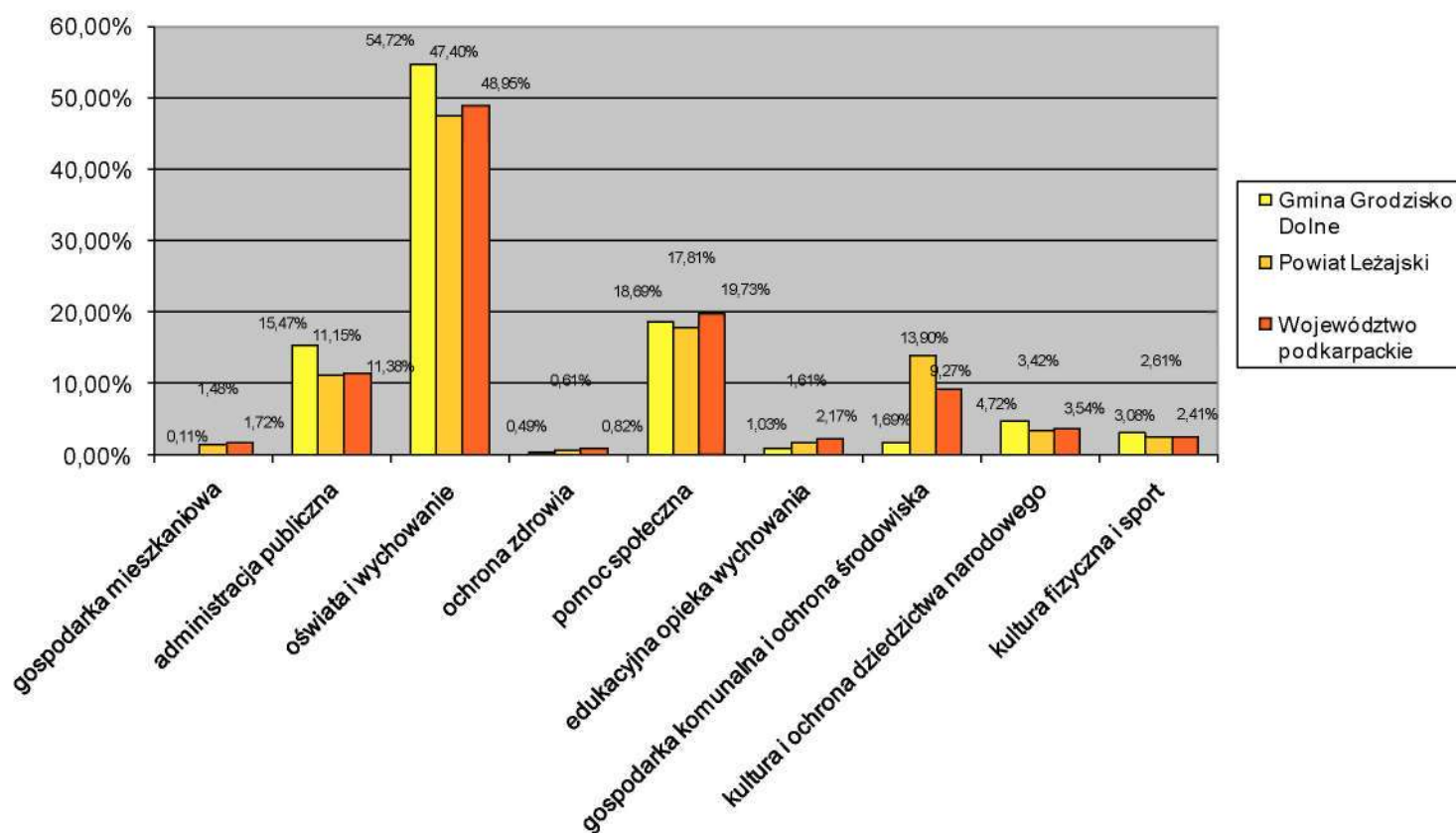
2.7.2 Wydatki Gminy

Analizując sytuację wydatków w gminie według najważniejszych działów, rozkłada się podobnie na tle powiatu jak i województwa. Największy udział wydatków jest na oświatę i obejmuje 47,59% wszystkich wydatków. Mniejszy udział jest na tle województwa, który wynosi 43,39% i powiatu gdzie stanowi 42,27% wydatków. Na drugim miejscu pod względem udziału w wydatkach jest pomoc społeczna. Są to następujące liczby: w gminie wynosi 16,25%, powiecie: 15,88%, województwie: 17,65%. Najmniejszy udział wydatków we wszystkich charakteryzowanych jednostkach administracyjnych jest w dziedzinie ochrony zdrowia. Udział wydatków nie przekracza 1% i prezentuje się następująco. W gminie Grodzisko Dolne jest to zaledwie 0,54%, w powiecie 0,44% a województwie 0,73%. Podobnie niski udział i bardzo wyrównany,

w charakteryzowanych jednostkach administracyjnych, jest w dziedzinie gospodarki mieszkaniowej, kulturze fizycznej i sporcie oraz edukacyjnej opiece wychowawczej.

Możliwe stałyby się zapewnienie gminie dodatkowych dochodów związanych z rozwojem turystyki na tym terenie dzięki środkom przeznaczonym na rozwój infrastruktury sportowej i turystycznej w pełni wykorzystującej walory terenu gminy. Szczegółowe dane dotyczące kwot wydatków i procentowego udziału w poszczególnych działach przedstawia wykres nr 9.

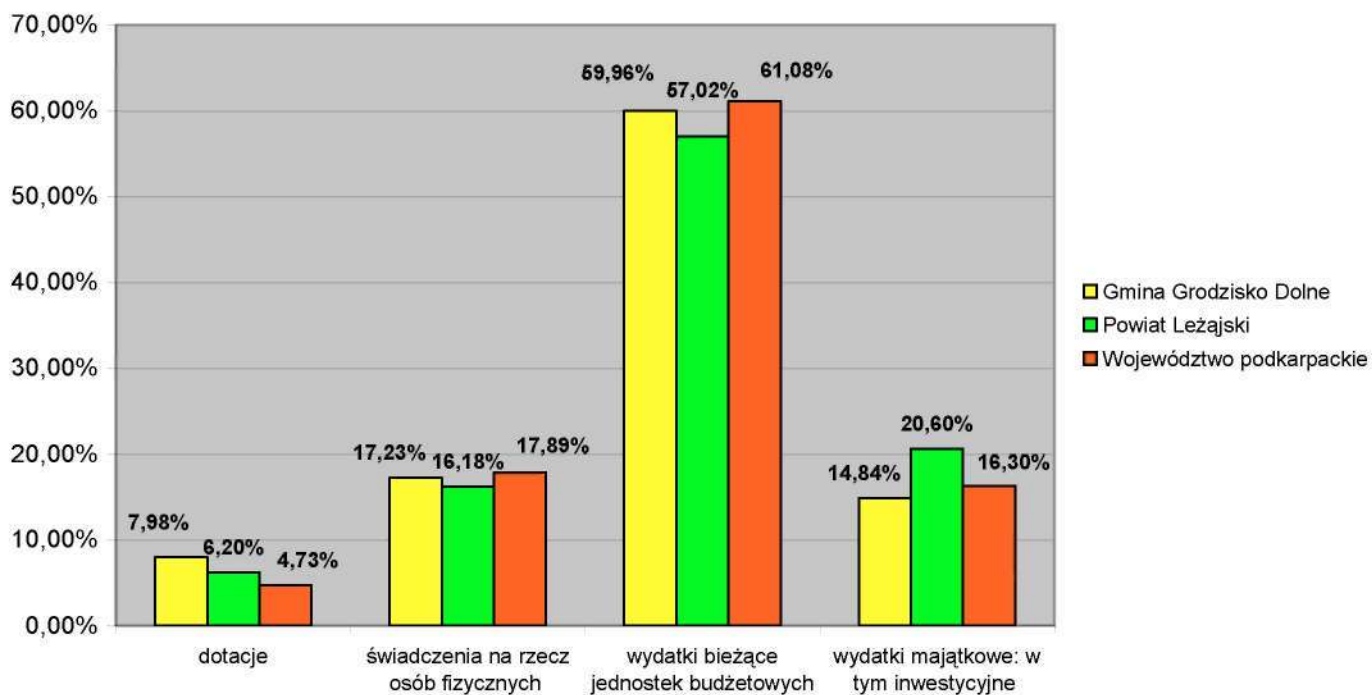
Wykres 9. Wydatki gminy według działów na tle powiatu leżajskiego i województwa: stan na dzień 31.12.2005 r.

Źródło: Główny Urząd Statystyczny: Rocznik Statystyczny Urzędu Statystycznego w Rzeszowie – 2006

Poddając analizie wydatki, pod względem celu przeznaczenia, największa ich kwota przekazywana jest na bieżącą działalność budżetową charakteryzowanych jednostek administracyjnych. Jest to udział rzędu 59,96% w gminie, 57,02% w powiecie oraz 61,08% w województwie. Procentowy udział wydatków majątkowych skierowanych na inwestycje w Gminie Grodzisko Dolne, który wynosi 14,84%, jest stosunkowo niski w porównaniu do udziałów procentowych powiatu i województwa. W województwie jest to 16,30% a w powiecie 20,60%. Bliższe dane prezentuje wykres nr 10.

Wykres nr 10. Udział procentowy wydatków według rodzajów w gminie na tle powiatu leżajskiego i województwa podkarpackiego

Źródło: Główny Urząd Statystyczny: Rocznik Statystyczny Urzędu Statystycznego w Rzeszowie – 2006

3. CZĘŚĆ PROGRAMUJĄCO - STRATEGICZNA

3.1 Analiza SWOT (mocnych i słabych stron, szans i zagrożeń)

Analizując mocne i słabe strony Gminy Grodzisko Dolne oraz zewnętrzne szanse i zagrożenia wpływające na rozwój gminy, zostały wyodrębnione cztery grupy obszarów charakteryzujących Gminę Grodzisko Dolne:

- I GOSPODARKA I ROLNICTWO
- II SFERA SPOŁECZNA
- III INFRASTRUKTURA TECHNICZNA
- IV ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE I TURYSTYKA

GOSPODARKA I ROLNICTWO

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none">• Częściowe scalanie gruntów rolnych,• Ośrodek Doradztwa Rolniczego świadczący kompleksową i fachową pomoc rolnikom,• Doświadczenia w produkcji owoców i warzyw,• Warunki sprzyjające rozwojowi produkcji warzywnej i sadownictwa,• Warunki sprzyjające rozwojowi turystyki i rekreacji,• Działalność Gminnej Rady Przedsiębiorców współpracującej z władzami gminy na rzecz rozwoju przedsiębiorczości,	<ul style="list-style-type: none">• Konieczność przeprowadzania dalszego procesu scalania gruntów,• Na terenie gminy brak zakładów przemysłowych oraz przemysłu przetwórczego,• Mała specjalizacja produkcji rolnej,• Niska opłacalność produkcji rolnej,• Brak usług rolniczych i poza rolniczych,• Brak zorganizowanych grup producenckich w zakresie rolnictwa,• Brak planu zagospodarowania przestrzennego,• Niewielka ilość gruntów pod inwestycje,• Tereny pod inwestycje sa nieuzbrojone,• Brak programu wspierania przedsiębiorczości,• Brak siły roboczej.

Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • Pokłady surowców naturalnych – gaz ziemny, wody podziemne, • Wspólne działania gmin i powiatu na rzecz rozwoju i promocji, • Bliskość większych miast: Rzeszowa, Leżajska, Przeworska, Łańcuta, • Ukierunkowanie produkcji rolnej, warzywniczej i sadowniczej pod kątem potrzeb rynku regionalnego, krajowego i zagranicznego, w tym UE, • Wsparcie finansowe grup producenckich, • Unowocześnianie gospodarstw rolnych i ich produkcji, • Dalszy rozwój przetwórstwa rolnego, warzywniczego i sadowniczego, • Wzrost zainteresowania turystyką, agroturystyką i rekreacją, • Lokalizacja w pobliżu planowanego zjazdu z autostrady A4, • Bliskie sąsiedztwo Specjalnych Stref Ekonomicznych i parków technologicznych, • Włączenie się rolników do grup producenckich – regionalnych, krajowych i zagranicznych, • Edukacja społeczeństwa w zakresie rozwoju przedsiębiorczości na terenie gminy, • Rosnące zainteresowanie odnawialnymi źródłami energii. 	<ul style="list-style-type: none"> • Brak regionalnej polityki rolnej, • Niskie ceny zbytu na produkty rolne, • Wysokie koszty produkcji rolnej wpływające na małą rentowność części gospodarstw, • Mały rynek zbytu na usługi, • Skomplikowane procedury przyznawania kredytów na prowadzenie działalności gospodarczej przez mieszkańców gminy, • Skomplikowane zasady przyznawania środków unijnych, • Peryferyjne położenie w województwie.

SFERA SPOŁECZNA

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost aktywności społecznej mieszkańców i interesowanie się codziennym życiem gminy, • Dobra sieć oświatowa w gminie, • Istnienie zespołów sportowych i aktywna ich działalność, • Poczucie bezpieczeństwa wśród społeczności gminy, • Lokalne stowarzyszenia działające na rzecz rozwoju gminy, • Kontynuacja lokalnych tradycji dbanie o dobra historyczne (gminne zabytki), • Rozwinięta sieć podstawowych baz placówek służby zdrowia, • Rosnący odsetek ludzi z wyższym wykształceniem, • Dobre przygotowanie kadry pedagogicznej. 	<ul style="list-style-type: none"> • Zmniejszający się przyrost naturalny, • Starzenie się populacji ludności gminy, • Bezrobocie ukryte, • Stosunkowo niski odsetek ludzi z wykształceniem wyższym technicznym, • Mała możliwość zatrudniania poza rolnictwem, • Niski poziom dochodów mieszkańców, • Słabo rozwinięta baza sportowa boisk szkolnych i placów zabaw, • Niewystarczająca ilość placówek rehabilitacyjnych, w tym dla osób niepełnosprawnych, • Słabe wykorzystanie budynków użyteczności publicznej, • Brak miejsc do aktywnego spędzania wolnego czasu, • Brak termomodernizacji obiektów użyteczności publicznej, • Zły stan budynków szkolnych, • Brak kaplic cmentarnych na terenie gminy, • Brak mieszkań socjalnych.

Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • Rozwijająca się gospodarka, • Wkraczanie w dorosłe życie wyżu demograficznego z lat 80-tych, • Bliska odległość do ośrodków akademickich w Rzeszowie, Przemyślu, Jarosławiu i Stalowej Woli, • Wzmacnianie więzi wśród 	<ul style="list-style-type: none"> • Ubożenie społeczeństwa, • Odpływ ludzi młodych ze wsi do miast i emigracja zarobkowa zagranicę, • Pogarszający się stan zdrowia społeczeństwa - choroby cywilizacyjne, • Niewystarczające środki lub ich brak na profilaktykę zdrowia, relaks i wypoczynek.

<p>społeczności lokalnej,</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prospołeczna polityka Unii Europejskiej, • Możliwość pozyskiwania środków finansowych na współfinansowanie projektów związanych z edukacją, budową aktywnych postaw obywatelskich, zwalczaniem bezrobocia, kulturą z funduszy krajowych i zagranicznych, w tym z UE. 	
---	--

INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • Rozwinięta sieć dróg gminnych i powiatowych, • Połączenia autobusowe z większymi miastami regionu (Leżajsk, Łańcut, Rzeszów) • Dostęp mieszkańców do możliwości korzystania z telefonii stacjonarnej, • Częściowe zgazyfikowanie gminy, • Częściowe skanalizowanie gminy, • Dobrze rozwinięta sieć wodociągowa, • Bezpośrednie sąsiedztwo bocznic kolejowej. 	<ul style="list-style-type: none"> • Niski standard nawierzchni dróg, • Niewystarczająca sieć kanalizacyjna nie zabezpiecza potrzeb wszystkich mieszkańców gminy, • Niewystarczająca sieć gazowa, • Ograniczona nośność mostów i przepustów, • Brak odpowiednio rozwiniętej sieci chodników, • Niedostateczne przystosowanie drogi powiatowej do pełnienia bezkolizyjnych funkcji, • Brak zorganizowanego systemu odprowadzania wód opadowych, • Dzikie składowiska odpadów, wymagające natychmiastowej rekultywacji, • Lokalne kotłownie i piece opalane paliwem stałym, • Zły standard techniczny budynków będących własnością gminy, • Zły stan obiektów sportowych i placów zabaw, • Słabe zaplecze informatyczne – brak ogólnodostępnego internetu, • Brak odpowiednio rozwiniętej sieci oświetlenia ulicznego, zwłaszcza w „bocznych” drogach

Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • Dynamicznie rozwijający się rynek usług telekomunikacyjnych, • Uzyskanie środków na budowę i wyremontowanie dróg gminnych i powiatowych, • Rosnące zainteresowanie odnawialnymi źródłami energii, • Lokalizacja przekaźnika Polkomtela • Wykorzystanie zewnętrznych środków finansowych, w tym z UE do poprawy stanu infrastruktury technicznej, 	<ul style="list-style-type: none"> • Wzrastające zapotrzebowanie na energię elektryczną, • Biurokracja w uzyskaniu wszelkiego rodzaju pozwoleń, • Szybko rosnące koszty inwestycji, • Brak stabilizacji cen, • Brak wykonawców, • Konieczność posiadania coraz większych środków własnych przy realizacji projektów w dziedzinie infrastruktury z funduszy krajowych i zagranicznych, w tym z UE.

ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE, TURYSTYKA

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • Położenie gminy na obszarze atrakcyjnym przyrodniczo o stosunkowo czystym powietrzu atmosferycznym (brak przemysłu ciężkiego), • Duża powierzchnia terenów leśnych zwiększająca atrakcyjność turystyczną gminy, • Istniejący zbiornik wodny „Czyste”, • Rezerwat przyrody Zmysłówka, • Położenie gminy w pobliżu dużych miast, jako atut dla rozwoju turystyki i rekreacji (w tym weekendowej), 	<ul style="list-style-type: none"> • Brak bazy turystycznej i agroturystycznej, • Brak wytyczonych szlaków turystycznych, rowerowych i pieszych, • Małe zainteresowanie młodzieży kultywowaniem lokalnej tradycji, • Brak jasno zdefiniowanej głównej atrakcji turystycznej, • Niewystarczająca ilość obiektów sportowo-rekreacyjnych, • Brak opisanych produktów lokalnych, • Brak tradycji wykorzystywania istniejących

<ul style="list-style-type: none"> • Wzrastająca świadomość ekologiczna mieszkańców, • Niskie zanieczyszczenie środowiska: wód powierzchniowych, gruntowych, powietrza i gleb, • Organizacja imprez kulturalnych o zasięgu krajowym, • Brak tras tranzytowych przebiegających przez gminę. 	<p>walorów,</p> <ul style="list-style-type: none"> • Niedostateczna promocja gminy.
--	--

Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • Sprzyjające warunki do rozwoju produkcji rolnej, warzywniej o wysokiej jakości, w tym ekologicznej, • Możliwość promowania gminy jako miejsca czystego ekologicznie, • Wzrost zainteresowania wypoczynkiem na wsi, • Rozwój gospodarstw ekologicznych, • Możliwość wykorzystania walorów przyrodniczych do celów, agroturystyki, rekreacji, • Możliwość rozwoju turystyki; rowerowej, pieszej, wodnej – przyjaznej środowisku, • Środki za tworzenie i rozwój szlaków turystycznych i ścieżek dydaktycznych, • Wykształcenie w społeczeństwie postaw odpowiedzialności za środowisko przyrodnicze, • Pozyskiwanie środków na ekologię, edukację ekologiczną, turystykę, z funduszy zewnętrznych krajowych i zagranicznych, w tym z UE. 	<ul style="list-style-type: none"> • Brak promocji turystyki, agro i ekoturystyki, • Rozwój kultury masowej.

3.2 Problemy i aspiracje społeczne wyrażone w ankietach

Jednym z narzędzi, wykorzystanych przy gromadzeniu informacji, umożliwiających dokładne poznanie Gminy Grodzisko Dolne, były przeprowadzone wśród lokalnej społeczności badania ankietowe. Dały one możliwość zapoznania się z opinią mieszkańców gminy oraz pozwoliły przybliżyć i określić najważniejsze jej problemy. Mieszkańcy mieli możliwość wypełniania dwóch rodzajów ankiet: otwartej - „Ankiety potrzeb rozwojowych” oraz zamkniętej - „Ankiety uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych”.

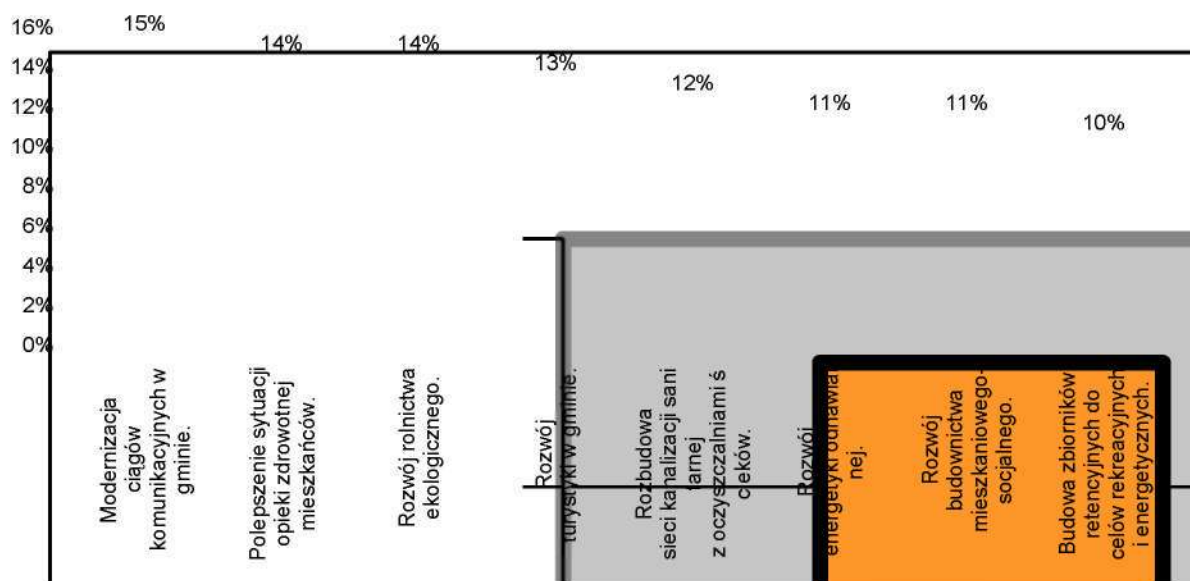
W ankiecie otwartej mieszkańcy odpowiadali między innymi na pytania: co jest atutem ich gminy, z jakimi boryka się ona trudnościami i jak można je zwalczać, wykorzystując rysujące się szanse. Wyniki ankiet przedstawiono poniżej.

Poza wynikami ankiet przedstawionymi w formie kolumn, zaprezentowano wnioski z nich wynikające.

Za najważniejsze zagadnienia do realizacji w ciągu najbliższych 6 lat w gminie Grodzisko Dolne ankietowani uznali:

- modernizację ciągów komunikacyjnych,
- rozwój rolnictwa ekologicznego,
- polepszanie sytuacji opieki zdrowotnej,
- rozwój turystyki wykorzystującej walory przyrodnicze i krajobrazowe,
- rozbudowę sieci kanalizacji sanitarnej z oczyszczalniami ścieków,
- rozwój energetyki odnawialnej,
- rozwój budownictwa mieszkaniowego - socjalnego,
- budowę zbiorników retencyjnych do celów rekreacyjnych i energetycznych.

Wykres nr 11. Wyniki ankiety: Pytanie 1.: Wymień najważniejsze problemy do rozwiązania w gminie Grodzisko Dolne, wg stopnia ważności na najbliższe 6 lat

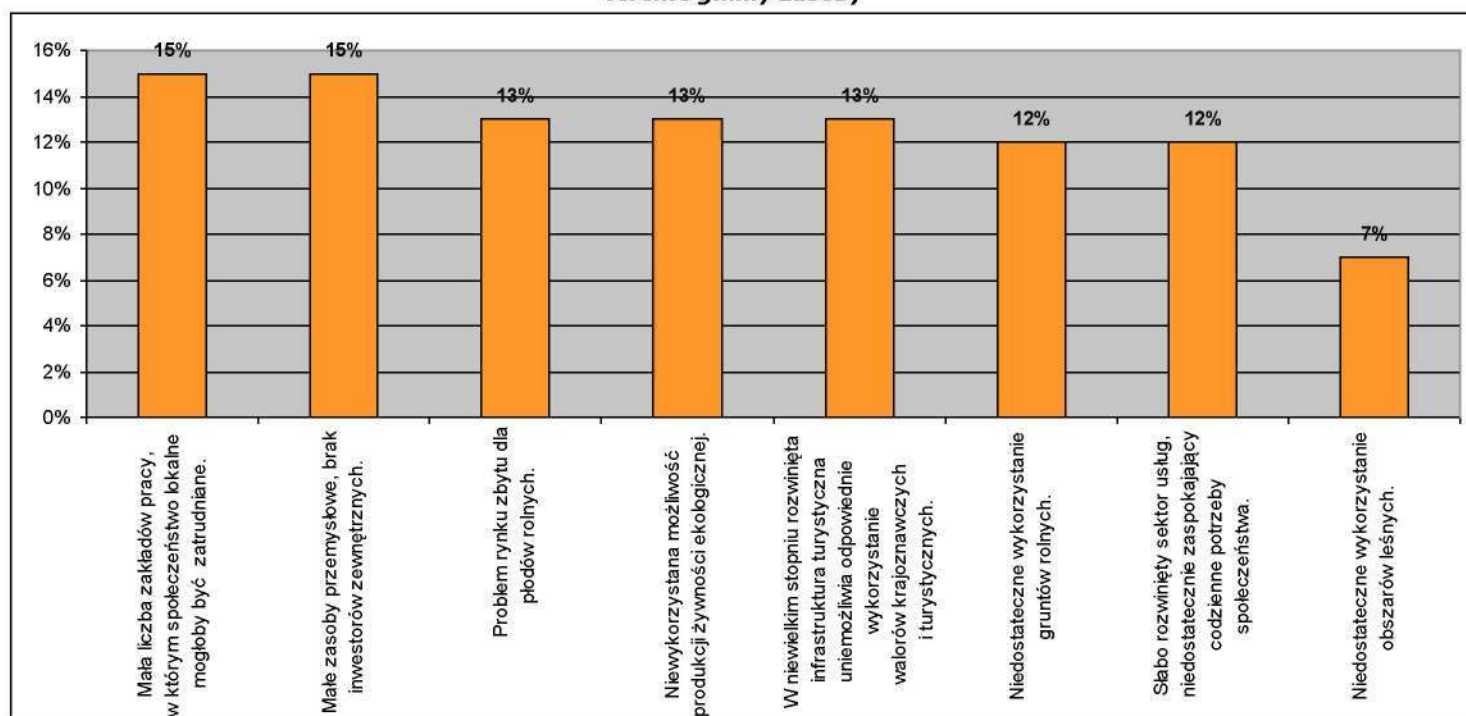

Wyniki ankiety, w tym zakresie, jednoznacznie wskazują na konieczność podjęcia kroków ku poprawie stanu dróg na terenie gminy. Rozwój infrastruktury drogowej jest czynnikiem wpływającym na wiele dziedzin rozwoju, zarówno gospodarki, turystyki jak i sfery społecznej. Głosy mieszkańców Gminy Grodzisko Dolne oddane w ankiecie wyrażają także zwrot w dotychczas prowadzonych formach gospodarowania. Widać wyraźny zwrot ku nowym możliwościom w rolnictwie. Propagowanie idei rolnictwa ekologicznego z pewnością musi być uwzględnione przez Władze Gminy w planach na kolejne lata.

Na pytanie dotyczące oceny zasobów gminy: produkcyjnych, gruntów oraz atrakcyjnego położenia, ankietowani uznali, że na terenie gminy jest:

- mała liczba zakładów pracy, w których społeczeństwo lokalne mogłoby być zatrudniane,
- małe zasoby przemysłowe, brak inwestorów zewnętrznych,
- problem ze zbytem płodów rolnych,
- niewykorzystanie możliwości produkcji żywności ekologicznej,
- słabo rozwiniętą infrastrukturę turystyczną, nie w pełni wykorzystującą walory krajobrazowe terenu gminy,
- słabo rozwinięty sektor usług, niedostatecznie zaspakajający codzienne potrzeby społeczeństwa,
- niedostateczne wykorzystanie zasobów gruntów rolnych,
- nieodpowiednie wykorzystanie zasobów obszarów leśnych.

Wykres nr 12. Wyniki ankiety: Pytanie 2.: Czy Twoim zdaniem właściwie wykorzystane są na terenie gminy zasoby

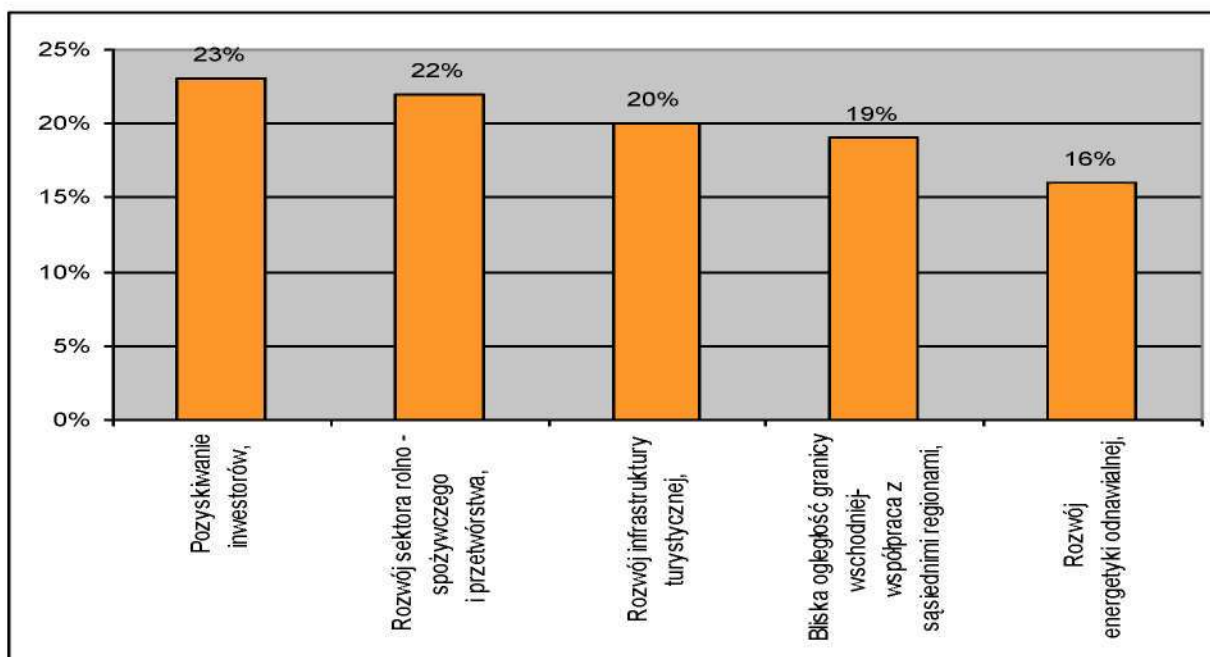

Analiza tej części ankiety wskazuje, iż dla mieszkańców Gminy Grodzisko Dolne najistotniejszymi problemami dotyczącymi wykorzystywania zasobów gminy, jest zbyt mała liczba zakładów pracy oraz inwestorów zewnętrznych, co w negatywny sposób wpływa na ilość miejsc pracy na terenie gminy.

Przeprowadzone badanie wskazało także możliwości rozwojowe dla gminy, z punktu widzenia jej mieszkańców. Większość z nich wymieniła, jako najbardziej perspektywiczne wskazała:

- ⇒ pozyskanie inwestorów,
- ⇒ rozwój sektora rolno - spożywczego i przetwórstwa,
- ⇒ rozwój infrastruktury turystycznej,
- ⇒ bliska odległość granicy wschodniej – współpraca z sąsiednimi regionami,
- ⇒ rozwój energetyki odnawialnej.

Wykres nr 13. Wyniki ankiety: Pytanie 3.: Jakie możliwości rozwojowe widziałbyś dla Twojej gminy?

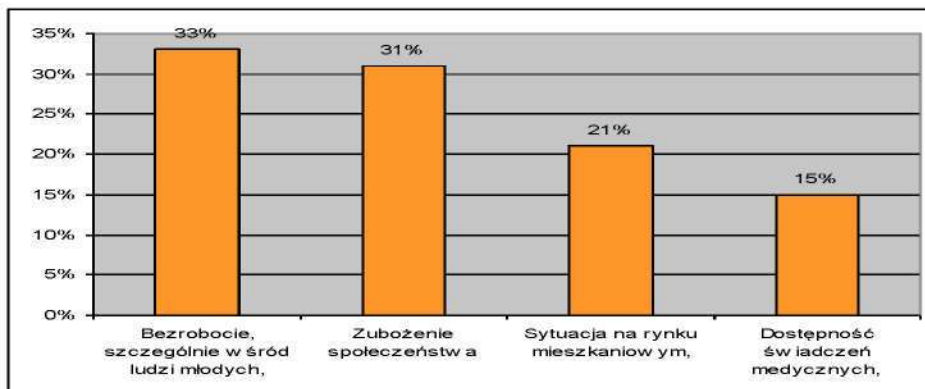

Mieszkańcy Gminy Grodzisko Dolne wskazują na konieczność pozyskania przez Gminę inwestorów zewnętrznych oraz podejmowanie działań służących rozwojowi sektora rolno - spożywczego i przetwórczego, jako szansę na znaczny rozwój Gminy i utworzenie nowych miejsc pracy.

Ankieta miała również za zadanie ustalenie najpilniejszych do rozwiązania problemów społecznych nurtujących Gminę. Według opinii osób udzielających odpowiedzi jest to:

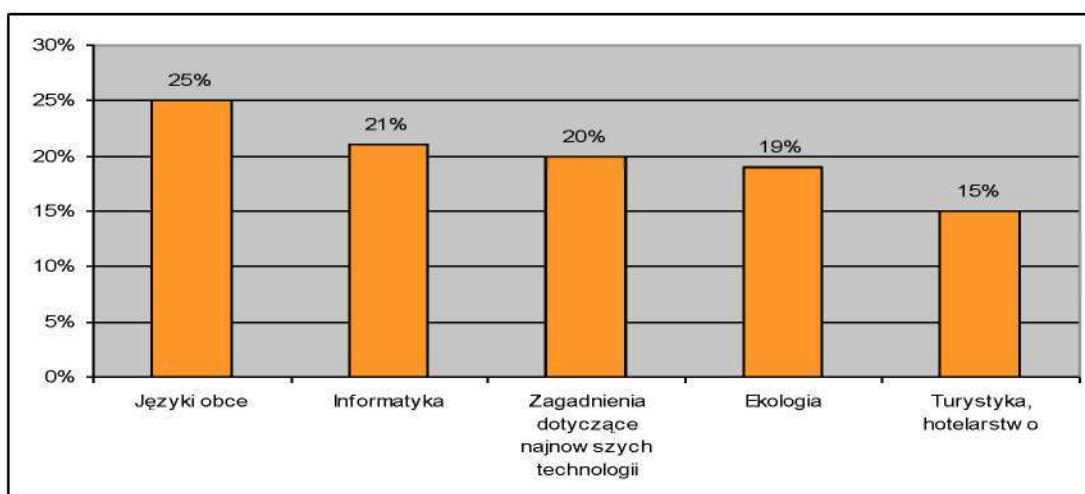
- ⇒ bezrobocie wśród osób młodych,
- ⇒ zubożenie społeczeństwa,
- ⇒ zła sytuacja na rynku mieszkaniowym,
- ⇒ dostępność świadczeń medycznych.

Wykres nr 14. Wyniki ankiety: Pytanie 4.: Jakie problemy społeczne w gminie uważasz za wymagające najpilniejszego rozwiązania?

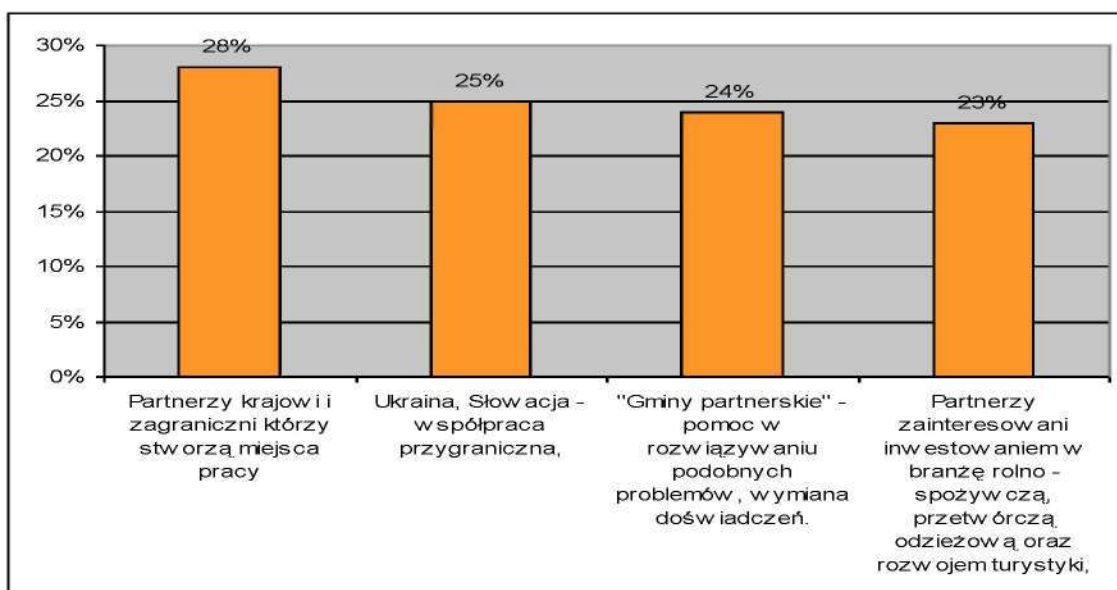
Szanse na rozwój Gminy i poprawę warunków życia jej mieszkańców, ankietowani upatrują także w odpowiednim wykształceniu dzieci i młodzieży. Wyniki badań są w pewien sposób rekomendacją dla lokalnych władz, w kreowaniu polityki oświatowej na terenie gminy jak i powiatu. Znaczny odsetek ankietowanych wskazał, że to właśnie języki obce, informatyka oraz tzw. nowe technologie są szansą dla lokalnej społeczności na polepszenie swoich warunków życia i to właśnie na te kierunki kształcenia powinien być kładziony szczególny nacisk. Ponadto, jako przyszłościowe kierunki kształcenia wskazane zostały ekologia oraz turystyka i hotelarstwo.

Wykres nr 15. Wyniki ankiety: Pytanie 5.: Jakie kierunki kształcenia w szkołach na terenie gminy powinny być preferowane?

W badaniach, mieszkańcy gminy wypowiedzieli się także na temat preferowanych kierunków współpracy, zarówno z partnerami krajowymi jak i zagranicznymi. Za szczególnie pożądane są partnerstwa zawierane z podmiotami zagranicznymi, których efektem byłoby tworzenie nowych miejsc pracy na terenie gminy. Ponadto, jako pożądane jest zawieranie współpracy w ramach współpracy przygranicznej z Ukrainą i Słowacją oraz tzw. programów „Gmin partnerskich”,

Wykres nr 16. Wyniki ankiety: Pytanie 6: Z jakimi partnerami krajowymi i zagranicznymi gmina powinna zawierać umowy o współpracy.

3.3 Misja, wizja i cele strategiczne Gminy Grodzisko Dolne

3.3.1 Misja gminy Grodzisko Dolne

Misja Gminy Grodzisko Dolne na lata 2007-2015 została opracowana w ramach konsultacji społecznych i zawiera szerszy zakres aspiracji gminy w porównaniu z misją zawartą w poprzedniej *Strategii Rozwoju Gminy Grodzisko Dolne*. Wynika to z faktu, iż w świetle wojewódzkich dokumentów programujących oraz możliwości uzyskania wsparcia z dostępnych programów unijnych wystąpiła potrzeba poszerzenia zakresu działań gminy, aby w pełni zaspokoić potrzeby lokalnej społeczności. W misji zawarto atuty gminy, takie jak walory turystyczne oraz ciągły rozwój przedsiębiorczości i infrastruktury w gminie, które stanowią szansę jej zrównoważonego rozwoju.

MISJA

Gmina Grodzisko Dolne będzie stwarzać optymalne warunki życia swoim mieszkańcom – podejmując działania mające na celu zwiększanie poziomu dochodów mieszkańców, wykorzystując walory krajobrazowe i kulturowe oraz rozwijając infrastrukturę techniczną i społeczną z poszanowaniem środowiska naturalnego. W ciągu najbliższych 8 lat planuje się podjąć działania zmierzające do zmniejszenia bezrobocia i tworzenia nowych miejsc pracy.

3.3.2 Wizja Gminy Grodzisko Dolne

W wyniku działań podjętych na przestrzeni lat 2007 - 2015 wizja gminy po przemianach będzie następująca:

WIZJA

W 2015 roku Gmina Grodzisko Dolne wykorzystując wewnętrzny potencjał społeczno-gospodarczy oraz atrakcyjność turystyczną, stanie się miejscem gdzie warto mieszkać, pracować, a także wypoczywać.

Bez precyzyjnie wytyczonych celów przełożonych na konkretne zadania podniesienie poziomu życia lokalnej społeczności oraz zrównoważony rozwój nie będzie możliwy. Aby to osiągnąć konieczne jest określenie wizji rozwoju gminy, która ma wytyczyć cel gminy w długookresowej perspektywie.

Wysoka atrakcyjność turystyczna Gminy i położenie w pobliżu kilku ośrodków miejskich stanowi atut Gminy, jednak braki w infrastrukturze drogowej oraz kanalizacyjnej oraz fakt, iż Gmina nie posiada „Planu zagospodarowania przestrzennego” sprawia, że rozwój Gminy napotyka na poważne bariery. Najważniejszą rolą władz jest poszukiwanie nowych możliwości rozwoju, aktywizacji mieszkańców, a także sposobów na zwiększenie dochodów gminy. Dzięki tak ukierunkowanemu działaniu wizja gminy rozwijającej się, konkurencyjnej, przyjaznej mieszkańcom oraz otwartej dla inwestorów i turystów stanie się realna.

Priorytetowym przedsięwzięciem Gminy będzie rozbudowa infrastruktury zarówno technicznej jak i turystycznej, a tym samym pobudzenie rozwoju przedsiębiorczości. Podstawowe sektory w ramach których rozwijać się będzie przedsiębiorczość to turystyka i rekreacja. Gmina dysponuje atutem w postaci zbiornika wodnego Czyste, który stanowić

będzie podstawę do rozwoju sektora turystycznego Gminy. Wysoki stopień lesistości i niezniszczone środowisko naturalne stanowią ważny element zaplecza turystycznego i umożliwiają działalność w kierunku rozwoju agroturystyki.

Aby te zadania mogły być zrealizowane z sukcesem przeprowadzone zostaną inwestycje w rozwój infrastruktury technicznej. Niezbędne są także inwestycje w poprawę stanu dróg gminnych oraz budowę chodników. Powyższe problemy wymagają rozwiązania w pierwszym rzędzie.

3.4 Cele i kierunki rozwoju Gminy Grodzisko Dolne

Wyznaczenie celów, do których dążyć będą władze gminy oraz obszarów rozwoju, na które kładziony będzie szczególny nacisk pozwoli na realizację misji gminy i jej trwały wzrost gospodarczy. Wraz z ustaleniem kierunków rozwoju, wyznaczone zostały zadania, których realizacja wpływać będzie na funkcjonowanie gminy i życie mieszkańców w ciągu najbliższych kilku lat.

Wyznaczenie priorytetów pozwoli lokalnym władzom oraz innym instytucjom odpowiedzialnym za rozwój Gminy Grodzisko Dolne odpowiednio skoordynować zaplanowane projekty. W realizacji projektów ma pomóc *Strategia Rozwoju Gminy*, która zawiera harmonogram przyszłych działań i hierarchizuje cele, jakie wyznaczają przed sobą władze gminy. Hierarchizacja nastąpiła w wyniku konsultacji społecznych, dzięki którym mieszkańcy Gminy Grodzisko Dolne zdecydowali, które cele są fundamentalne i umożliwiają dalszy rozwój ich miejscowości.

MISJA

Gmina Grodzisko Dolne będzie stwarzać optymalne warunki życia swoim mieszkańcom – podejmując działania mające na celu zwiększanie poziomu dochodów mieszkańców, wykorzystując walory krajobrazowe i kulturowe oraz rozwijając infrastrukturę techniczną i społeczną z poszanowaniem środowiska naturalnego. W ciągu najbliższych 8 lat planuje się podjąć działania zmierzające do zmniejszenia bezrobocia i tworzenia nowych miejsc pracy.

WIZJA

W 2015 roku Gmina Grodzisko Dolne wykorzystując wewnętrzny potencjał społeczno-gospodarczy oraz atrakcyjność turystyczną, stanie się miejscem gdzie warto mieszkać, pracować, a także wypoczywać.

OBSZAR ROZWOJOWY I

Rozwój rolnictwa

CELE OBSZARU I

1. Poprawa stanu rolnictwa na terenie gminy.
2. Kreowanie zmian w świadomości rolników.
3. Odchodzenie od nieefektywnych form gospodarowania - poszukiwanie alternatywnych rodzajów produkcji rolniczej.

OBSZAR ROZWOJOWY II

Infrastruktura techniczna

CELE OBSZARU II

1. Rozwój infrastruktury technicznej.
2. Efektywniejsze wykorzystanie infrastruktury technicznej.

OBSZAR ROZWOJOWY III

Sfera przedsiębiorczości i turystyki

CELE OBSZARU III

1. Rozwój gospodarczy gminy.
2. Efektywniejsze wykorzystanie naturalnych walorów gminy.

OBSZAR ROZWOJOWY IV

Sfera życia społecznego

CELE OBSZARU IV

1. Zapewnienie dobrych i bezpiecznych warunków życia.
2. Budowa i rozbudowa infrastruktury społecznej.
3. Zwiększanie atrakcyjności gminy.

Jednym z najistotniejszych zadań władz samorządowych gminy jest ukształtowanie wizerunku gminy przyjaznej mieszkańcom, atrakcyjnej dla rozwoju działalności gospodarczej, zamieszkania, spędzania czasu wolnego oraz rozwoju turystyki i rekreacji. Działania te wpływają na większą integrację mieszkańców z miejscem zamieszkania.

Ważnym obszarem rozwoju będzie poprawa stanu rolnictwa na terenie Gminy Grodzisko Dolne, m.in. poprzez ukierunkowanie produkcji rolnej, warzywniej i sadowniczej pod kątem potrzeb rynku regionalnego, krajowego i zagranicznego, w tym UE. Korzystne będzie wspólne działanie gospodarstw rolnych, tworzących grupy producenckie, co przyczyni się do efektywniejszej dystrybucji produktów rolnych oraz zwiększenie opłacalności produkcji rolnej. W realizacji powyższych celów ważne będą fundusze regionalne, krajowe oraz środki UE. Pomoc lokalnego samorządu oraz skuteczne wykorzystywanie środków unijnych, przyczyni się do powstawania na terenie Gminy Grodzisko Dolne gospodarstw ekologicznych produkujących zdrową żywność na rynki krajowy i zagraniczny. Wielokierunkową produkcję rolniczą należy dostosowywać do możliwości jej zbytu, z wykorzystaniem już istniejących w regionie zakładów przetwórczych.

Rozwój infrastruktury technicznej to kolejny obszar rozwoju gminy. Zmodernizowane zostaną ciągi dróg powiatowych i gminnych, poprawie ulegnie również stan mostów i przepustów mostowych na terenie gminy. Ponadto gmina zostanie w pełni skanalizowana i zgazyfikowana, a dobrze funkcjonująca sieć kanalizacyjna i gazowa zaspokoi potrzeby mieszkańców. W pełni rozwinięta nowoczesna infrastruktura techniczna jest stymulatorem rozwoju gospodarczego, bezpośrednio wpływa również na poprawę sytuacji społecznej na terenie Gminy.

W zakresie rozwoju sfery społecznej poprawie ulegnie baza sportowa boisk szkolnych i placów zabaw oraz stan budynków szkolnych. Podejmowane będą działania przyczyniające się do rozwoju i promocji sportu, jak również powstaną miejsca do aktywnego spędzania wolnego czasu. Dla uboższej części społeczeństwa planowana jest pomoc socjalna w postaci m.in. tworzenia mieszkań socjalnych oraz stwarzania warunków i realizacji programów wspomagających wychodzenie z ubóstwa. Ponadto na terenie Gminy Grodzisko Dolne powstanie placówka rehabilitacyjna – Warsztat Terapii Zajęciowej.

Kolejnym istotnym obszarem rozwojowym Gminy jest turystyka. W ramach realizacji tego celu Gmina Grodzisko Dolne powinna być promowana, jako miejsce czyste ekologicznie. Wykorzystanie atutów takich jak zbiornik wodny „Czyste” oraz rezerwat przyrody Zmysłówka będzie kluczowe.

Jednym z atutów Gminy Grodzisko Dolne są aktywnie działające lokalne organizacje pozarządowe, które mogą okazać się pomocne przy realizacji poszczególnych działań na rzecz rozwoju Gminy. Potencjał lokalnych organizacji pozarządowych polega w szczególności na możliwości ubiegania się o dodatkowe fundusze, o które samorządy nie mogą aplikować.

3.5 Zadania realizacyjne Gminy Grodzisko Dolne

Zadania strategiczne realizowane będą poprzez konkretne zadania wyznaczone przez Gminę Grodzisko Dolne do realizacji celów *Strategii Rozwoju Gminy*:

<p style="text-align: center;">I. Obszar rozwojowy Rozwój rolnictwa</p> <p style="text-align: center;">CEL STRATEGICZNY Dostosowanie rolnictwa do funkcjonowania w gospodarce rynkowej.</p>

Cel operacyjny: Poprawa stanu rolnictwa na terenie gminy

ZADANIA

1. Scalanie gruntów
2. Wspieranie tworzenia grup producenckich, które ustabilizują zbyt lokalnych produktów rolnych.
3. Podejmowanie i realizowanie działań na rzecz efektywnego wykorzystywania środków z Unii Europejskiej przeznaczonych na rozwój rolnictwa.
4. Działania zmierzające do tworzenia kompleksowego rynku zbytu produktów rolnych, w tym, produktów ekologicznych.
5. Wykorzystywanie istnienia w regionie dużych zakładów przetwórczych.

Cel operacyjny: Kreowanie zmian w świadomości rolników

ZADANIA

1. Szkolenia dla rolników - podnoszenie kwalifikacji oraz doradztwo.
2. Wzmocnienie działania punktu konsultacyjnego dla rolników.
3. Stworzenie, zorganizowanie i propagowanie systemu informacji dla rolników.

Cel operacyjny: Odchodzenie od nieefektywnych form gospodarowania - poszukiwanie alternatywnych rodzajów produkcji rolniczej

ZADANIA

1. Specjalizacja produkcji owoców i warzyw oraz roślin przemysłowych
2. Podejmowanie działań w zakresie rozwoju i wspomagania agroturystyki.
3. Działania mające na celu podnoszenie jakości produkcji adekwatnie do wymogów rynku.
4. Wspieranie gospodarstw produkujących żywność ekologiczną.
5. Rozpowszechnianie i promocja rolnictwa ekologicznego.
6. Identyfikacja i promocja produktów lokalnych.
7. Wspieranie powstawania i rozwój gospodarstw opiekuńczych.

**II. Obszar rozwojowy
Infrastruktura techniczna**

**CEL STRATEGICZNY
Lepsza dostępność komunikacyjna i infrastrukturalna na terenie gminy.**

Cel operacyjny: Rozwój infrastruktury technicznej

ZADANIA

1. Poprawa jakości dróg, mostów i przepustów mostowych na terenie gminy.
2. Budowa dróg poscaleniowych.
3. Modernizacja mostu na Wisłoku.
4. Poprawa bezpieczeństwa mieszkańców gminy poprzez budowę chodników w poszczególnych miejscowościach.
5. Budowa i rozbudowa systemu kanalizacji sanitarnej.
6. Reelektryfikacja poszczególnych miejscowości.
7. Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej.
8. Budowa i rozbudowa sieci gazowej, w tym m.in. w oparciu o własne zasoby gazu.
9. Promowanie alternatywnych źródeł energii (m.in. farmy wiatrowe, baterie słoneczne, itp.).

Cel operacyjny: Efektywniejsze wykorzystanie infrastruktury technicznej

ZADANIA

1. Tworzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, z uwzględnieniem terenów pod inwestycje i budownictwo mieszkaniowe.

2. Budowa i rozbudowa infrastruktury związanej z energią odnawialną.
3. Poprawa stanu technicznego ujęć i stacji uzdatniania wody pitnej.
4. Efektywniejsze wykorzystywanie zasobów naturalnych, w tym modernizacja kopalni piasku.
5. Budowa zbiorników małej retencji.

**III. Obszar rozwojowy
Sfera przedsiębiorczości i turystyki**

**CEL STRATEGICZNY
Poprawa warunków do rozwoju przedsiębiorczości oraz turystyki**

Cel operacyjny: Rozwój gospodarczy gminy

ZADANIA

1. Wspieranie działań na rzecz rozwoju przedsiębiorczości (ulgi dla nowopowstających firm i działających przedsiębiorstw na tworzenie miejsc pracy).
2. Wydzielanie kompleksów pod rozwój przedsiębiorczości.
3. Opracowanie gminnego programu rozwoju przedsiębiorczości.
4. Wzmacnianie związków funkcjonalnych z sąsiednimi samorządami.
5. Przygotowanie i promowanie ofert inwestycyjnych.
6. Pozyskiwanie inwestycji zewnętrznych.
7. Realizacja zadań publiczno-prywatnych.
8. Tworzenie związków z partnerami zagranicznymi na rzecz rozwoju gminy.

Cel operacyjny: Efektywniejsze wykorzystanie naturalnych walorów gminy

ZADANIA

1. Stworzenie wyraźnego produktu turystycznego.
2. Rozwój gospodarczy gminy w oparciu o turystykę, w tym tzw. turystykę wiejską.
3. Wsparcie małych i średnich przedsiębiorstw specjalizujących się w zakresie ekologicznej produkcji, handlu i usług.
4. Rozwój bazy turystyczno-wypoczynkowej oraz gastronomicznej.
5. Kompleksowa promocja turystyki, agroturystyki i ekoturystyki.
6. Wykorzystanie atrakcji przyrodniczych i kulturalnych.
7. Wykorzystywanie lokalnej tradycji i patriotyzmu.
8. Przygotowanie i oznaczenie szlaków turystycznych, rowerowych i pieszych oraz tworzenie warunków dla rozwijania turystyki.

9. Dbłość o stan obiektów będących atrakcjami turystycznymi gminy.

**IV. Obszar rozwojowy
Sfera życia społecznego**

**CEL STRATEGICZNY
Poprawa warunków życia mieszkańców gminy.**

Cel operacyjny: Zapewnienie dobrych i bezpiecznych warunków życia

ZADANIA

1. Poprawa zdrowia mieszkańców poprzez poszerzenie zakresu usług opiekuńczych, terapeutycznych i rehabilitacyjnych, dla dzieci i dorosłych.
2. Poszerzenie zakresu usług oświatowych, kulturalnych i sportowych.
3. Wspieranie wszelkich inicjatyw związanych w tworzeniem nowych miejsc pracy, m. in. przyciągania inwestycji zewnętrznych.
4. Wzmacnianie jednostek dbających o bezpieczeństwo mieszkańców.

Cel operacyjny: Budowa i rozbudowa infrastruktury społecznej

ZADANIA

1. Inwestycje w zakresie bazy oświatowej, kulturalnej i użyteczności publicznej.
2. Inwestycje w zakresie infrastruktury sportowej i rekreacyjnej.
3. Efektywniejsze wykorzystanie budynków użyteczności publicznej.
4. Powstanie placówki rehabilitacyjnej – Warsztat Terapii Zajęciowej.
5. Rozbudowa infrastruktury związanej z bezpieczeństwem mieszkańców.
6. Budowa kaplic cmentarnych na terenie gminy.
7. Zapewnienie dostępu do taniego Internetu dla mieszkańców.

Cel operacyjny: Zwiększanie atrakcyjności gminy

ZADANIA

1. Kultywowanie tradycji i zachowanie dziedzictwa kulturowego.
2. Wspomaganie lokalnych Stowarzyszeń i organizacji.
3. Współpraca z partnerami krajowymi i zagranicznymi.
4. Wykorzystanie strony internetowej Urzędu Gminy Grodzisko Dolne w celach promocyjnych.

3.6 Zarządzanie i monitoring Strategii w latach 2007 - 2015

Strategia Rozwoju Gminy Grodzisko Dolne na lata 2007 – 2015 precyzuje oczekiwania i wizję przyszłości Gminy w oparciu o bieżącą analizę danych i prognozy na przyszłość, zarówno Gminy, województwa jak i kraju. Przyjęcie pewnych założeń na przyszłość, w tym finansowych, inwestycyjnych, jest sprawą trudną w świetle zmieniających się przepisów prawnych i rozwiązań organizacyjnych w skali gminy, regionu i kraju.

W celu efektywnej realizacji *Strategii* konieczna będzie jej aktualizowanie, gdyż umożliwi to stwierdzenie, czy *Strategia* realizowana jest prawidłowo, a jej założenia nadal są aktualne.

Uaktualnianie *Strategii* powinno polegać na:

- analizowaniu raportów o sytuacji gospodarczej i społecznej gminy w sposób cykliczny,
- stałej kontroli i ocenie stanu środowiska przyrodniczego Gminy i jej sąsiedztwa,
- sporządzaniu ekspertyz dla władz gminy dotyczących perspektyw rozwoju gminy,
- bieżącej kontroli stopnia realizacji *Strategii* i informacji o efektach podejmowanych działań,
- aktualizacji danych dotyczących Gminy m.in. aktualnej oferty turystycznej, rekreacyjnej, ofertach pracy, osobach bezrobotnych, formach pomocy, możliwościach edukacji, źródłach finansowania rozwoju i promocji gminy,
- stworzeniu systemu wczesnego ostrzegania o nieprawidłowościach w rozwoju gminy.

Propozycja struktury organizacyjnej nadzorującej wdrażanie *Strategii*

Zasadne będzie coroczne ocenianie skuteczności realizacji *Strategii* przez zespół ekspertów powołany przez Wójta Gminy Grodzisko Dolne.

Struktura organizacyjna Urzędu Gminy sprzyja wprowadzaniu zadań z wielu dziedzin życia społeczno-gospodarczego, w tym również zadań strategicznych. Wójt Gminy będzie koordynował realizację proponowanych działań, poprzez kierowanie pracami Referatów.

Poszczególne referaty Urzędu Gminy Grodzisko Dolne odpowiedzialne będą za realizację celów strategicznych. W ramach **Obszaru Rozwojowego I: Rozwój rolnictwa** realizacją zadań zajmą się Referaty: Rozwoju i Promocji, Planowania Przestrzennego, Rolnictwa i Ochrony Środowiska.

Obszar Rozwojowy II: Rozwój infrastruktury technicznej powinien pozostawać w kompetencjach Referatów: Budżetu i Finansów, Inwestycji, Planowania Przestrzennego, Rolnictwa i Ochrony Środowiska.

W porozumieniu z odpowiednimi instytucjami, Obszaru **Rozwojowego III: Strefa przedsiębiorczości i turystyki** powinny być realizowane przez Referat Rozwoju i Promocji, Inwestycji, Referat Budżetu i Finansów oraz Planowania Przestrzennego, Rolnictwa i Ochrony Środowiska.

Obszar Rozwojowy IV: Sfera życia społecznego powinien być realizowany przez takie Referaty jak: Administracyjny i Spraw Obywatelskich, Rozwoju i Promocji, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej oraz Gminny Ośrodek Kultury.

Strategia powinna podlegać procesowi monitoringu już w momencie przyjęcia. Polega on na obserwacji etapów realizacji *Strategii*. Prawidłowo i regularnie prowadzony monitoring, umożliwi stwierdzenie, czy strategia jest właściwie wdrażana oraz czy założenia, na których ją oparto, nie uległy zmianie. Poza tym pozwala sprawnie i elastycznie reagować na wszelkie zmiany, mogące wpłynąć na procesy wykonawcze.

Efektywny monitoring musi spełniać określone wymagania. Najważniejsze z nich to:

- oparcie procesów monitoringowych na jasnych kryteriach, które pozwalają na obiektywną ocenę przebiegu procesu realizacji *Strategii* i zastosowanych instrumentów rozwoju,
- dostarczanie podstaw do podejmowania decyzji zarówno w kwestiach bieżących, jak i strategicznych.

Chcąc zapewnić możliwości elastycznego reagowania na zmieniające się uwarunkowania zewnętrzne, niezbędne jest rejestrowanie, analiza i aktualizacja kluczowych uwarunkowań rozwoju. Mogą one spowodować konieczność modyfikacji celów przyjętych w *Strategii* oraz wpływać na zmianę ich realizacji. Wskazane jest, aby proces ten był prowadzony przez Komisję ds. *Strategii*, w skład której będą wchodzić członkowie doraźnej Komisji ds. analizy i uaktualniania dokumentów planistycznych gminy, Wójt i Zastępca Wójta oraz kierownicy wszystkich wymienionych Referatów. W celu skutecznego prowadzenia monitoringu potrzebne będzie gromadzenie i analizowanie odpowiednich informacji związanych z przyjętymi założeniami, parametrami oraz uwarunkowaniami rozwoju. Do nich zaliczyć można: trendy rozwojowe, współczynniki ekonomiczne oraz strukturę wydatków i inwestycji. W tym celu

niezbędne będzie utworzenie sprawnie działającego banku danych, który zapewni szybki przepływ informacji pomiędzy wszystkimi Referatami zajmującymi się wdrażaniem *Strategii*. Wspomniana baza danych powinna być zaopatrzona w wydajny system zbierania i aktualizacji gromadzonych informacji. Właściwe więc będzie stworzenie jednolitego, standardowego systemu ich pozyskiwania i przetwarzania, który umożliwiłby stworzenie obiektywnego źródła informacji na temat przebiegu wdrażania *Strategii*. System ten powinien bazować na przedkładanym *Raporcie diagnostyczny o stanie Gminy Grodzisko Dolne*, w którym w cyklu rocznym aktualizowane byłyby wizualne narzędzia statystyczne (tabele, wykresy, rysunki). Rekomendujemy, aby funkcję taką przejął Referat Rozwoju i Promocji w porozumieniu z autorami *Strategii*. Analizy realizacji zadań powinny kończyć się raportem o stopniu zaawansowania realizacji celów *Strategii* i propozycjami uaktualniania *Strategii*.

Kierowanie realizacją *Strategii*

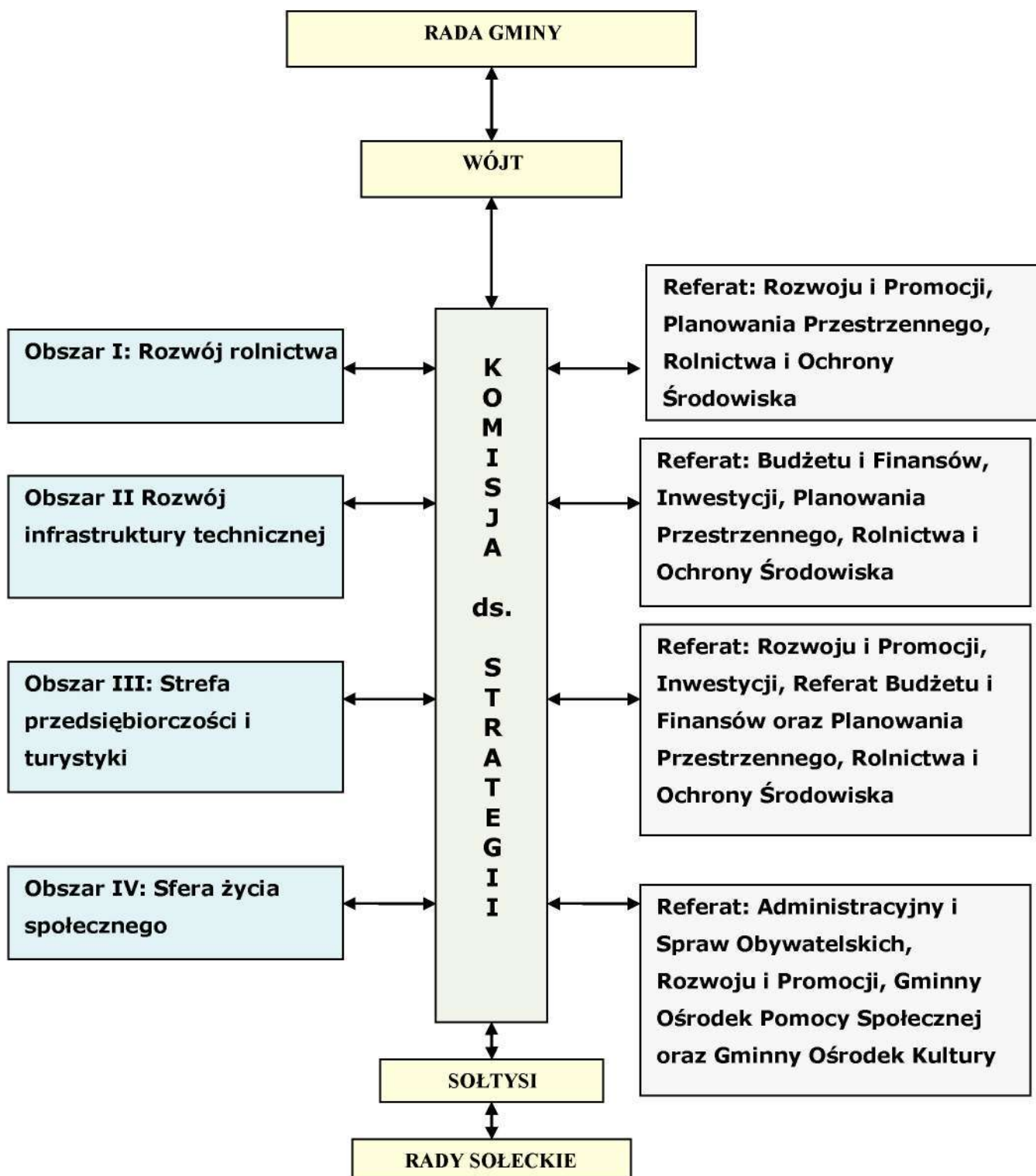
Kluczową postacią w procesie realizacji i monitoringu *Strategii* będzie Wójt. Kierując bieżącą działalnością urzędu będzie miał największy wpływ zarówno na sam proces opracowania *Strategii*, jak i w przyszłości na jej wdrażanie i realizację. Do najważniejszych zadań Wójta w zakresie zarządzania i monitoringu należałoby:

- bezpośredni nadzór nad wdrażaniem *Strategii*,
- przewodniczenie Komisji ds. *Strategii*.

Ważną rolę w procesach wdrożeniowych *Strategii* odgrywać powinna Komisja ds. *Strategii*. Główne jej zadania obejmowałyby:

- bieżącą analizę stanu realizacji *Strategii*,
- obserwację uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych, wpływających na realizację *Strategii*,
- przekazywanie spostrzeżeń do banku danych,
- wypracowanie kryteriów oceny stanu realizacji *Strategii*,
- opiniowanie stosownych umów partnerskich.

Ogólna koordynacja prac oraz przekazywaniem informacji o procesach monitoringu zajmie się Referat Rozwoju i Promocji. Referat ten pełniłby funkcję Biura *Strategii*, a nadzór nad nim sprawował będzie Zastępca Wójta.

Narzędzia monitoringowe Strategii.

Proponowany monitoring realizacji *Strategii* powinien być prowadzony na bieżąco w ciągu całego okresu, na który przewidziana jest *Strategia*. Przyczyni się to do stworzenia czytelnego i aktualnego obrazu Gminy. Monitoring będzie narzędziem, które ułatwi Komisji ds. Strategii przygotowanie raportu z bieżącej realizacji *Strategii*. Efekty monitoringu będą m.in. wykorzystywane przy dokonaniu kompleksowej aktualizacji *Strategii* oraz wprowadzania nowych zadań strategicznych i realizacyjnych.

Poniżej zaprezentowano przykładową listę wskaźników, które mogą być wykorzystane w procesie monitoringu *Strategii Rozwoju Gminy Grodzisko Dolne*:

Tab. 29. Przykładowa lista wskaźników, które mogą być wykorzystane w procesie monitoringu *Strategii zrównoważonego rozwoju Gminy Grodzisko Dolne*

OBSZAR STRATEGICZNY I: ROZWÓJ ROLNICTWA	
NAZWA WSKAŹNIKA	JEDNOSTKA
Liczba gospodarstwa ekologicznych	szt.
Liczba gospodarstw agroturystycznych	szt.
Liczba powstałych grup producenckich	szt.
Liczba zrzeszonych rolników w grupach producenckich	osoba
Liczba produktów markowych gminy (rolnych, żywnościowych) – formalnie zgłoszonych	szt.
Stopień wykorzystania gleb do upraw owoców i warzyw	ha
Stopień wykorzystania gleb do uprawy roślin energetycznych	ha
Powierzchnia gruntów zrekultywowanych	ha
Liczba wniosków o dopłaty obszarowe złożonych przez rolników z terenu gminy	szt.
Liczba porad/informacji udzielanych rolnikom za pośrednictwem gminnego punktu doradczo-informacyjnego	
OBSZAR STRATEGICZNY II: ROZWÓJ INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ	
NAZWA WSKAŹNIKA	JEDNOSTKA
Ilość wytwarzanych odpadów komunalno-bytowych na mieszkańca w skali roku	m ³ /rok
Wydatki na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska ogółem na 1 mieszkańca	zł
Ścieki komunalne oczyszczane w ogólnej ilości wytwarzanego ścieku	%
Ścieki komunalne nieoczyszczane w ogólnej ilości wytwarzanego ścieku	%
Długość sieci kanalizacyjnej	km
Liczba czynnych przyłączy sieci kanalizacyjnej	szt.
Udział ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej w gminie do ludności ogółem	%

Zużycie wody z sieci wodociągowej przez jednego mieszkańca	[dm ³ /rok/osobę]
Liczba czynnych przyłączy sieci wodociągowej	szt.
Udział ludności korzystającej z sieci wodociągowej w gminie do ludności ogółem	%
Ogólna długość sieci wodociągowej na terenie gminy	km
Wydatki na modernizację sieci wodociągowej	zł
Długość sieci gazowej	km
Liczba budynków podłączonych do sieci gazowej	szt.
Liczba czynnych przyłączy sieci gazowej	szt.
Udział ludności korzystającej z sieci gazowej w gminie do ludności ogółem	%
Liczba zmodernizowanych dróg gminnych	km
Wydatki na drogi publiczne na 1 mieszkańca	zł
Długość dróg publicznych o nawierzchni utwardzonej	km
Długość chodników	km
Liczba zmodernizowanych mostów	szt.
Długość zmodernizowanych sieci elektrycznych	km
Długość sieci oświetlenia ulicznego	km
Liczba gospodarstw domowych z dostępem do sieci internetowej	szt.
Powierzchnia gruntów posiadających plan zagospodarowania przestrzennego	%
OBSZAR STRATEGICZNY III: SFERA PRZEDSIĘBIORCZOŚCI I TURYSTYKI	
NAZWA WSKAŹNIKA	JEDNOSTKA
Miejsca noclegowe agroturystyczne	szt.
Liczba sezonowych miejsc pracy w obszarze turystyki i agroturystyki	etat
Liczba imprez skierowanych bezpośrednio do turystów	szt.
Długość wytyczonych szlaków turystycznych	km
Liczba nowo powstałych obiektów rekreacyjno - sportowych	szt.
Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych	szt.
Liczba podmiotów gospodarczych korzystających ze wsparcia gminy	szt.
Liczba przedsięwzięć realizowanych we współpracy z innymi samorządami	szt.
Liczba inwestycji współfinansowanych środkami zewnętrznymi	szt.
Liczba wejść na stronę www Gminy na miesiąc	szt.
OBSZAR STRATEGICZNY IV: SFERA ŻYCIA SPOŁECZNEGO	
NAZWA WSKAŹNIKA	JEDNOSTKA
Liczba zmodernizowanych placówek oświatowych	szt.

Liczba nowopowstałych boisk przyszkolnych	szt.
Liczba dzieci w przedszkolach	osoba
Liczba dzieci w przedszkolach na 1 nauczyciela	osoba
Liczba uczniów na jednego nauczyciela w szkołach podstawowych	osoba
Liczba uczniów na jednego nauczyciela w gimnazjach	osoba
Absolwenci szkół podstawowych na 1000 mieszkańców	osoba
Absolwenci szkół gimnazjalnych na 1000 mieszkańców	osoba
Wydatki na szkoły podstawowe na 1 mieszkańca	zł
Wydatki na gimnazja na 1 mieszkańca	zł
Wydatki na dowożenie uczniów do szkół na 1 mieszkańca	zł
Wydatki na przedszkola na 1 mieszkańca	zł
Wysokość pomocy finansowej i rzeczowej skierowanej do najuboższej części mieszkańców gminy	zł
Liczba podopiecznych ośrodka pomocy społecznej	szt.
Liczba osób korzystających z usług ośrodków dla niepełnosprawnych	szt.
Liczba programów aktywizujących mieszkańców gminy w zakresie sportu i rekreacji	szt.
Nakłady na działalność klubów sportowych działających na terenie gminy	zł
Nakłady skierowane na polepszenie infrastruktury rekreacyjno-sportowej	zł
Wydatki na kulturę fizyczną i sport ogółem na 1 mieszkańca	zł
Liczba imprez sportowych na terenie gminy w skali roku	szt.
Liczba imprez kulturalnych na terenie gminy	szt.
Wydatki na ośrodki kultury, świetlice, biblioteki i kluby na 1 mieszkańca	zł
Liczba zespołów kulturalnych i sportowych na terenie gminy	szt.
Wydatki na ochronę zdrowia ogółem na 1 mieszkańca	zł
Liczba mieszkańców na 1 lekarza rodzinnego	osoba
Wydatki na pomoc społeczną ogółem na 1 mieszkańca	zł
Liczba programów profilaktycznych przeciwdziałającym patologiom społecznym	szt.
Liczba przestępstw ogółem na terenie gminy w skali roku	szt.
Liczba zdarzeń drogowych ogółem na terenie gminy w skali roku	zdarzenie drogowe
Nakłady skierowane na zapewnienie bezpieczeństwa mieszkańcom gminy	zł
Nakłady inwestycyjne na modernizację budynków użyteczności publicznej	zł
Liczba organizacji pozarządowych działających na terenie gminy	szt.
Liczba wspólnych przedsięwzięć z lokalnymi organizacjami	szt.
Liczba wspólnych przedsięwzięć/inicjatyw z partnerami zagranicznymi	szt.

Do oceny realizacji przyjętych założeń potrzebne będą konkretne dane statystyczne dotyczące sytuacji Gminy, które po przetworzeniu powinny zostać ujęte w serie wskaźników. Dzięki temu możliwe będzie określenie poziomu wyjściowego oraz stopnia realizacji zakładanych celów. Wyniki realizacji planowanych zadań, zapisane w postaci wskaźników lub informacji statystycznych, są istotne w procesie uzyskiwania poparcia społecznego dla prowadzonych zmian w *Strategii*, z uwzględnieniem etapu aktualizacji.

Analiza wskaźników umożliwi czytelny i jednoznaczny obraz sytuacji Gminy. Ocena wskaźników powinna być dokonywana łącznie - interpretacja pojedynczego wskaźnika czy liczby statystycznej może dawać mylne, zbyt optymistyczne lub zbyt pesymistyczne wrażenie o stopniu zaawansowania wdrażania *Strategii*. Analiza wartości poszczególnych wskaźników pozwala ocenić na ile podejmowane działania zgodne są z zakładanymi celami.

Kolejnym narzędziem służącym ocenie efektów realizacji *Strategii* jest porównanie osiąganych wyników z wynikami innych gmin. Porównanie efektów ujętych w różnego rodzaju wskaźnikach może przyczynić się do uzyskania danych porównawczych na tle innych gmin powiatu leżajskiego i województwa podkarpackiego, a w konsekwencji może doprowadzić do zidentyfikowania najlepszych wzorców do realizacji zadań zapisanych w *Strategii*.

Gromadzenie i analizowanie danych takich jak współczynniki ekonomiczne, trendy rozwojowe czy struktura wydatków i inwestycji, będzie przydatne do skutecznego prowadzenia monitoringu.

W przypadku analizy zadań inwestycyjnych należy wziąć pod uwagę fakt, iż informacje zawarte w wieloletnim planie inwestycyjnym dotyczące przedsięwzięć, inwestycji i projektów nie będą dokładne. W czasie, gdy opracowywano dokument opierano się jedynie na przewidywanych danych. Przygotowana dla nich prognoza finansowa odnosić się będzie jedynie do kosztów szacunkowych oraz do możliwości finansowych Gminy.

W harmonogramie realizacji *Strategii* zaproponowano coroczne zestawianie wszystkich wskaźników monitoringowych zastosowanych przy kontroli realizacji *Strategii* w formie raportu monitoringowego. Raport sporządzany będzie przez Referat Rozwoju i Promocji Urzędu Gminy Grodzisko Dolne na podstawie danych otrzymanych od poszczególnych Referatów odpowiedzialnych za realizację działań w poszczególnych obszarach rozwojowych. Wraz z zestawieniem wskaźników analizowany byłby również stopień realizacji zadań zawartych w *Strategii*. Analizę przeprowadzałaby Komisja ds. *Strategii* na podstawie raportu monitoringowego. *Strategia rozwoju Gminy* jest dokumentem otwartym, co stwarza możliwość jego sukcesywnego uzupełniania, do którego należy wprowadzać nowe potrzeby gminy biorąc pod uwagę aktualną sytuację.

Kolejnym ważnym czynnikiem jest zakres rzeczowy poszczególnych przedsięwzięć, dla którego na etapie planowania aktualizacji *Strategii* nie da się dokładnie przewidzieć zarówno okoliczności sprzyjających realizacji danego zamierzenia (zarówno finansowych, organizacyjnych jak i formalnych), które utrudniają lub uniemożliwiają prawidłowe jego wdrożenie. Dlatego wszystkie przedsięwzięcia należy traktować koncepcyjnie, jako otwarte pomysły, które powinny być korygowane i zmieniane w oparciu o zmieniające się okoliczności, w kolejnych aktualizacjach *Strategii*.

Najbardziej optymalnym rozwiązaniem jest, aby wszystkie wskaźniki monitoringowe stosowane przy kontroli realizacji *Strategii* były zestawiane corocznie w formie raportu monitoringowego, sporządzanego przez konkretne referaty odpowiedzialne za realizację poszczególnych celów strategicznych. Przeglądy realizacji zadań zawartych w *Strategii* zaproponowano corocznie, w terminie do 15 października. Pod koniec października każdego roku kalendarzowego zbierać się będzie Komisja ds. *Strategii*, która ocenia i analizuje efekty realizacji *Strategii* na podstawie przygotowanego raportu monitoringowego. W trakcie prac komisji powinien być dokonywany ich szczegółowy przegląd oraz wypracowana korekta, uwzględniająca aktualną sytuację gminy oraz jej nowe potrzeby. Pamiętać należy, że dokument jakim jest *Strategia rozwoju Gminy* jest dokumentem otwartym z możliwością jego sukcesywnego uzupełniania.

Po przyjęciu i pozytywnym zaakceptowaniu raportu z monitoringu *Strategii*, mieszkańcy Gminy Grodzisko Dolne zostaną o nim poinformowani za pośrednictwem zwyczajowo przyjętych form przekazu informacji.

Tab. 30. Harmonogram realizacji Strategii:

Lp.	Zadanie	Termin
1.	Opracowanie <i>Strategii rozwoju Gminy Grodzisko Dolne na lata 2007 – 2015.</i>	Październik – Grudzień 2007 r.
2.	Przyjęcie <i>Strategii rozwoju Gminy Grodzisko Dolne lata 2007 – 2015.</i>	Styczeń 2008 r.
3.	Powołanie zespołu ekspertów (Komisja ds. Strategii) koordynującego realizację. <i>Strategii</i> oraz dokonującego procedur uaktualniania i ocen skuteczności.	Luty 2008 r.
4.	Realizacja zadań objętych <i>Strategią</i>	2007 – 2015 r.
5.	Dokonywanie corocznych ocen skuteczności realizacji <i>Strategii.</i>	Październik: 2007 – 2015 r.
6.	Dokonywanie okresowych analiz i uaktualnienie <i>Strategii.</i>	Grudzień: 2007 – 2015 r.
7.	Opracowanie końcowego raportu oceniającego realizację <i>Strategii</i> ze względu na osiągnięte cele i zrealizowane zadania. Porównanie wielkości nakładów na realizację <i>Strategii</i> z uzyskanymi efektami.	IV kwartał 2015 r.
8.	Przyjęcie raportu z realizacji <i>Strategii</i> i określenie warunków wyjściowych do opracowania <i>Strategii rozwoju Gminy Grodzisko Dolne</i> na lata następne.	Grudzień 2015 r.

3.7 Prognoza finansowa Strategii w latach 2007 - 2015

Realizacja *Strategii* opiera się na dwóch podstawowych założeniach:

Analizując sytuację dotyczącą dochodów Gminy, które szerzej zostały przedstawione w punkcie 2.7.1 dokumentu, Gmina w przeważającej skali korzysta się z subwencji i dotacji celowych z budżetu państwa. Stanowi to 75,82 % wszystkich dochodów. Dochody własne Gminy Grodzisko Dolne to 22,88 % udziału dochodu ogółem. Zważywszy na szybki rozwój gospodarczy kraju, czynniki zwiększające dochody mieszkańców, zwiększającą się liczbę podmiotów gospodarczych, dochody własne Gminy mogą ulegać zwiększeniu i będą mogły być kierowane na realizację zadań zapisanych w *Strategii*. Najistotniejszym źródłem finansowania realizacji *Strategii* będą środki zewnętrzne pochodzące z budżetu państwa oraz w ramach celowych funduszy krajowych i zagranicznych, które w istotny sposób pomogą w realizacji zadań wytyczonych w *Strategii*.

Środki finansowe na realizację *Strategii* pochodzące ze źródeł zewnętrznych:

I. Krajowe i zagraniczne fundusze:

1. Budżet państwa – przeznaczane na budowę, modernizację dróg, budowę kanalizacji, gospodarkę odpadami i inne przedsięwzięcia chroniące środowisko naturalne, tworzenie nowych miejsc pracy.
2. Fundusze pomocowe w ramach Programów Operacyjnych UE – na rozwój infrastruktury obszarów wiejskich, wspieranie małych i średnich przedsiębiorstw, turystykę, agroturystykę, inwestycje w gospodarstwach rolnych, programy, rynek pracy, edukację, kulturę, rozwój społeczeństwa obywatelskiego, ekologię, odnawialne źródła energii.
3. Fundusze pomocowe w ramach Europejskiej Współpracy Terytorialnej na rozwój przedsięwzięć współpracy transgranicznej i międzynarodowej w zakresie ochrony środowiska, odnawialne źródła energii, turystykę, wsparcie małych i średnich firm, edukację, kulturę.
4. Krajowe i zagraniczne organizacje pozarządowe wspierające rozwój społeczeństwa obywatelskiego przeznaczające środki finansowe na edukację, ochronę środowiska, turystykę, kulturę, integrację europejską, budowę społeczeństwa obywatelskiego, rozwój infrastruktury obszarów wiejskich, ochronę środowiska, turystykę, wspieranie małych i średnich przedsiębiorstw, współpracę transgraniczną, integrację europejską, promocję gospodarczą.

5. Instytucje finansowe wspierające przedsięwzięcia gospodarcze, realizowane przez samorzady terytorialne oraz małe i średnie firmy – na wspieranie małych i średnich przedsiębiorstw, rozwój infrastruktury obszarów wiejskich, turystykę, rynek pracy.

II. Środki pochodzące od inwestorów lokalnych, krajowych i zagranicznych:

Przyciąganie inwestorów poprzez stworzenie dobrej atmosfery inwestycyjnej przyczyni się do przeznaczania części środków inwestorów na działania skierowane na realizację zadań *Strategii* m.in. na budowę dróg dojazdowych do zakładów pracy, z których będą korzystać okoliczni mieszkańcy, tworzenie nowych miejsc pracy, ekologię.

W celu aplikowania o środki w ramach zewnętrznego finansowania realizacji zadań zapisanych w *Strategii*, Gmina opracowywać będzie wnioski aplikacyjne do funduszy, organizacji i programów krajowych oraz zagranicznych, w tym z Unii Europejskiej. Dzięki tym środkom będzie można sfinansować wiele zadań z zakresu rynku pracy, turystyki, edukacji, kultury.

Środki te są także szansą na rozwój małych i średnich firm oraz pozyskanie inwestorów zewnętrznych, co jest z kolei szansą na zwiększenie dochodów gminy z tytułu podatków, opłat lokalnych i udziału w podatkach do budżetu państwa.

3.8 Powiązania Strategii Rozwoju Gminy Grodzisko Dolne ze Strategiami: powiatu, województwa, kraju.

Każda jednostka samorządu terytorialnego ma ustawowo określone zadania, funkcje i kompetencje. Jednak sposób ich realizacji, cele kierunkowe, zadania szczegółowe i przede wszystkim priorytety określa sama, co ma swój wyraz w odpowiednich uchwałach rad gminy, powiatu czy województwa. Przygotowując strategię, należy zatem włączyć się w nurt ogólnych priorytetów i wyzwań.

Strategia Rozwoju Powiatu Leżajskiego

Gmina Grodzisko Dolne powinna realizować strategię, zgodną przede wszystkim z kierunkami rozwoju całego powiatu leżajskiego. Stworzenie spójnej i kompleksowej *Strategii* gminy ze strategią rozwoju powiatu jest szczególnie ważne dla prawidłowego rozwoju i współpracy tych jednostek samorządowych. Strategie te powinny być ze sobą powiązane i wzajemnie się uzupełniać.

W *Strategii Rozwoju Powiatu Leżajskiego na lata 2000 – 2010* wyróżniono główne priorytety wraz z zadaniami strategicznymi, które są spójne ze strategią rozwoju Gminy Grodzisko Dolne. Priorytety powiatu dotyczą m.in.:

Sfera społeczna

- Zwiększenie dochodów mieszkańców.
- Podniesienie poziomu wykształcenia mieszkańców.
- Zmniejszenie przestępczości oraz zachowań patologicznych mieszkańców.
- Poprawienie dostępności specjalistycznych usług medycznych.
- Zwiększenie udziału mieszkańców w rozwiązywaniu problemów lokalnych.

Sfera potencjałów

- Zdecydowana poprawa stanu technicznego dróg.
- Uporządkowanie gospodarki wodno - ściekowej.
- Uporządkowanie gospodarki odpadami stałymi.
- Podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców.
- Rozwijanie umiejętności zawodowych mieszkańców.
- Wykorzystanie walorów przyrodniczych i turystycznych powiatu.

Sfera gospodarcza

- Zwiększenie liczby miejsc pracy.
- Zwiększenie liczby osób pracujących na własny rachunek.
- Zwiększenie proekologicznej produkcji rolnej.

- Zwiększenie liczby gospodarstw wysokotowarowych.
- Zwiększenie dochodów gospodarstw z działalności pozarolniczej.
- Zwiększenie dochodów z turystyki.

Cele strategiczne i zadania określone w „*Strategii Rozwoju Gminy Grodzisko Dolne*” są zgodne z postulowanymi kierunkami rozwoju powiatu. Podobnie jak społeczność powiatu, również społeczność gminy planuje koncentrować swoje wysiłki na aktywizacji gospodarczej gminy, stworzenie warunków do wielofunkcyjnego rozwoju rolnictwa, poprawie infrastruktury technicznej, stanowiącej podstawę lokalnego rozwoju oraz działaniach mających na celu poprawę warunków życia mieszkańców.

Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackiego

Województwa zobligowane są ustawowo do opracowania własnej *Strategii* rozwoju społeczno-gospodarczego. *Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007 - 2020* została przyjęta przez Sejmik Województwa 20 października 2006 r.

Strategia jest kluczowym dokumentem programowania rozwoju województwa do roku 2020. Okres obowiązywania *Strategii* obejmuje perspektywę finansową Unii Europejskiej na lata 2007 – 2013. Przyjęta Strategia realizowana będzie przede wszystkim poprzez *Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013*. Powiązania *Strategii Rozwoju Gminy Grodzisko Dolne* z osiami priorytetowymi RPO na lata 2007 -2013 przedstawia wykres nr 18.

Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2020 wyznacza cele i działania, służące podnoszeniu konkurencyjności regionu oraz przełamywaniu istniejących jeszcze strukturalnych problemów gospodarczych i społecznych. Są to wyzwania, którym województwo podkarpackie musi sprostać w dobie postępującego procesu globalizacji.

Celem strategicznym jest „podniesienie krajowej i międzynarodowej konkurencyjności gospodarki regionu poprzez wzrost jej innowacyjności, a tym samym efektywności, która stworzy warunki do zwiększenia zatrudnienia oraz wzrostu dochodów i poziomu życia ludności”.

W *Strategii województwa podkarpackiego* wyznaczono 8 głównych obszarów strategicznych, wokół których będzie się koncentrował rozwój województwa. Są to:

- Gospodarka regionu,
- Infrastruktura techniczna,
- Obszary wiejskie i rolnictwo,
- Ochrona środowiska
- Kapitał społeczny,
- Współpraca międzynarodowa,
- Ochrona zdrowia,
- Zabezpieczenie społeczne.

W przedstawionych obszarach przyjęto następujące priorytety rozwoju, które wpisują się w *Strategię Rozwoju Gminy Grodzisko Dolne*:

- Rozwój przedsiębiorstw, szczególnie małych i średnich, poprzez wsparcie finansowe oraz instytucjonalne,
- Działania na rzecz podniesienia atrakcyjności regionu dla rozwoju inwestycji
- Turystyka jako czynnik rozwoju społeczno – gospodarczego województwa,
- Wspieranie inwestycji komunikacyjnych: drogowych, kolejowych i lotniczych,
- Wspieranie inwestycji z zakresu gospodarki wodno – ściekowej,
- Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego regionu,
- Poprawa sprawności funkcjonowania regionalnego systemu usług telekomunikacyjnych
- Rozwój pozarolniczych form działalności gospodarczej w warunkach zrównoważonego rozwoju,
- Odnowa wsi oraz modernizacja przestrzeni wiejskiej,
- Wzrost konkurencyjności gospodarstw rolnych,
- Rozwój rynku rolnego,
- Ochrona wód i racjonalna gospodarka zasobami wodnymi,
- Ograniczanie ilości wytwarzanych odpadów i wdrażanie nowoczesnych systemów gospodarki odpadami.
- Zapewnienie jak najlepszej jakości powietrza i gleb oraz ograniczenie negatywnego oddziaływania na środowisko hałasu i promieniowania elektromagnetycznego,
- Zachowanie oraz ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazowej,
- Podniesienie świadomości ekologicznej społeczeństwa,
- Poprawa jakości systemu edukacji jako warunek pogłębiania wiedzy i wzrostu kompetencji,
- Wzmocnienie jakościowego rozwoju zasobów pracy regionu,
- Rozwój kultury,
- Wspieranie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego,

- Tworzenie warunków do podejmowania wspólnych przedsięwzięć gospodarczych i pozyskiwania inwestycji,
- Współpraca na rzecz rozwoju turystyki, ochrony i wykorzystania dziedzictwa kulturowego,
- Zachowanie obszarów cennych krajobrazowo oraz ochrona środowiska przyrodniczego,
- Zmniejszenie zachorowalności oraz umieralności w społeczeństwie,
- Koordynacja działań w zakresie ochrony zdrowia oraz poprawy bezpieczeństwa ludności,
- Wspieranie działań na rzecz osób zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym,
- Tworzenie warunków dla rozwoju rodziny i opieki nad dziećmi,
- Rozbudowa i modernizacja infrastruktury pomocy społecznej oraz rozwój zawodowy kadr pomocy społecznej,
- Propagowanie i rozwijanie obywatelskiego uczestnictwa w zaspokajaniu ludzkich potrzeb.

Strategia Rozwoju Kraju

Głównym celem *Strategii Rozwoju Kraju* jest podniesienie jakości życia mieszkańców Polski – poprzez:

- wzrost dochodów w sektorze gospodarstw domowych,
- podwyższenie poziomu wykształcenia społeczeństwa i podnoszenie kwalifikacji obywateli przez ułatwienie dostępu do edukacji i szkoleń,
- wzrost zatrudnienia i wydajności pracy, skutkujące zarówno obniżeniem bezrobocia, jak i zwiększeniem poziomu aktywności zawodowej
- poprawę zdrowotności mieszkańców Polski.

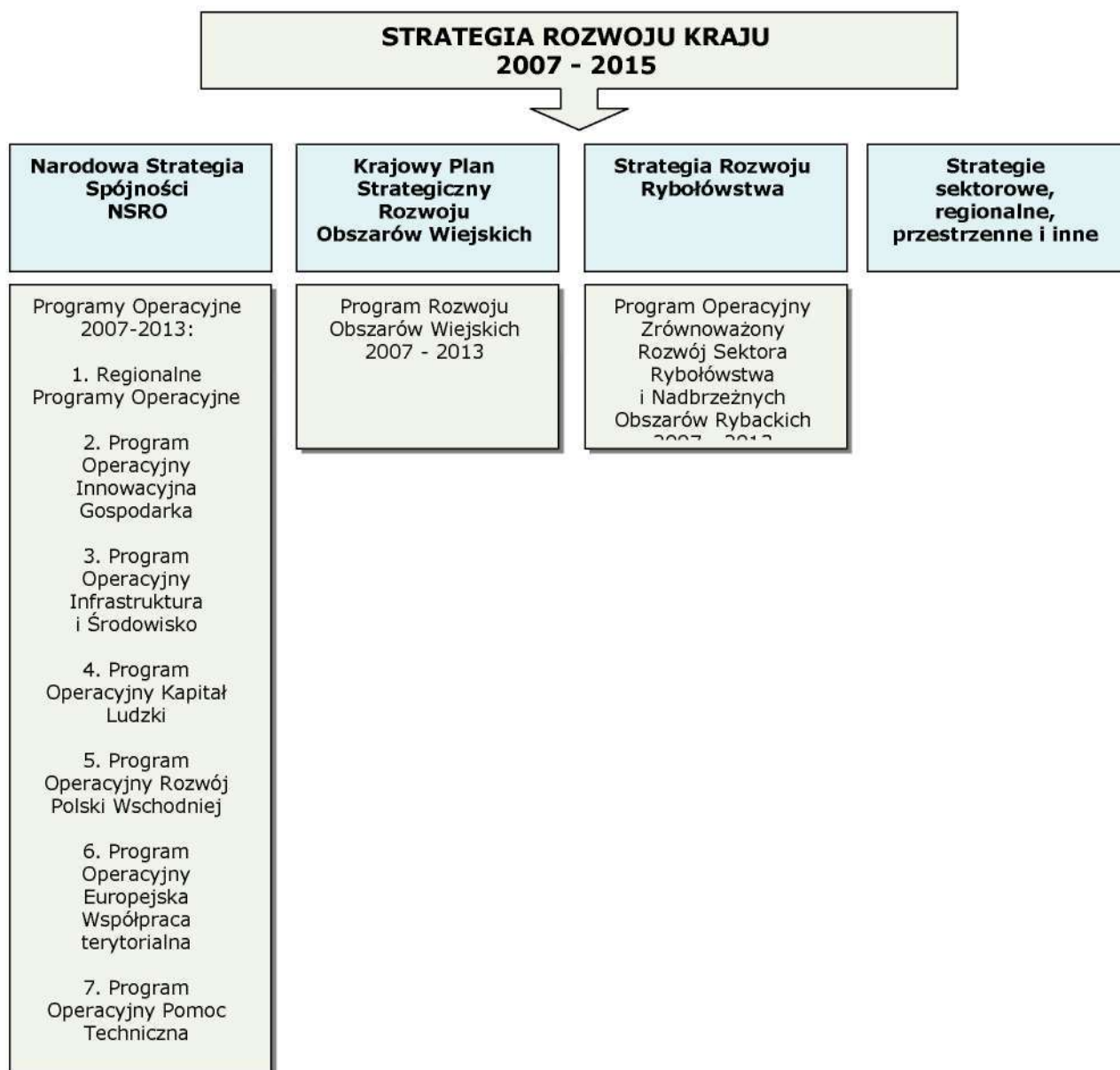
Dzięki realizacji *Strategii* ulegnie poprawie stan poczucia bezpieczeństwa wśród obywateli, możliwość korzystania z funkcjonalnej i łatwo dostępnej infrastruktury technicznej i społecznej, życie w czystym, zdrowym i sprzyjającym środowisku przyrodniczym, uczestnictwo w życiu demokratycznym, uczestnictwo w kulturze i turystyce, przynależność do zintegrowanej, pomocnej wspólnoty lokalnej, umożliwiającej lepszą harmonizację życia rodzinnego i zawodowego oraz aktywność w ramach społeczeństwa obywatelskiego. Podniesienie poziomu i jakości życia ma umożliwić polityka państwa pozwalająca na szybki, trwały rozwój gospodarczy w perspektywie długookresowej, oparty na rozwoju kapitału ludzkiego, zwiększaniu innowacyjności i konkurencyjności gospodarki i regionów, w tym na inwestycjach w sferze badań i rozwoju, oraz na uzyskanie stabilnych warunków ekonomiczno-

społecznych i środowiskowych zapewniających europejski poziom i jakość życia obywateli i rodzin w kraju i wspólnotach lokalnych.

Priorytetami strategicznymi *Strategii Rozwoju Kraju* są:

1. Wzrost konkurencyjności i innowacyjności gospodarki.
2. Poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej.
3. Wzrost zatrudnienia i podniesienie jego jakości.
4. Budowa zintegrowanej wspólnoty społecznej i jej bezpieczeństwa.
5. Rozwój obszarów wiejskich.
6. Rozwój regionalny i podniesienie spójności terytorialnej.

Wykres nr 17. *Strategia Rozwoju Kraju w ujęciu schematycznym*

Wymienione priorytety strategiczne i ich zadania realizowane będą w ramach uzgodnionych z Komisją Europejską *Podstaw Wsparcia Wspólnoty dla Polski w latach 2007-2013* i wdrażane będą m.in. za pomocą krajowych Programów Operacyjnych.

Przyjęte w *Strategii Rozwoju Gminy Grodzisko Dolne na lata 2007-2015* cele strategiczne i wynikające z nich zadania są zgodne z założeniami polityki regionalnej województwa oraz priorytetami *Strategii Rozwoju Kraju*. Oznacza to, iż przyjmując niniejszą strategię, Gmina Grodzisko Dolne może liczyć na wsparcie finansowe zarówno w ramach programów krajowych, jak i poszczególnych programów finansowanych z funduszy Unii Europejskiej.

Wykres 18 Potencjalne możliwości finansowania realizacji Strategii Gminy Grodzisko Dolne w ramach osi priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego 2007 – 2013

Strategia rozwoju Gminy Grodzisko Dolne

Potencjalne możliwości finansowania realizacji Strategii Gminy Grodzisko Dolne w ramach osi priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego			
Cel operacyjny: Poprawa stanu rolnictwa na terenie gminy	Cel operacyjny: Kreowanie zmian w świadomości rolników	Cel operacyjny: Rozwój infrastruktury technicznej	Cel operacyjny: Efektywniejsze wykorzystanie infrastruktury technicznej
Oś priorytetowa 4. Ochrona środowiska i zapobieganie zagrożeniom <i>Infrastruktura ochrony środowiska</i>	Oś priorytetowa 5. Infrastruktura publiczna <i>Infrastruktura edukacyjna</i>	Oś priorytetowa 2. Infrastruktura techniczna <i>Infrastruktura komunikacyjna</i> Oś priorytetowa 7. Spójność wewnątrzregionalna <i>Aktywizacja obszarów zmarginalizowanych gospodarczo</i>	Oś priorytetowa 4. Ochrona środowiska i zapobieganie zagrożeniom <i>Infrastruktura ochrony środowiska</i>
Cel operacyjny: Odchodzenie od nieefektywnych form gospodarowania – poszukiwanie alternatywnych rodzajów produkcji rolniczej		Cel operacyjny: Rozwój gospodarczy gminy	Cel operacyjny: Efektywniejsze wykorzystanie naturalnych walorów gminy
Oś priorytetowa 1. Ochrona środowiska i zapobieganie zagrożeniom Oś priorytetowa 5. Infrastruktura publiczna <i>Infrastruktura edukacyjna</i> <i>Infrastruktura sportowa i rekreacyjna</i>	Oś priorytetowa 1. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka Oś priorytetowa 3. Społeczeństwo informacyjne Oś priorytetowa 7. Infrastruktura publiczna <i>Infrastruktura edukacyjna</i>		Oś priorytetowa 4. Ochrona środowiska i zapobieganie zagrożeniom <i>Zachowanie oraz ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazowej</i> Oś priorytetowa 5. Infrastruktura publiczna Oś priorytetowa 6. Turystyka i kultura
Cel operacyjny: Zapewnienie dobrych i bezpiecznych warunków życia	Cel operacyjny: Zwiększenie atrakcyjności gminy		Cel operacyjny: Budowa i rozbudowa infrastruktury społecznej
Oś priorytetowa 3. Społeczeństwo informacyjne Oś priorytetowa 5. Infrastruktura publiczna <i>Infrastruktura ochrony zdrowia i pomocy społecznej</i> <i>Infrastruktura sportowa i rekreacyjna</i>	Oś priorytetowa 1. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka <i>Promocja gospodarcza i aktywizacja inwestycyjna gminy</i> Oś priorytetowa 5. Infrastruktura publiczna <i>Infrastruktura ochrony zdrowia i pomocy społecznej</i> <i>Infrastruktura sportowa i rekreacyjna</i> Oś priorytetowa 6. Turystyka i kultura		Oś priorytetowa 2. Infrastruktura techniczna <i>Infrastruktura komunikacyjna</i> <i>Infrastruktura energetyczna</i> Oś priorytetowa 4. Ochrona środowiska i zapobieganie zagrożeniom <i>Infrastruktura ochrony środowiska</i> <i>Zachowanie oraz ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazowej</i> Oś priorytetowa 5. Infrastruktura publiczna Oś priorytetowa 6. Turystyka i kultura

4. Wieloletni plan inwestycyjny Gminy Grodzisko Dolne

Głównym celem *Wieloletniego planu inwestycyjnego Gminy Grodzisko Dolne na lata 2007 - 2015* jest określenie ścieżki finansowania przedsięwzięć z odpowiednim wyprzedzeniem czasowym oraz zidentyfikowanie i rozpoczęcie działań służących pozyskiwaniu środków finansowych ze źródeł pozabudżetowych. Plan pozwala na ocenę możliwości finansowych gminy i pomaga w wyborze priorytetowych inwestycji.

Proces aktualizacji *Wieloletniego planu inwestycyjnego Gminy Grodzisko Dolne* spełniał następujące kryteria:

1. Uwzględnienie ciągłości procesu planowania inwestycyjnego:

- analiza zadań zrealizowanych,
- analiza barier w realizacji zadań inwestycyjnych,
- identyfikacja nowych zadań inwestycyjnych planowanych do realizacji na lata 2007-2015.

2. Dostosowanie zadań inwestycyjnych do nowych uwarunkowań społeczno-gospodarczych:

- wymogi funduszy strukturalnych Unii Europejskiej,
- założenia planów rozwoju na szczeblu krajowym,
- założenia planów rozwoju na szczeblu regionalnym.

Lista zadań inwestycyjnych na lata 2007-2015

Okres realizacji planu przyjęto na lata 2007-2015, zatem wyznacza on zadania na kolejny okres programowania budżetu Unii Europejskiej, lata 2007-2013. Zgodnie z zasadą „n+2” projekty unijne zakontraktowane do końca 2013 r. mogą być realizowane do końca 2015 r. Plan jest dokumentem, mającym ułatwić władzom Gminy określenie zadań do realizacji w ramach funduszy Unii Europejskiej oraz przygotowanie kolejnych budżetów gminy. Władze Gminy Grodzisko Dolne zdecydowały się na wyznaczenie zadań inwestycyjnych w dwóch etapach: pierwszy etap to lata 2007-2011, natomiast drugi etap to dodatkowe prognozowane zadania na lata 2011-2015, które Gmina uważa za ważne dla rozwoju społecznego i gospodarczego.

Poniższy *Wieloletni plan inwestycyjny* obejmuje zestawienie planowanych przez Gminę zadań inwestycyjnych w ujęciu rzeczowym, finansowym i czasowym. Tabela w szczegółowy sposób prezentuje poszczególne działania, które będą realizowane przez Gminę Grodzisko Dolne do 2015 roku. Dla poszczególnych działań określono również szacunkową wartość inwestycji.

Inwestycje zaprezentowane poniżej mają realne szanse na otrzymanie dofinansowania ze środków unijnych.

Tabela 31. Harmonogram rzeczowo-finansowy zadań inwestycyjnych Gminy Grodzisko Dolne: lata 2008-2010

L.p	Nazwa zadania	Lata realizacji	Nakłady			
			ogółem	2008	2009	2010
PROGRAM 1						
a) Nazwa programu: Infrastruktura drogowa na terenie Gminy Grodzisko Dolne,						
b) Cel programu: Ułatwienie życia mieszkańcom i zapewnienie bezpieczeństwa,						
c) Jednostka realizująca program: Gmina Grodzisko Dolne,						
d) Okres realizacji programu: lata 2008-2010.						
1.	Budowa drogi gminnej tzw. „Mokrzanka” wraz z przebudową mostów	2008	1 000 000,00	1 000 000,00	0,00	0,00
	Środki własne		1 000 000,00	1 000 000,00	0,00	0,00
2.	Modernizacja drogi gminnej tzw. „Bartnicza”	2010	200 000,00	0,00	0,00	200 000,00
	Środki własne		200 000,00	0,00	0,00	200 000,00
3.	Modernizacja drogi tzw. „Na Góry”	2010	200 000,00	0,00	0,00	200 000,00
	Środki własne		200 000,00	0,00	0,00	200 000,00
4.	Budowa chodników na terenie gminy Grodzisko Dolne	2008-2010	300 000,00	100 000,00	100 000,00	100 000,00
	Środki własne		300 000,00	100 000,00	100 000,00	100 000,00
5.	Budowa dróg gminnych pozostałych na terenie Gminy Grodzisko Dolne	2008-2010	500 000,00	500 000,00	0,00	0,00
	Środki własne		500 000,00	500 000,00	0,00	0,00
	Razem środki własne:		2 200 000,00	1 600 000,00	100 000,00	500 000,00
	Razem środki UE:					
	Łącznie nakłady finansowe w latach:	2008-2010	2 200 000,00	1 600 000,00	100 000,00	500 000,00

PROGRAM 2						
a) Nazwa programu: Infrastruktura kubaturowa na terenie Gminy Grodzisko Dolne						
b) Cel programu: Ułatwienie życia mieszkańcom poprzez centralizację instytucji użyteczności publicznej, zapewnienie bezpieczeństwa dzieciom i młodzieży, upowszechnianie kultury fizycznej i sportu,						
c) Jednostka realizująca program: Gmina Grodzisko Dolne,						
d) Okres realizacji programu: lata 2008-2010.						
1.	Rozbudowa i modernizacja budynku Urzędu Gminy w Grodzisku Dolnym w połączeniu z ZGK oraz GOPS	2009 2010	1 150 000,00	150 000,00	500 000,00	500 000,00
	Środki własne		1 150 000,00	150 000,00	500.000,00	500 000,00
2.	Budowa budynku wielofunkcyjnego użyteczności publicznej z remizą w Wólce Grodzkiej	2008 2010	2 860 000,00	1 000 000,00	1.502.000,00	1 858 000,00
	Środki własne		2 860 000,00	1 000 000,00	1.502.000,00	1 858 000,00
3.	Dobra postawa to podstawa przeciwdziałanie epidemii wad postawy poprzez budowę ogólnodostępnych stref rekreacji dziecięcej oraz organizację zajęć sportowo-rekreacyjnych	2008 2010	2 189 114,00	729 704,00	729 705,00	729 705,00
	Środki własne		340 177,00	118 944,00	179 207,00	42 026,00
	Środki UE		1 848 937,00	610 760,00	550. 98,00	687 679,00
4.	Adaptacja budynku OSP Laszczyny na potrzeby warsztatów terapii zajęciowej	2008 2009	300 000,00	100 000,00	200 000,00	
	Środki własne		300. 00,00	100 000,00	200 000,00	
5.	Modernizacja i rozbudowa stadionu wraz z obiektami w Grodzisku Górnym	2008 2009	420 000,00	420 000,00		
	Środki własne		420 000,00	420 000,00		
	Razem środki własne:		5 070 177,00	1 788 944,00	2 381 207,00	2 400.026,00
	Razem środki UE:		1 848 937,00	610 760,00	550 498,00	687 679,00
	Łącznie nakłady finansowe w latach:	2008 2010	6 919 114,00	2 399 704,00	2 931 705,00	3 087 705,00

L.p	Nazwa zadania	Lata realizacji	Nakłady			
			ogółem	2008	2009	2010
PROGRAM 3						
a) Nazwa programu: Infrastruktura sieciowa na terenie Gminy Grodzisko Dolne						
b) Cel programu: Ułatwienie życia mieszkańcom, ochrona środowiska,						
c) Jednostka realizująca program: Gmina Grodzisko Dolne,						
d) Okres realizacji programu: lata 2008-2010						
1.	Budowa oczyszczalni ścieków wraz z siecią kanalizacji sanitarnej dla miejscowości Grodzisko Nowe, Chodaczów, Laszczyń, Środki własne	2008-2010	4 000 000,00	1 000 000,00	1 500 000,00	1 500 000,00
			4 000 000,00	1 000 000,00	1 500 000,00	1 500 000,00
2.	Rozbudowa i modernizacja sieci kanalizacyjnej w miejsc. Grodzisko Dolne, Grodzisko Górne i Wólka Grodziska	2008-2010	60 000,00	20 000,00	20 000,00	20 000,00
	Środki własne		60 000,00	20 000,00	20000,00	20 000,00
	Razem środki własne:		4 060 000,00	1 020 000,00	1 520 000,00	1 520 000,00
	Razem środki UE:					
	Łącznie nakłady finansowe w latach:	2008-2010	4 060 000,00	1 020 000,00	1 520 000,00	1 520 000,00
	OGÓŁEM NAKŁADY NA ZADANIA W LATACH	2008 -2010	13 079 114,00	5 019 704,00	4 551 705,00	5 107 705,00

Tabela 32. Harmonogram rzeczowo-finansowy zadań inwestycyjnych Gminy Grodzisko Dolne, lata 2011-2015

Lp.	Nazwa zadania	Okres realizacji	Szacunkowa wartość zadania (PLN)	Środki z budżetu gminy (PLN)	Inne
1	Budowa chodników na terenie Gminy Grodzisko Dolne	2011-2015	750 000	750 000	-
2	Modernizacja dróg gminnych na terenie Gminy Grodzisko Dolne	2011-2015	2 000 000	800 000	1 200 000
3	Budowa parkingów przykościelnych i przycmentarnych	2011-2015	500 000	200 000	300 000
4	Modernizacja i rozbudowa oświetlenia ulicznego	2011-2015	200 000	80 000	120 000
5	Współfinansowanie modernizacji dróg powiatowych na terenie gminy	2011-2015	1 000 000	1 000 000	-
6	Budowa boisk szkolnych i placów zabaw	2011-2015	150 000	60 000	90 000
7	Rozbudowa budynku Zespołu Szkół w Grodzisku Dolnym w połączeniu z Biblioteką Publiczną	2011-2015	2 500 000	1 000 000	1 500 000
8	Modernizacja istniejących remiz OSP na potrzeby społeczne	2011-2015	100 000	40 000	60 000
9	Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej	2011-2015	500 000	200 000	300 000
10	Rewitalizacja i ochrona zabytków (kościół, kapliczki, cmentarz)	2011-2015	100 000	40 000	60 000
11	Budowa kanalizacji kolejnych miejscowości	2011-2015	11 000 000	4 400 000	6 600 000
12	Gazyfikacja pozostałych miejscowości (Chodaczów, Laszczyny)	2011-2015	2 000 000	800 000	1 200 000
13	Uzbrojenie terenów pod budownictwo i inwestycje (Malne, Opaleniska, Grodzisko Dolne, Grodzisko Nowe)	2011-2015	1 000 000	400 000	600 000
14	Opracowanie planu zagospodarowania przestrzennego	2011-2015	500 000	500 000	-
	Łącznie nakłady finansowe w latach:	2011-2015	22 300 000	10 270 000	12 030 000

Harmonogram realizacji zadań inwestycyjnych na lata 2008-2015

Lp.	Nazwa zadania	Harmonogram realizacji	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
1	Budowa drogi gminnej tzw. „Mokrzanka” wraz z przebudową mostów	2008								
2	Modernizacja drogi gminnej tzw. „Bartnicza”	2010								
3	Modernizacja drogi tzw. „Na Góry”	2010								
4	Budowa chodników na terenie gminy Grodzisko Dolne	2008-2010								
5	Budowa dróg gminnych pozostałych na terenie Gminy Grodzisko Dolne	2008-2010								
6	Rozbudowa i modernizacja budynku Urzędu Gminy w Grodzisku Dolnym w połączeniu z ZGK oraz GOPS	2009-2011								
7	Budowa budynku wielofunkcyjnego użyteczności publicznej z remizą w Wólce Grodziskiej	2008-2010								
8	Dobra postawa to podstawa przeciwdziałanie epidemii wad postawy poprzez budowę ogólnodostępnych stref rekreacji dziecięcej oraz organizację zajęć sportowo-rekreacyjnych	2008-2010								
9	Adaptacja budynku OSP Laszczyzny na potrzeby warsztatów terapii zajęciowej	2008-2009								
10	Modernizacja i rozbudowa stadionu wraz z obiektami w Grodzisku Górnym	2008-2009								
11	Budowa oczyszczalni ścieków wraz z siecią kanalizacji sanitarnej dla miejscowości Grodzisko Nowe, Chodaczów, Laszczyzny,	2008-2010								
12	Rozbudowa i modernizacja sieci kanalizacyjnej w miejsc. Grodzisko Dolne, Grodzisko Górne i Wólka Grodziska	2008-2010								
13	Budowa chodników na terenie Gminy Grodzisko Dolne	2011-2015								

14	Modernizacja dróg gminnych na terenie Gminy Grodzisko Dolne	2011-2015								
15	Budowa parkingów przykościelnych i przycmentarnych	2011-2015								
16	Modernizacja i rozbudowa oświetlenia ulicznego	2011-2015								
17	Współfinansowanie modernizacji dróg powiatowych na terenie gminy	2011-2015								
18	Budowa boisk szkolnych i placów zabaw	2011-2015								
19	Rozbudowa budynku Zespołu Szkół w Grodzisku Dolnym w połączeniu z Biblioteką Publiczną	2011-2015								
20	Modernizacja istniejących remiz OSP na potrzeby społeczne	2011-2015								
21	Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej	2011-2015								
22	Rewitalizacja i ochrona zabytków (kościół, kapliczki, cmentarz)	2011-2015								
23	Budowa kanalizacji kolejnych miejscowości	2011-2015								
24	Gazyfikacja pozostałych miejscowości (Chodaczów, Laszczyń)	2011-2015								
25	Uzbrojenie terenów pod budownictwo i inwestycje (Malne, Opaleniska, Grodzisko Dolne, Grodzisko Nowe)	2011-2015								
26	Opracowanie planu zagospodarowania przestrzennego	2011-2015								

ZAŁĄCZNIKI

Załącznik 1. Ankieta potrzeb rozwojowych Gminy Grodzisko Dolne

ANKIETA POTRZEB ROZWOJOWYCH GMINY GRODZISKO DOLNE

1. Wymień najważniejsze problemy do rozwiązania w gminie Grodzisko Dolne, wg stopnia ważności na najbliższe 6 lat.

1. Rozwój turystyki w gminie.	☐	☐
	TAK	NIE
2. Rozwój budownictwa mieszkaniowego – socjalnego.	☐	☐
	TAK	NIE
3. Modernizacja ciągów komunikacyjnych w gminie.	☐	☐
	TAK	NIE
4. Polepszenie sytuacji opieki zdrowotnej mieszkańców.	☐	☐
	TAK	NIE
5. Rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej z oczyszczalniami ścieków.	☐	☐
	TAK	NIE
6. Budowa zbiorników retencyjnych do celów rekreacyjnych i energetycznych.	☐	☐
	TAK	NIE
7. Rozwój rolnictwa ekologicznego.	☐	☐
	TAK	NIE
8. Rozwój energetyki odnawialnej.	☐	☐
	TAK	NIE

Krótkie scharakteryzowanie odpowiedzi:

.....
.....
.....

2. Czy Twoim zdaniem właściwe wykorzystywane są na terenie gminy zasoby:

a) *produkcyjne (przemysł i usługi)*

◆ mała liczba zakładów pracy, w którym społeczeństwo lokalne mogłoby być zatrudniane,	☐	☐
	TAK	NIE
◆ słabo rozwinięty sektor usług, niedostatecznie zaspokajający codzienne potrzeby społeczeństwa,	☐	☐
	TAK	NIE
◆ małe zasoby przemysłowe,	☐	☐

brak inwestorów zewnętrznych,	TAK	NIE
b) gruntów		
♦ niedostateczne wykorzystanie gruntów rolnych,	☐ TAK	☐ NIE
♦ niedostateczne wykorzystanie obszarów leśnych,	☐ TAK	☐ NIE
♦ problem rynku zbytu dla płodów rolnych,	☐ TAK	☐ NIE
♦ niewykorzystana możliwość produkcji żywności ekologicznej,	☐ TAK	☐ NIE
c) wynikające z ogólnego położenia gminy i zasobów naturalnych		
♦ w niewielkim stopniu rozwinięta infrastruktura turystyczna uniemożliwia odpowiednie wykorzystanie walorów krajoznawczych i turystycznych,	☐ TAK	☐ NIE

Krótkie scharakteryzowanie odpowiedzi:

.....
.....
.....
.....

3. Jakie możliwości rozwojowe widziałbyś dla Twojej gminy?

♦ Rozwój sektora rolno - spożywczego i przetwórstwa,	☐ TAK	☐ NIE
♦ Rozwój infrastruktury turystycznej,	☐ TAK	☐ NIE
♦ Pozyskiwanie inwestorów,	☐ TAK	☐ NIE
♦ Rozwój energetyki odnawialnej,	☐ TAK	☐ NIE
♦ Bliska odległość granicy wschodniej - współpraca z sąsiednimi regionami,	☐ TAK	☐ NIE

Krótkie scharakteryzowanie odpowiedzi:

.....
.....
.....
.....
.....

4. Jakie problemy społeczne w gminie uważasz za wymagające najpilniejszego rozwiązania?

◆ Bezrobocie, szczególnie wśród ludzi młodych,	☐
TAK	☐
NIE
◆ Zubożenie społeczeństwa,	☐
TAK	☐
NIE
◆ Sytuacja na rynku mieszkaniowym,	☐
TAK	☐
NIE
◆ Dostępność świadczeń medycznych,	☐
TAK	☐
NIE

Krótkie scharakteryzowanie odpowiedzi:

.....
.....
.....

5. Jakie kierunki kształcenia w szkołach na terenie gminy powinny być preferowane?

◆ Informatyka,	☐
TAK	☐
NIE
◆ Turystyka, hotelarstwo,	☐
TAK	☐
NIE
◆ Ekologia,	☐
TAK	☐
NIE
◆ Języki obce,	☐
TAK	☐
NIE
◆ Zagadnienia dotyczące najnowszych technologii,	☐
TAK	☐
NIE

Krótkie scharakteryzowanie odpowiedzi:

6. Z jakimi partnerami krajowymi i zagranicznymi gmina powinna zawierać umowy o współpracy.

◆ Ukraina, Słowacja
- współpraca przygraniczna,	☐
TAK	☐
NIE
◆ „Gminy partnerskie” - pomoc
w rozwiązywaniu podobnych problemów,
wymiana doświadczeń,	☐
TAK	☐
NIE
◆ Partnerzy zainteresowani
inwestowaniem w branżę
rolno - spożywczą, przetwórczą,
odzieżową oraz rozwojem turystyki,	☐
TAK	☐
NIE

- ◆ Partnerzy krajowi i zagraniczni,
którzy stworzą miejsca pracy,

TAK

NIE

Krótkie scharakteryzowanie odpowiedzi:

.....
.....
.....
.....

DANE OSOBY ANKIETOWANEJ

Ankiety są anonimowe, a poniższe informacje potrzebne są ze względów badawczych

PŁEĆ

mężczyzna

.....

kobieta

ZAWÓD

WIEK

18-25

26-35

36-45

46-55

56-65

powyżej 66 lat

GMINA

.....

Załącznik 2. Ankieta uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych wpływających na funkcjonowanie i rozwój gminy Grodzisko Dolne

ANKIETA UWARUNKOWAŃ WEWNĘTRZNYCH I ZEWNĘTRZNYCH WPLYWAJĄCYCH NA FUNKCJONOWANIE I ROZWÓJ GMINY GRODZISKO DOLNE

Skala ocen: 2 -5 (2 - najslabsza, 5 - najlepsza)

Trend: ↗ - wzrost, ↘ - regres, → - stabilizacja

Lp.	Pytanie	Ocena	Trend
SFERA SPOŁECZNA			
1.	Kwalifikacje zawodowe ludności		
2.	Wykorzystanie potencjału ludzkiego		
3.	Poziom wykształcenia ludności		
4.	Poziom dochodów		
5.	Integracja gminy		
6.	Wielkość zatrudnienia poza rolnictwem		
7.	Możliwości zatrudnienia poza rolnictwem		
8.	Możliwości doskonalenia(przekwalifikowania) zawodowego		
9.	Zatrudnienie w rolnictwie		
10.	Stan placówek oświatowo - wychowawczych		
11.	Dostęp do szkolnictwa ponadpodstawowego		
12.	Zasoby mieszkaniowe		
13.	Ilość placówek służby zdrowia i opieki społecznej		
14.	Jakość i dostępność świadczeń medycznych		
15.	Jakość świadczeń medycznych		
16.	Zabytki kultury materialnej		
17.	Stopień rozwoju infrastruktury kulturalnej		
18.	Stopień dbałości o dobra kultury		
19.	Stopień rozwoju infrastruktury rekreacyjnej		
20.	Zachowanie porządku i bezpieczeństwa publicznego		
POŁOŻENIE – ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE			
1.	Lokalizacja gminy		
2.	Możliwości rozbudowy obiektów użyteczności publicznej		
3.	Budownictwo indywidualne		
4.	Połączenia komunikacyjne wewnątrz gminy		
5.	Połączenia komunikacyjne z otoczeniem zewnętrznym		
6.	Związki funkcjonalne gminy z aglomeracjami miejskimi województwa		
7.	Związki funkcjonalne z zagranicą		
8.	Stan środowiska naturalnego		
9.	Dbalność o środowisko naturalne		
10.	Surowce mineralne		
11.	Jakość gleb		
12.	Walory turystyczno - krajobrazowe		

GOSPODARKA I ROLNICTWO			
1.	Struktura własności gospodarstw rolnych		
2.	Struktura wielkości gospodarstw rolnych		
3.	Rynki zbytu produktów rolnych		
4.	Baza przetwórcza dla rolnictwa		
5.	Lokalizacja zakładów przemysłowych		
6.	Ilość i poziom placówek usługowo - handlowych		
7.	Zasoby siły roboczej		
8.	Wizerunek gminy		
9.	Promocja gminy		
10.	Podjęcie do lokalnego rozwoju gospodarczego		
11.	Możliwości pozyskania kapitału zewnętrznego		
12.	Dostęp do placówek bankowych i kredytów		
13.	Dostęp do informacji o instytucjach wspierających rozwój gospodarczy		
INFRASTRUKTURA TECHNICZNA			
1.	Sieć i jakość dróg		
2.	Sieć elektryczna (poziom reelektryfikacji)		
3.	Sieć wodna		
4.	Sieć kanalizacyjna		
5.	Sieć telekomunikacyjna		
6.	Sieć gazowa		

DANE OSOBY ANKIETOWANEJ	
Ankiety są anonimowe, a poniższe informacje potrzebne są ze względów badawczych	
PLEĆ ☐ mężczyzna ☐ kobieta	ZAWÓD
WIEK ☐ 18-25 ☐ 26-35 ☐ 36-45 ☐ 46-55 ☐ 56-65 ☐ powyżej 66 lat	
GMINA	